

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

2/2016

číslo 136

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka	2
2. Hlavní materiály	2
Práce pomáhajících profesí v dimenzi ekonomické teorie (Jaroslav Šetek).....	2
Kapitoly z dějin českého aplikovaného ekonomického myšlení (Jiří Řezník).....	8
2. Ohlasy, recenze	19
Aby ekonomická věda (a její dějiny) nebyla lidovou tvořivostí.....	
resp. sluníčkářským kejklářstvím (Pavel Sirůček)	19
4. Pracovní: K přípravě monografie z roku 2016 na téma	29
Pracovní verze monografie z roku 2015	29
K přípravě monografie z roku 2016 (Radim Valenčík).....	29
Poznámky k pracovní verzi ročenky (Karel Hušner)	39

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík (224933149)

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává časopis Marathon 2/2016. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz
- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (3/2016) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. května 2016.

- Rozsah časopisu je 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Druhé letošní číslo jsem připravoval s chutí. Líbil se mně Šetkův článek, který otevírá nesmírně aktuální otázku, co je produktivní činnost. Líbila se mi a pobavila mě Sirůčkova recenze V. Klause v podobě pojednání o jeho díle v dobovém kontextu. Poučil jsem se z analýzy nejnovější historie J. Řezníka, jejíž první část je v tomto čísle. Myslím, že někoho může zaujmout pracovní část. Ostatně – podívejte se sami.

Pokud jde o poslední ze zmíněných částí (tj. tu pracovní), velmi rádi přivítáme účast kohokoli, kdo má zájem, na zpracování letošní monografie-ročenky, od které očekáváme, že (podobně jako ta loňská překonala předloňskou), překoná tu loňskou. Nové příspěvky lze každý den sledovat zde:

<https://www.facebook.com/groups/728107677207981/>

nebo na mém blogu, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/archiv/>

s označením R2016/xxx (pořadové číslo článku).

Radim Valenčík, březen 2016

2. Hlavní materiály

Práce pomáhajících profesí v dimenzi ekonomické teorie

Jaroslav Šetek

Keywords

Helping professions, work productive and unproductive, human capital

Abstract

This paper aims to highlight the "degradation" of helping professions in the society from the very beginning of a breakaway from the economic theory of social sciences with the advent of a new type of industrial society. The creators of the "degradation" from the outset both liberals and marxists. On the other hand, the power of

modern liberal thinking of the late 20th century to refer to the reality of its importance in the creation and development of human capital.

Klíčová slova

Pomáhající profese, práce produktivní a neproduktivní, lidský kapitál

Abstrakt

Cílem článku je poukázat na „degradaci“ pojetí práce pomáhajících profesí ve společnosti od samého vzniku osamostatněné ekonomické teorie ze systému společenských věd s nástupem nového typu industriální společnosti. Tvůrci její „degradace“ jsou od počátku jak liberálové, tak marxisté. Na straně druhé od moderního proudu liberálního myšlení druhé poloviny 20. století poukázat na realitu jejího významu při tvorbě a rozvoji lidského kapitálu.

Úvod

Současná civilizace vychází nejen z přirozených lidských hodnot, ale je také tvořena etickými hodnotami různých kultur. Všude v prostoru planety Země je známa nutnost hájení spravedlnosti, úcta k životu apod. Skutečnost, že ve společnosti jsou jedinci s potřebou pomoci důsledkem stavu hmotné či sociální nouze nebo nepříznivého zdravotního stavu si vynucuje existenci pomáhajících profesí (specializovaných sociálních pracovníků, poradců, lékařů, psychologů, pedagogů apod.). Proto jejich profese není pouhým povoláním, ale i posláním. Po právu jí náleží přívlastek vznešená.

Zároveň lidské aktivity a motivy jsou prakticky od nepaměti vždy v konfliktu. Typickým příkladem je etická a ekonomická rozhodování. Rozhodovatel obvykle získává v jednom směru a ztrácí v druhém. Tomu ekonomové říkají „trade-off“ (česky řečeno „něco za něco“). Tím vzniká tzv. motivační konflikt. Téměř veškeré formy ekonomického chování jedince mohou být vysvětleny některými lidskými sklony. Současný neoklasický ekonomický proud navazující na původní klasickou teorii předpokládá sklon k maximálnímu uspokojování hmotných potřeb. Z toho také logicky vyplývá preference lidské práce produktivní a tzv. degradace pomáhajících profesí pracovníků. To se projevuje mj. i u většiny pomáhajících profesí (vyjma lékařů) nižším oceněním na trhu práce oproti jiným profesím.

Pomáhající profese v procesu dělby práce

Současné tendence ve vývoji dělby práce směřují k prohlubování specializace ve smyslu vývoje profesionální struktury, nutné pro rozvoj soudobé společnosti. V každé oblasti probíhá rozvoj dělby práce svérázně a také rozporně. Tak v materiální výrobě mají různé formy dělby práce svůj základ v různých stupních jejího vývoje (ruční práce, mechanizace, automatizace apod.). V oblasti vědy se vytvářejí velké vědecké ústavy, roste počet vědeckých oborů, prohlubuje se specializace, vzniká potřeba dokonalejší organizace vědecké práce, jejího řízení, vytváření koordinačních a řídicích útvarů.

Změny v sociální struktuře vedou k tomu, že i oblast správy a řízení se stává zvláštní specializací se specifickou dělbou práce, což obdobně platí i o výchově a vzdělání, zdravotnictví a podobně. Rovněž lze rozlišovat horizontální a vertikální dělbu práce, spjatou s růzností postavení a role sociálních a profesionálních skupin.

Koncept „dělby práce“ byl vypracován původně pro potřeby ekonomických teorií. Objevuje se od 2. poloviny 18. století jako reakce na prudký rozvoj důsledkem industriální revoluce. Již v tomto období spatřoval Adam Ferguson v dělbě práce formu mezilidské integrace. Zároveň si všimá negativních důsledků rozvinuté dělby práce, a to v degradaci lidí na úroveň *součástí strojeho okolí*.¹ Na to navazuje Emile Durkheim s myšlenkou organické solidarity, kdy právě rozvinutá dělba práce nutí jedince ke kooperaci v rámci celku.² Dělba práce, která nebudí solidaritu, je patologická a vede k poruchám ve společnosti, k tzv. *stavu anomie*.³ Obdobně Georges Phlippe Friedmann v knize *Rozdrobená práce* z roku 1956 razí tezi, podle které v procesu dělby práce existuje určitý bod, po jehož překročení rozkouskovanost práce ztrácí své výhody. Z ekonomického pohledu tak není rentabilní. Důsledkem příliš pokročilé dělby práce dochází k *převýšení nákladů na kooperaci nad přínosy ze specializace*.⁴

¹ [1, s. 96]

² [2]

³ [2]

⁴ [3]

Výše uvedené teoretické koncepty nutí k zamyšlení nad ekonomickými aspekty pomáhajících profesí, a to zejména z optimalizačního modelu alokace zdrojů. Stěžejním výchozím bodem alokace je určení výhledové potřeby lidských zdrojů podle kategorií pomáhajících pracovníků na zajištění patřičných cílů.

Rozporné etické a ekonomické myšlení Adama Smithe

Každý jedinec je od nepaměti bez ohledu na ekonomický systém svědkem rozporného dilematu mezi ekonomickým a etickým rozhodnutím. Ne vše ekonomické je vždy etické. Typickým učebnicovým příkladem jsou i samotné koncepty Adama Smithe. Ten rozvinul filozofický a etický koncept osvícenského skotského filozofa Davida Huma, který spočíval v tvrzení, že veškeré mravní jednání je vtaženo k druhému člověku a každý mravní soud se rodí pomocí schopnosti cítit s druhými, sympatie, která je člověku vlastní. A. Smith navíc ve své Teorii mravních citů činí sympatii, sociální cit, základem veškeré etiky. Hlas svědomí je podle Smithe ozvěnou toho, jak o nás soudí jiní.

Adam Smith – v osamostatnění ekonomické teorie počátek degradace pomáhajících profesí

Datovat počátky degradace pomáhajících profesí v kontextu mezioborových akademických disciplín lze již od počátku jejího samostatného vzniku tj. koncem 18. století. Paralelně v tomto období dochází k osamostatnění ekonomie v systému společenských věd a rozvoji sociální práce jako rozsáhlé formy pomáhající profese. Obě disciplíny - sociální práce a ekonomie vznikly důsledkem tzv. poptávky společnosti důsledkem tlaků industriální revoluce přelomu 18. a 19. století. Proto sledování sociální práce z interdisciplinárního pohledu ekonomické teorie nelze obejít při analýze pohledu na práci ve společnosti podle duchovního otce ekonomické teorie Adama Smithe. Ten ve svém proslulém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů (poprvé vydáno v roce 1776)*, které se stalo „evangeliem“ nově vznikající vědě ekonomie, zastával názor že „bohatství národů“ závisí na dvou okolnostech: na množství vynaložené práce a její produktivitě. V této souvislosti rozdělil práci na *produktivní a neproduktivní*.⁵ Opodstatnění jeho teoretického konceptu spočívalo v tom, že považoval zvýšení produktivní práce, která „zvětšuje bohatství“, na úkor práce neproduktivní. V této souvislosti napsal: „Člověk je...závislý na pomoci svých bližních, a tu ovšem nemůžeme očekávat pouze od jejich dobré vůle. Mnohem spíše dosáhne svého tehdy, dokáže-li využít ve svůj prospěch jejich sebelásky a ukázat jim, že udělat pro něho to co žádá, je v jejich zájmu... Že se můžeme naobědvat, a to není z dobré vůle řezníka, sládky nebo pekaře, nýbrž proto, že dbají svých vlastních zájmů. Nedovoláváme se jejich lidskosti, nýbrž jejich sobectví, a nikdy jim vyskládáme o svých potřebách, nýbrž o výhodách, které z toho budou mít.“⁶

Při analýze produktivní práce nezůstal A. Smith pouze u úsekového hlediska jako jeho předchůdci před osamostatněním ekonomické vědy. Těmi byli merkantilisté, William Petty, kamerální a fyziokraté. Merkantilisté v úsekovém kontextu ekonomiky pokládali za produktivní práci pouze v obchodě. W. Petty považoval práci námořníka za 3 krát produktivnější než práci zemědělce. Naproti tomu u kameralistů lze nalézt přístup hierarchizace ekonomických odvětví podle významu a rozlišovat práci na produktivní a neproduktivní.⁷ Za „páteř“ ekonomiky považovali zemědělství, tudíž práci v tomto úseku za produktivní. Práci služebnictva a jiné služby považovali za neproduktivní práci. Jejich důraz na zemědělství vycházel částečně z ideálu samozásobitelské ekonomiky, která není závislá na zahraničí a kde je domácí zemědělství základnou pro dodávky surovin a potravin. Proto také byli kameralisté znepokojeni hospodářskou nerovnováhou mezi městem a venkovem. Venkov platil daně, ze kterých žila státní správa a úředníci ve městech. Obdobný koncept – práce produktivní pouze v zemědělství byl u fyziokratů. V duchu tohoto konceptu rozdělili společnost do 3 tříd (produktivní třída – zemědělci, sterilní třída – lidé v průmyslu a v obchodě, nečinná třída – vlastníci půdy).

A. Smith definuje neproduktivní práci následovně v duchu profesí typických při transformaci tradiční společnosti v moderní: „Práce některých stavů požívajících největší vážnosti, stejně jako práce sluhů nevytváří žádnou hodnotu... Tak vladař se svými soudními úředníky a důstojníky, kteří mu podléhají, a celé vojsko a námořnictvo jsou pracovníci neproduktivní. Jsou to služebníci státu a jsou vydržováni částí ročního důchodu práce jiných lidí.... Do stejné třídy je třeba zařadit některá povolání nejdůstojnější a nejdůležitější i některá povolání málo důležitá – kněze, právníky, lékaře a různé spisovatele, herce, šašky, hudebníky, operní zpěváky, tanečnice apod.“⁸

Nejednotné dilema A. Smithe o produktivní a neproduktivní práci

A. Smith se ve svém proslulém díle nikde nezmiňuje pomáhající profese sociálních pracovníků, ba ani nemohl, neboť do vzniku industriálního typu společnosti fungovala pouze charitativní činnost zejména

⁵ [4, s. 316]

⁶ [4, s. 318]

⁷ [4, s. 319]

⁸ [4, s. 319]

církevních institucí. Avšak již zmiňovaná definice jasně zařazuje pomáhající profese - sociální práci a charitativní činnost za neproduktivní. A. Smith ještě uvádí navíc další znak pro učení práce jako produktivní, a to je taková, která přináší zisk. A ten může v některých případech přinést i pomáhající profese, a to ne pouze ekonomický.

Bohatství národu navazuje na jiné Smithovo významné dílo nazvané *Teorie mravních citů* (poprvé vydáno v roce 1757). *Stejně jako v díle Bohatství národů* řeší koncept neviditelné ruky trhu a individuálního zájmu. Hlavní myšlenka zmíněného konceptu spočívá v tom, že společnost nelze řídit podobně jako stroj s ohledem na vysokou míru nejistoty a nepředvídatelnosti společenského vývoje.⁹ V tom spočívá realita, že snaha každého jednotlivce zlepšit si své životní podmínky spontánně na volném trhu zaručí, že bude dosaženo i veřejného zájmu. Jinými slovy lze obdobně ještě stručněji citovat i Milтона Friedmana: *Abyste se měli dobře, musíte páchat dobro pro druhé.*¹⁰ [6] V tom lze také najít opodstatnění pro realizaci sociální práce ve společnosti. Což lze interpretovat v souladu s tvrzením A. Smitha: „*Pokud se v rámci teoretického systému nalezne sjednocující princip, který umožní propojit velké množství mnohotvárných a zdánlivě nesouvisejících jevů, vyvolává promyšlení onoho systému zvláštní citovou reakci – obdiv*“¹¹. Potom by tedy i podle A. Smitha náležel pomáhající profesi přívlastek „vznešená“. K tomuto přívlastku by rovněž přispěl i koncept liberálního filozofa a ekonoma F. Hayeka, ale i jeho odpůrce Karl Gunnar Myrdal.

F. A. Hayek se věnoval studiu procesů, jimiž se z jednání svobodných lidí spontánně utváří společenský řád. Ústřední myšlenkou liberalismu v jeho výkladu je, že prosazením univerzálních pravidel správného chování, ochranou uznatelné soukromé oblasti jednotlivců se bude sám utvářet spontánní řád lidských činností o mnohem větší složitosti, než jaký by mohl být vytvořen uvědomělým organizováním. Tržní řád tak nespočívá na společných účelech, nýbrž na reciprocitě, to jest na směřování různých účelů ke vzájemnému prospěchu účastníků. F. A. Hayek poukazyval na to, že existuje mnoho potřebných služeb, které z různých důvodů nemusejí spontánní síly trhu produkovat nebo produkovat přiměřeně, a že je z tohoto důvodu žádoucí dát vládě k dispozici jasně vymezený – ohraničený (až minimální) objem zdrojů, se kterými může občanům takovéto některé služby pomáhajících profesí poskytovat.¹² To však vyžaduje podle F. A. Hayeka ostré odlišení donucovacích pravomocí vlády od poskytování služeb, pro které může vláda použít pouze zdroje svěřené jí k dispozici k tomuto účelu, kde nemá žádnou donucovací moc nebo monopol.¹³

Naproti tomu K. G. Myrdal při studiu problematiky světové ekonomiky realisticky analyzoval charakter a příčiny nerovnosti, přičemž byl zastáncem reformy radikální, nekonvenční povahy. Zvláštní pozornost vyvolal jeho odklon od tradičních konzervativních proudů teorie ekonomického růstu a nový přístup k objasňování faktorů a příčin hospodářské zaostalosti.¹⁴ Podle G. Myrdala je podmínkám "laissez-faire" vlastní tendence plodit ekonomické nerovnosti a vyvozoval, že za volného působení tržních sil ve vnitřní ekonomice i ve vnějších vztazích dochází k relativnímu chudnutí, stagnaci a zaostávání chudších oblastí a zemí při jednostranném zvýhodňování bohatších a rozvinutějších. Na tomto základě pak zdůvodnil rozdílné úkoly státu ve vyspělých a méně vyspělých ekonomikách, kde vystupuje zvlášť do popředí nutnost národohospodářského plánování a státního intervencionalismu. Myrdalův přístup k otázkám rozvoje a zaostalosti je dodnes považován za schůdnou cestu, jak docílit hlubšího pochopení složitosti situace určitých zemí a oblastí v zájmu hledání účinných cest k překonávání chudoby a k sociálně ekonomickému pokroku. Od schematických teoretických konstrukcí přešel k realistickému nazírání na skutečnost, akcentuje, že ekonomické procesy se odehrávají v reálném světě lidí s jejich rozličnými tužbami, normami a hodnotami.¹⁵

A. Smith „částečně ve službách“ svého odpůrce a kritika Karla Marxe v pojetí práce

Ke kritice Smithovy teorie práce produktivní a neproduktivní přistupuje jeho odpůrce Karel Marx. Jeho kritika spočívá v tom, že není dokázána odlišnost produktivní práce od specifiky *ekonomického systému nazvaný „kapitalismus“*.¹⁶ Zde je podle Marxe produktivní pouze práce vytvářející nadhodnotu, *kteřá se jeví jako výsledek – plod zálohovaného kapitálu.*¹⁷ Další Marxova kritika Smithovy teorie práce je ve stanovení pořadí odvětví podle stupně produktivity práce a kapitálu. Smith na první místo klade zemědělství a těžební průmysl, následně zpracovatelský průmysl a dále velkoobchod a maloobchod.

Marx ve svém ekonomickém modelu pokládá za produktivní práci tu, jejímž výsledkem jsou materiální statky schopné uspokojovat společenské spotřeby. V duchu marxistické teorie, a to i pod tlakem sovětologie, nelze v práci produktivní a neproduktivní v ekonomickém centrálně řízeném systému nelze spatřit identitu. To se

⁹ [5, s. 119]

¹⁰ [6, s. 64]

¹¹ [5, s. 131]

¹² [7, s. 102]

¹³ [7, s. 106]

¹⁴ [8, s. 54]

¹⁵ [8, s. 66]

¹⁶ [9, s. 171]

¹⁷ [10, s. 188]

mj. projevuje i v českém proudu ekonomického myšlení 70. a 80 let minulého století, a to u teoretiků Jiřího Vojtíška a Jaroslava Rypoty.

Podle konceptu J. Vojtíška „*Produktivní práce je práce vynakládaná při výrobě užitných hodnot materiální povahy a zahrnuje jak práci fyzickou, tak práci duševní (práce ředitele, konstruktéra, ekonoma i dělníka v produktivní sféře je prací produktivní). Neproduktivní práce je práce vynakládaná v nevýrobní sféře. A ta opět zahrnuje jak práci fyzickou, tak práci duševní (holič či uklízečka ve škole pracují fyzicky, manuálně. Ale přesto je to práce neproduktivní, neboť je vynakládána v nevýrobní sféře a jejím výsledkem nejsou výrobky materiální povahy.*“¹⁸ J. Rypota navíc uvádí: „*Existuje konvence, podle níž všechny práce vynaložené ve výrobní sféře se pokládají za práce produktivní (tedy i účetnictví, a naopak všechny práce vynakládané v nevýrobní sféře jsou neproduktivní (tedy i práce řemeslníka při výrobě dekorací apod. v divadle). V socialismu je produktivní ta práce, jejímž užitečným efektem je materiální statek (služba), který uspokojuje společenskou potřebu ...*“¹⁹

Výše analyzovaný marxistický normativní koncept ekonomického myšlení je značně sporný, ba i v samotné marxistické teorii v mechanismu fungování ekonomiky v období tzv. reálného socialismu vyvolal řadu problémů. V tomto období byly pomáhající profese převážně součástí systému státní správy nebo se realizovaly ve státě vlastněných byrokratických institucích, to prostřednictvím dávek sociálního zabezpečení a v duchu paternalistického pojetí pasivního klienta. Některé pomáhající profese nebyly ani pro socialistické zřízení z ideologických důvodů žádoucí, proto se jejich činnost realizovala izolovaně zejména v ústavech sociální péče. Nejen tedy z ekonomických, ale i z ideologických aspektů se pomáhající profese v tomto kontextu nemohly rozvinout jako plnohodnotné.

Teorie lidského kapitálu jako bohatství společnosti dostačující pro ocenění pomáhajících profesí

Při zaměření na teoretický koncept jednoho z nejvýznamnějších „duchovních otců“ teorie lidského kapitálu z chicagské školy Gerryho Beckera, tak ten jej definoval jako souhrn získaných schopností, dovedností na straně jedné a odpovídající motivace tyto schopnosti a dovednosti uplatnit na straně druhé. Rovněž uvádí, že se jednotlivci rozhodují o účasti na tvorbě lidského kapitálu jako o investici na základě porovnání výnosů a nákladů. V jeho pojetí jsou výnosy např. vyšší mzdy, lepší zaměstnání, ale třeba i nepeněžní výnosy jako zlepšení zdraví, kulturní vzdělanost, posun na společenském žebříčku. Nákladem je hodnota času (náklady ztracené příležitosti) a hodnota výdajů na pořízení těchto investic. G. Becker přikládá velký význam v rámci *lidského kapitálu znalostem a zdraví*.²⁰

Jiný zástupce chicagské školy Henry Schultz nahlíží na lidský kapitál jako na soubor všech lidských schopností a nerozlišuje, zda vrozených či získaných. Lidský kapitál pak tvoří podle něj *cenné schopnosti, které mohou být vhodným investováním zhodnoceny*.²¹ Český teoretik lidského kapitálu Jiří Kameníček se mírně odlišuje od chicagských teoretických konceptů. Podle něho většina věcí, které jakkoliv souvisí se vzděláním, psychickým, ale i fyzickým rozvojem člověka je dle něj lidským kapitálem. Vzděláním pro něj není jen školní nebo nabyté praxí v oboru, ale také vzdělání kulturní, sociální, sebeovládání a spokojenost, fyzický, ale psychický pocit naplnění, blahobytu aj. Kromě klasických složek vzdělávání radí pod lidský kapitál také vzdělávací kurzy, výdaje na zlepšení zdraví aj. Zajímavý je rovněž fakt, že lidským kapitálem nazývá jakoukoliv *činnost, která zvyšuje blahobyt člověka, a to nejen materiální*.²²

Z výše uvedených konceptů teorie lidského kapitálu lze vysledovat společné prvky. Tvorba lidského kapitálu je v podstatě nikdy nekončícím procesem, který začíná narozením a končí smrtí. Hlavně Becker si všiml, že k ukládání základních dovedností dochází v raném věku v rámci rodiny. Rodiče jsou ti, kteří utváří svým dětem představy o životě, jeho hodnoty a postoje a zásadně ovlivňují jejich rozvoj a vzdělávání. V průběhu života pak nastupují formální vzdělávací instituce, které pomáhají utvářet lidský kapitál, stejně jako samotný výkon práce nebo různé druhy výcviku v zaměstnání. Výše zmíněné teorie stojí na předpokladu, že úroveň lidského kapitálu se s postupujícím časem a věkem člověka zvyšuje, neboť dochází k jeho rozvoji, ať již aktivním učením a čerpáním zkušeností, nebo pasivním způsobem.

To co, činí lidský kapitál tak odlišným od tradičních forem kapitálu jsou právě jeho specifické vlastnosti. Je spjatý s člověkem a nelze jej převádět mezi ostatními, je to nehmotné aktivum, nelze jej spotřebovat, je velmi málo likvidní. Neoddělitelnost lidského kapitálu od svého nositele, způsobuje problém s přenosem lidského kapitálu mezi jednotlivými členy společnosti. Zároveň je překážkou pro firmy, které by rády realizovaly přenos

¹⁸ [11, s. 304]

¹⁹ [12, s. 350-351]

²⁰ [13, s. 106]

²¹ [14, s. 173]

²² [15, s. 56]

zkušeností, dovedností, znalostí více z kvalifikovaných pracovníků na druhé. Na druhou stranu tato vlastnost poskytuje pracovníkům unikátní pozici na trhu práce.

Jako nehmotné aktivum lidský kapitál patří k primárnímu zdroji nehmotného majetku konkurenční povahy. Představuje nepeněžní majetek, jehož podstatnými vlastnostmi je jeho „neviditelnost“, nemožnost jej uchopit nebo jej fyzicky měřit. Právě znalosti a dovednosti zaměstnanců jsou jednou ze skupin nehmotného majetku, které přímo ovlivňují efektivitu a produktivitu organizace. Lidský kapitál patří k nejméně likvidním aktivům v ekonomické realitě. Jeho likvidita je velmi omezená, neboť investice do něj vložené nejde směnít zpět, ani tento druh kapitálu nelze prodat. Jedinou možností k zpeněžení lidského kapitálu je pronajmout jej, čímž rozumíme uzavřít smlouvu či dohodu o využití lidského kapitálu.

Z výše uvedených základních charakteristik vyplývá značná variabilita a nestálost lidského kapitálu. V rámci společností vzniká velká potřeba efektivním způsobem lidský kapitál, jeho využití a rozvoj efektivně řídit, a to ve prospěch jak nositele lidského kapitálu (pracovníka), tak společnosti, která jej pronajímá jako výrobní faktor. Pouze při oboustranně výhodném, resp. přijatelném, vztahu může dojít k maximálnímu využití lidského kapitálu a zvyšování ekonomické výkonnosti. Složky lidského potenciálu bývají členěny následovně: potenciál zdatnostní, kvalifikační, hodnotově orientační, socializační, kreativní. Kvalita a kvantita lidského potenciálu bývá považována za základní složku společenského bohatství.

Teorie lidského potenciálu nabízí celkový pohled na lidské zdroje. Pojímá lidský potenciál jako předpoklady člověka k činnostem, které realizuje, ve všech svých základních sociálně ekonomických funkcích, a to ve funkci občana, člena rodiny, pracovníka, spotřebitele i vlastníka. Tomu také nasvědčuje význam kvartérního – znalostního sektoru ekonomiky. Jeho vznik je důkazem neustálého dynamického vývoje ekonomiky a také toho, že některé typy organizací se mohou dostat do popředí, zatímco jiné zaniknou. Tyto změny označil švédský ekonom Viktor Alexis Pestoff jako „*welfare mix shift*“.²³ Dále zastává názor, že expanze jednoho sektoru nemusí znamenat omezení jiného. Kvartérní sektor je tedy založený na vysoké [vzdělanosti](#) a vyžaduje vysoce [kvalifikované](#) pracovníky. Je rostoucí (zejména k poměru hrubého domácího produktu) především v nejvyspělejších státech a je hnacím motorem [inovací](#) v ostatních [sektorech](#), zejména v [průmyslu](#) a [službách](#). Znalostní sektor přináší nové [trhy](#), vytváří nová odvětví, produkuje inovativní [služby](#), [produkty](#) či metody práce. Z toho důvodu je klíčový pro rozvoj [ekonomiky](#) států a celé společnosti.

Dynamický rozvoj kvartérního – znalostního sektoru ekonomiky tak zvyšuje i význam sociální práce. K její realizaci se tak aplikují interdisciplinárním přístupem poznatky humanitních a manažerských věd. Sociální práce nabývá rovněž na významu v aktuálně se rozvíjející sociální ekonomice, jejímž účelem je přispět k integraci zejména znevýhodněných osob prostřednictvím zaměstnanosti a terapeutických rehabilitací. V rámci nástrojů sociální ekonomiky, kterými jsou zejména sociální podnikání, sociální zemědělství a sociální bankovníctví, vystupuje sociální pracovník zejména v pozicích převodových mechanismů. Ty představují mezičlánek mezi managementem těchto ekonomických subjektů a jedincem v pozici jejich zaměstnance a klienta sociální práce.

Závěr

Pojetí práce pomáhajících profesí jako produktivní či neproduktivní není aktuálním zásadním předmětem zájmu. Hlavním stěžejním problémem ekonomického zájmu je, kdo a za jakých podmínek je jejím realizátorem. Podle teoretického konceptu některých liberálů mohou činnosti pomáhajících profesí v rámci nestátních neziskových organizací v kontextu občanské společnosti znamenat potenciální nebezpečí s patřičnými makroekonomickými dopady.

Snížení role státu důsledkem převzetí některých jeho rolí pro službu veřejného blahobytu je podle liberálů pozitivní pro mechanismus fungování ekonomiky. Avšak na straně druhé znamená závislost na veřejných zdrojích. Podle teoretického konceptu liberálů nestačí svobodně založit sdružení na podporu občanské společnosti a realizovat tak aktivity pomáhajících profesí pro zájmové skupiny obyvatelstva. Chtějí něco navíc, a to aby takováto sdružení v rámci fundraisingového zajištění finančních zdrojů podporoval stát ze svého rozpočtu, resp. aby ti, kteří na něj dobrovolně nepřispívají, platili vyšší daně. Propagátoři občanské společnosti kladou rovnítko mezi pojmy neziskové a dobročinné. Vyjmenovávají určité oblasti lidské činnosti, které staví ve svém žebříčku hodnot výše. Zisk tak implicitně považují za nemorální nebo méně morální. Podle liberálů se opravňují prostřednictvím lobbingu na zákonodárce prohlásit z moci státu následující rétoriku: *nebudeš-li přispívat dobrovolně na to, co považujeme za správnou občanská společnost, nebudeš-li donorem či sponzorem, budeš platit vyšší daně.*

Použité zdroje:

²³ [16, s. 59]

- [1] FERGUSON, A.: *An Essay on the History of Civil Society*, Reprinted in 1995 with a new introduction by Louis Schneider. Transaction Publishers, 1995.
- [2] DURKHEIM, E.: *Společenská dělba práce*, Centrum pro studium demokracie, 2004.
- [3] FRIEDMANN, G.: *Rozdrobená práce*. Práce, 1970.
- [4] SMITH, A.: *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. SNPL, 1958.
- [5] SMITH, A.: *Teorie mravních citů*. Liberální institut, 2005.
- [6] FRIEDMAN, M., FRIEDMAN, R.: *Svoboda volby*. Liberální institut, 1992.
- [7] HAYEK, F. A.: *Osudná domyšlivost. Omyly socialismu*. Sociologické nakladatelství, 1995.
- [8] MYRDAL, G.: *Economic theory and Under-developed Regions*. Methuen, 1965.
- [9] MARX, K.: *Kapitál I*. SNPL, 1954.
- [10] MARX, K.: *Teorie o nadhodnotě I*. SNPL, 1958.
- [11] VOJTÍŠEK, J. a kol.: *Politická ekonomie – kapitalismus*. Svoboda, 1983.
- [12] RYPOTA, J. a kol.: *Politická ekonomie – socialismus*. Svoboda, 1983.
- [13] BECKER, G. S.: *Teorie preferencí*. Liberální institut, 1997.
- [14] HOLMAN, R a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*. C. H. Beck, 2005.
- [15] KAMENÍČEK, J.: *Lidský kapitál*. Karolinum, 2012.
- [16] HYÁNEK, V., PROUZOVÁ Z., ŠKARABELOVÁ, S. a kol.: *Neziskové organizace ve veřejných službách*. Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2007.

Kapitoly z dějin českého aplikovaného ekonomického myšlení na počátku nového milénia

Jiří Řezník

Úvod

Hodlám zde objasnit své stanovisko, že vláda může a musí reformy dělat toliko v krizi. Teprve tehdy může pro své záměry získat veřejnost, nikoliv v období konjunktury, kdy zvláště v situaci dohánění jiných států v soutěži o výši HDP vláda má především upevňovat stabilní časové preference jednotlivců. Jakýkoliv zásah vlády v této fázi hospodářského cyklu rozvrací časové preference jednotlivců, tedy rozvrací i jejich poptávku.

I. Návštěva předsedy vlády Mirka Topolánka na ministerstvu financí ČR

18. července 2008 vykonal premiér Ing. Mirek Topolánek návštěvu na ministerstvu financí ČR. Při této příležitosti pochválil pana ministra Ing. Miroslava Kalouska, jehož jsme jinak tehdy znali zcela jistě z pomlouvačných předvolebních billboardů jako nejpocitivějšího muže ve státě, za rozpočtovou politiku, kde díky aktivním výdajovým opatřením a příznivému vývoji na straně příjmů v letech 2007 až 2010 bude dosaženo relativně nejnižšího salda veřejných rozpočtů v historii České republiky, které se bude pohybovat se v průměru kolem 1,5 % HDP a vykazovat klesající trend, stejně tak bude klesat podíl veřejného dluhu na HDP, čímž se obrátí tak neblahý trend v zadlužování naší země, sníží se relativní výše veřejného dluhu při poklesu celkového daňového zatížení. Poprvé vláda nepřekračuje střednědobé výdajové rámce. Příznivý vývoj ocenila i Evropská unie, která s Českou republikou ukončila proceduru při nadměrném schodku.

Stejně tak pan premiér pochválil pana ministra za daňovou politiku, kde zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů snížil přímé daňové zatížení podniků i fyzických osob a částečně přesunul daňové břemeno na spotřebu. Systém tak méně měl trestat pracovitost a píli, což mělo představovat dlouhodobě prorůstové opatření. Výrazným zvýšením daňových slev byly podpořeny rodiny s dětmi a ministerstvo financí předložilo k veřejné diskusi svůj záměr komplexní daňové reformy, plánované pro rok 2010, v jejímž rámci dojde k zásadnímu zjednodušení daňového systému a k významným úsporám na straně poplatníků i daňové správy.

Nechtěl bych tehdejšího pana ministra financí podrobovat stejně tvrdým testům pocitivity, jakými musela projít Jana z Arku, ale lze se podívat na ono dlouhodobé prorůstové opatření, co udělalo například s hrubými platy šesti členů bankovní rady ČNB, kteří si dohromady navíc v r. 2008 vydělali 1 milion korun oproti předcházejícímu roku, aby po odečtení „stropovaného“ pojistného na veřejné zdravotní pojištění, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a daně z příjmu a připočtení slevy na dani na poplatníka a daňového zvýhodnění na vyživované dítě si nechali vyplatit na čistém platu o 4, 4 milionů korun

navíc. Pro zpřesnění lze ještě uvést, že v případě zachování zhruba stejné výše hrubé mzdy ve výši 3 milionů korun se zvýšil čistý příjem jednoho člena bankovní rady o 400 000 tisíc korun.

Pokud tyto mzdové úpravy se dotkly v českém státě tak 10 000 zaměstnanců v přibližně stejné výši, tak v jejich peněženkách na úkor veřejných rozpočtů ocitlo navíc tak 10 miliard korun. Když ale pan Kalousek, na rozdíl od svého předchůdce Sobotky perfektně ovládající Lafferovu křivku, přišel do vlády, tak pod heslem *Je nutné zastavit tempo zadlužování*²⁴, pan nejčestnější vyměnil štěstí maminek za štěstí bankéřů. Jak jinak si vysvětlit, že ještě ve volbách v 2006 shlížel na občany z billboardu, kde požadoval jejich hlas pro klidnou sílu KDU-ČSL za to, že zvýšil rodičovský příspěvek na 7600,- Kč měsíčně s platností od ledna 2007, aby *holky měly na splácení hypotéky*.²⁵

Pak ale ministr financí Ing. Eduard Janota začal strašit maminky snížením rodičovského příspěvku, aby náhodou na hypotéky neměly. Po jeho opakovaných vyhlášeních začaly banky hlásit potíže se splácením hypotéčních úvěrů ve zvýšené míře. Celkový objem hypoték se navíc snížil z roku na rok o 30 miliard korun, tedy zhruba o více než pětinu, tedy ze 146 miliard korun v r. 2007 na 117 miliard korun v r. 2008. Zatímco v květnu 2007 bankéři poskytli těm maminkám hypotéky ve výši 19 miliard korun, tak o rok později tu svou úvěrovou angažovanost v sektoru bydlení snížili na 10 miliard a o další rok později na 7 miliard. Proslavená Lafferova křivka nezafungovala.

Bankéři začali doplácet na ten fakt, že zatímco v 2007 výše uvedení členové bankovní rady ze svého platu mohli podpořit vlastní bydlení 100 maminkám, tak po Kalouskově zásahu mohli případně takto potěšit pouze tak 75 maminek. Pan Kalousek měl však smůlu i s těmi milionáři, co jím tak rozdával. Ti se tak začali stydět za své miliony, že mizeli z Česka jako sníh na jaře. Podle studie společností Capgemini a Merrill Lynch mělo v Česku tento majetek v r. 2007 14 760 lidí a klub vyvolených se proti předchozímu roku rozrostl o víc než deset procent. V Česku v roce 2009 po letech růstu ubylo dolarových milionářů. Takto bohatých lidí, kteří podle aktuálního kurzu vlastnili nejméně zhruba 19 milionů korun, bylo 12 800 oproti předloňským 16 700. Šlo o pokles o 23,7 procenta. Dnes se má jejich počet pohybovat kolem 21 000 jednotlivců.

Pokud si dovolím předpokládat, že tito milionáři měli obdobný příjem jako výše uvedený bankéři, tak pan Kalousek znemožnil tomuto klubu vyvolených vylepšit soustavu veřejných rozpočtů rozpočet celkem tak o dalších 15 miliard korun. Vybrané zdravotnické poplatky ve výši 5 miliard ročně to nahradit nemohly.

Republika byla na tom tak dobře v oněch letech, že pan Nečas se ve Sněmovně 27. září 2007 chlubil, že *za uplynulé čtyři roky zvalorizovala sociální demokracie peníze všeho všudy o 1164 korun. Tisíc sto šedesát čtyři korun! Za čtyři roky. Během pouhého roku a čtvrt schválila tato vláda valorizaci ve výši 850 korun, čili částku, která se velmi výrazně blíží tomu, co udělala sociální demokracie všeho všudy za čtyři roky. V září roku 2006 průměrná výše penze: 8168 korun. První leden roku 2008 průměrná výše penze: 9111 korun. Prostý rozdíl těchto dvou čísel ukazuje, že bez několika desetikorun je to tisíc korun.*

Nadarmo pan Sobotka varoval v této parlamentní debatě vládu v době, kdy ještě nebylo po světové finanční a ekonomické krizi ani v českém prostředí památky, že tato politika povede k 1, 3 bilionovému dluhu na konci roku 2010:

Vy jste sice snížili přímé daně, a to zejména firmám a vysoko příjmovým kategoriím, ale zvýšili jste naprosto masivním způsobem nepřímé daně - o 35 miliard korun! Díky zvýšeným spotřebním daním získáte navíc 11 miliard korun, díky novým ekologickým daním více než 4 miliardy korun, 25 miliard korun získáte díky zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty. Snížením daně z příjmů ušetří zejména vysokopříjmové kategorie příští rok necelých 20 miliard korun. To je obrovský nepoměr, ten rozdíl v neprospěch občana je příští rok 16, či dokonce 18 miliard Kč. Podle toho, jestli vezmeme původní vládní návrh, nebo to, jak byl tady pozměněn v Poslanecké sněmovně. Čili na základě pozměňovacího návrhu ten rozdíl v neprospěch občana je dokonce 18 miliard Kč, o které příští rok lidé zaplatí na daních víc, než ušetří v rámci takzvaného snížení daně z příjmů.

To je také skutečnost, která jasně ukazuje, za jakou cenu takzvaně stabilizujete veřejné rozpočty. Občanská demokratická strana slibovala ve volbách: Snížíme daně všem. Snížíme daně všem. To jste neustále opakovali. Opakoval to předseda vlády. Opakoval to stínový ministr financí ODS, opakovali to všichni další kandidáti ODS: Snížíme daně všem.

Zavedeme roční daňové prázdniny pro živnostníky. Daňové přiznání bude na jedné stránce.

Nic z toho jste nesplnili! Naopak příští rok vaše vláda zvyšuje daně. Vy o tom nemluvíte, ale je to fakt. Jenom díky zvýšení daní nominálně snížíte o něco schodek státního rozpočtu. Letos se očekává, že schodek státního rozpočtu bude 80 miliard Kč. Po vaší slavné reformě se možná příští rok sníží na 70 miliard Kč. Ten rozdíl je 10 miliard Kč ve schodku státního rozpočtu.

Vy jste slibovali ve volbách, že zastavíte zadlužování státu. To byl také významný slib. Neustále jste kritizovali sociální demokracii, že zadlužuje tuto zemi, že máme příliš vysoké sociální výdaje. Je zvláštní, jak tady dnes pan místopředseda vlády Nečas kritizoval sociální demokracii úplně obráceně. Pan místopředseda

²⁴ Ihned 7. dubna 2007

²⁵ hlas v diskusi na <http://www.mojetehotenstvi.cz/holky-pojdte-se-sverit-jak-vychazite-s-tech-7600-mesicne?page=1>

vlády Nečas nás tady kritizoval za to, že jsme šetřili. Že jsme šetřili v řadě výdajů a že jsme dávali malé valorizace důchodů. Za to nás tady pan místopředseda vlády Nečas kritizoval!

Vy jste slibili, že zastavíte zadlužování země. Jaká je skutečnost? Příští rok 71 miliard deficitu státního rozpočtu. Další dva roky potom zase 70 miliard deficitu státního rozpočtu. Schodek se v příštích letech v zásadě nesníží pod 70 miliard Kč nominálního deficitu státního rozpočtu. Za čtyři roky vaší vlády, až budeme sčítat v roce 2010, tak se nám tady rysuje neuvěřitelná částka. Za čtyři roky vaší vlády se zvýší veřejný dluh České republiky o 400 miliard Kč! Vy jste slibovali, že zastavíte zadlužování České republiky. I díky tomu jste dostali 1 milion 900 tisíc hlasů voličů. Vy jste ten slib porušili. A není to vina sociální demokracie. Tyto rozpočty jsou vaším dílem. Tyto zákony jsou vaším návrhem. My nemáme většinu ani ve Sněmovně, ani v Senátu, abychom vám v tomto mohli zabránit. A vy vytvoříte 400 miliard nového veřejného dluhu. Zatímco na konci loňského roku byl veřejný dluh 900 miliard Kč, tak na konci roku 2010, po letech vaší vlády, ve volebním roce, bude 1,3 bilionu Kč veřejného dluhu, který tady zůstane po vašich vládách. Problém, ten zásadní problém, který tady je a o kterém se téměř v naší zemi nediskutuje, a je to chyba, že se o něm nediskutuje, je fakt, že tyto reformy jsou dočasné. Efekt těchto reforem na stabilizaci veřejných rozpočtů se vyčerpá v roce 2010. Vláda, která přijde v roce 2010, na podzim tohoto roku, ať už to bude vláda levicová, pravicová či středová, bude stát před velmi nelehkým úkolem. Vaše takzvané reformy se v tomto roce vyčerpají. Pozitivní efekty zvyšování daní v roce 2008 se vyčerpají.

Přímočarému a skromnému panu Kalouskovi ale asi stačilo, že ho pochválil Michal Janoušek, zastupitel města Trutnova v článku *Krok správným směrem*.²⁶

Představený balík změn mohl být tvrdší, ale koaliční kompromis vytvořil z předlohy maximum možného. Někteří považují předložené znění za pouhé zdražování, nicméně k fiskální udržitelnosti veřejných financí nelze daně pouze snížit bez zásadnějších opatření v sociální oblasti. Lafferova křivka z pohledu daňového inkasa funguje (praktický důkaz ukázaly reformy Ronalda Reagana v 80. letech), byť do určité mezí procentní sazby (při snížení míry zdanění se *ceteris paribus* zvýší příjmy státního rozpočtu). Jde tedy především o to, určit optimální míru zdanění příjmů, aby nižší procentní sazba generovala pozitiva ve vyšším inkasu daně. V nové koncepci spatřuji jako pozitivní opatření zrušení minimální daně placené podnikateli, sjednocení sazby DPFO. Na druhou stranu se zde vyskytují také negativní opatření jako např. prodloužení doby leasingu pro pořízení nového automobilu podnikateli ze čtyř let na pět, nově "zavedená" daň z kapitálových výnosů (fungovala již dříve, nicméně od platby této daně byl osvobozen držitel akcií, který cenné papíry držel déle než 6 měsíců). Takřka všech podnikatelů se dotkne snížení limitu hodnoty majetku, který se musí odepisovat a to ze 40 tisíc na 20 tisíc korun. To povede ke zbytečné, již dnes tak přebujelé administrativě. Jako správné bych spíše považoval úplné zrušení odpisových skupin. Další věcí, která bude trápit nejednoho podnikatele je to, že sice se sníží daňová sazba, ale na druhou stranu se zvyšuje podíl daňově neuznatelných nákladů. Mnozí z nás si představovali, že reforma veřejných financí (nemluvíme o sociální oblasti) povede k extrémnímu snížení schodku veřejných rozpočtů a nás občany to nebude stát ani korunu. Bohužel každá rovnice má dvě strany a neexistují žádné imaginární zdroje, ze kterých by se každoroční schodkové hospodaření dotovalo. Při pohledu na strukturu státního rozpočtu je na první pohled zřejmé, jaké procento tvoří mandatorní a quasimandatorní výdaje ku disponibilním prostředkům, které nejsou fixně vázány. V letošním rozpočtu tvoří mandatorní výdaje 875 mld. korun a disponibilní diskreční výdaje 175 mld. korun. **Pokud by reforma nebyla provedena, v roce 2015 by mandatorní výdaje tvořily 1580 mld.** Tedy každý kdo pod rouškou sociálna odmítá nejen tuto, ale jakoukoli reformu, z důvodu že je příliš přísná a doplatí na ni všichni, tak se chová zcela asociálně a pouze populisticky. Česká ekonomika je na horizontu ekonomického cyklu a v období konjunktury je nejlepší provádět potřebné a nepopulární reformy a najít způsob refinancování obrovských dluhů. Myslím si, že žádný politik není tak hloupý, aby prováděl mnohem tvrdší reformní opatření, než daná republika opravdu potřebuje. A to z toho důvodu, že každý si je vědom nepopularity reforem. Předložený návrh, který byl zasazen do pozitivního časového rámce, považuji za maximum možného, čeho lze v dnešní koalici dosáhnout. V tomto předloženém znění jsou i věci, které mnoho prostředků do SR nepřinesou a zvýší administrativu, leč jsou zde obsaženy i pozitivní opatření, která prospějí fiskální udržitelnosti. Reformu vnímám jako systémový krok, na němž bude možné v budoucnu stavět, ale nevnímám ho jako dostatečný krok k dosažení equilibria (tzn. vyrovnaného hospodaření). Proto také nerozumím určité míře nelояality některých koaličních poslanců. Výroky typu: "Jezdil jsem s ním před volbami po kraji, a tudíž budu hlasovat stejně jako on, považuji za prázdné floskule a učebnicový příklad tautologie, která je typická a hodná vůdci opozice.

Opravdu opozice hlásala floskule a tautologie? České ekonomické myšlení se vyznačuje přímočarostí a nezáludností. Lafferova křivka v české verzi, to je lahůdka. V r. 2015 mandatorní výdaje ze zákona měly dosáhnout přibližně výše 700 miliard korun českých. Skutečně nám Topolánkův batoh umožnil dosáhnout úspor ve výši téměř 900 korun? Netkvěla pointa v tom, že ve skutečnosti mandatorní výdaje v 2007 činily toliko 554 mld. korun českých.²⁷

²⁶ <http://zpravy.ods.cz/special.php?ID=4925> (Publikováno 18.04.2007, zpravy.ods.cz 25.04.2007)

²⁷ Smetánková, Dáša: *Mandatorní výdaje státního rozpočtu od roku 1995*. Praha: Parlamentní institut 2015. (viz zde www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=100870)

II. Anomálie myšlení ekonomů v České národní bance a na ministerstvu financí České republiky

České ekonomické myšlení představuje unikum v dějinách národohospodářských, zvláště to současné. Snad nikdy si nepostavilo úkol falsifikovat své předpoklady a výsledky. Rozvíjelo se především na střední úrovni. Jeho parketou a tématem číslo jedna byl vždy vztah státu a trhu. Tématem číslo dvě bylo pak postavení Česka v mezinárodních souvislostech. Od svého počátku v zápase měnilo své geopolitické ukotvení, od liberální školy francouzské přes historickou školu německou, zčásti také rakouskou, později opět britskou, respektive americké alternativní školy (institucionalismus), respektive švédské s příklonem ke škole sovětské s polskou, jugoslávskou a maďarskou odbočkou, aby nakonec skončilo v náručí standardní ekonomie s určitým liberálním, dokonce libertarianistickým příděchem. To neslo sebou vždy jisté zjednodušení, dané už vzdělanostní úrovní toho auditoria, na které se obracelo. Hned první český produkt tohoto myšlení Jonákovy *Základové hospodářství* jsou tenkou českou verzí obsáhlého francouzského populárního výkladu ekonomie. Ale jak jinak vysvětlovat ekonomii posluchačstvu, které má tak v nejlepším případě první tři třídy obecné tereziánské?²⁸

Za několik desítek let tato liberální oslava ekonomie byla nahrazena konzervativní Bráfovou skepsí, odrážející znechucení českých rolníků turbulencemi světového obchodu s obilím, které vedlo k předlužení české vesnice a k jejímu zatížení hypotékami a ještě později po r. 1918 k sepsání Vajtaerova *Socialistického státu*, v němž se tvrdilo, že *úžasné mrhání energií, jakou vykazuje kapitalistický systém hospodářský, neodvratně přivodí pád nynějšího hospodářského řádu, i kdyby hlavy lidí zůstaly věčně zatemněny. Ale člověk je bytost rozumná a není jí třeba hnáti věci až do nejzastších důsledků*²⁹. Tento myšlenkový přesun vrcholil v českém prostředí pak po r. 1948, kdy je ztělesněn v tehdejší direktivně administrativní ekonomice a představách o všemohoucím státu (Felix Oliva, Antonín Červinka²⁹). Pak nastává opačný trend, za jehož prozatímní vrchol lze spatřovat v Jančíkové zamyšlení nad Kalouskovými reformami.

Toto neustálé převrstvování českého ekonomického myšlení mělo své půvabné výsledky v rovině teoretické, ale především anomálie v rovině prakticko-hospodářské, institucionální. Takovou institucí, ztělesňující anomálie českého ekonomického myšlení, byla na počátku nového milénia Česká národní banka, v níž si ekonomové hospodařili naprosto samostatně, nicméně jejich rozhodnutí odráželo jejich politické preference. Lze-li chápat strukturu aktiv a pasiv této instituce jako určitý výsledek současného ekonomického českého myšlení, tak kromě nadměrného podílu tzv. závazků ČNB vůči tuzemským bankám ve struktuře pasiv doslova vyčníval ve struktuře aktiv doslova nízký podíl měnového zlata. Zatímco podíl zlata na devizových rezervách centrální banky v USA činí 72%, v Německu 68%, v Nizozemí 56%, na Slovensku 63%, tak ČNB se spokojila s pouhou zásobou měnového zlata o hmotnosti 13 tun (odvezu zdarma jedním nákladním autem) a podílem na devizových rezervách ve výši 1,2%. Historie, která tomu předcházela, je rovněž historií, která objasňuje spolu s posilující korunou vůči dolaru a euru, historii tehdejší ztráty ČNB ve výši 150 miliard korun.³⁰

Rozhodnutí o prodeji 56 tun měnového zlata ukazuje bezmeznou víru českých ekonomů v harmonický vývoj kapitalismu: *Bylo to období globální hospodářské prosperity a nízké inflace. V tomto ekonomicky "bezpečném" klimatu považovaly banky za zbytečné držet zlato, které nevynáší, a měnily ho za jiná aktiva, která mohou plnit funkci státního pokladu a ještě vydělávat. V letech 1995 a 1996 prodala nizozemská státní banka zlato za 400 dolarů za unci. O dva roky později se ČNB zbavila 56 tun ze 70 tun zlata ze svých rezerv za 323 dolarů za unci. Prodávaly i asijské centrální banky, prodeje ohlásily Bank of England, Rakouská národní banka, prodávali Švýcaři a záměr prodat zlato ze svých devizových rezerv oznámili Francouzi. ... Na přelomu let 2005 a 2006 se tak zlato prodávalo za ceny kolem 550 dolarů za unci, o rok později už o sto dolarů dráž. Koncem ledna 2016 se zlato prodávalo za ceny kolem 1100 dolarů za unci.*

Když si vývoj ceny zlata porovnáme s vývojem HDP USA, tak se stává být zřejmým, že pouhé snížení a kolísání tempa růstu ekonomiky vede ke zvýšené poptávce investorů po zlatě jako k jisté komoditě. V r. 2010 vydal Český úřad statistický analytickou publikaci, která označila za příčinou celosvětové finanční krize existenci toxických aktiv v amerických bankách, především tzv. hypoteční úvěry amerických domácností³¹. Výše uvedenému jevu něco předcházelo, a tím něčím byl pokles tempa růstu hrubého domácího produktu USA, který byl evidentní na počátku tohoto tisíciletí a pak znovu od roku 2004, které přimělo americké bankéře podívat se na strukturu svých aktiv velmi kritickým pohledem. A aby začali konat. Začali se zbavovat tak zvaných toxických aktiv, za něž kupovali zlato, případně hledali jiné investiční příležitosti v zahraničí, třeba i ve střední Evropě ve formě spekulativního kapitálu. Zase platí, že stabilita růstu je pro ekonomiku významnější než snaha o zrychlení tempa růstu už proto, že i pouhé výkyvy v tomto tempu mají své náklady.

²⁸ viz zde <http://www.multiweb.cz/jonak%20zakladove%20ekonomie/default.htm>

²⁹ OLIVA, Felix a ČERVINKA, Antonín. *Politická ekonomie socialismu: podle předn. na VŠHV ve stud. r. 1949-50*. Praha: Vys. šk. polit. a hosp. věd, ediční odd., [1951]. 112 s. Katedra politické ekonomie.

³⁰ Viz zde Radek Urban (ČNB). *Měnové zlato v historické perspektivě*. Hospodářské noviny 22.9.2000, s. 1 (rubrika na víkend) (http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media)

³¹ <http://www.penize.cz/ekonomika/29431-zlato-je-zase-v-urzku-a-miri-k-historickemu-rekordu>

³¹ <http://www2.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1156-10>

Další ráj českých ekonomů se nalézal na ministerstvu financí ČR, které pod heslem dohnat a předejnat vytvořilo z této republiky daňový ráj pro osoby samostatně výdělečně činné (1 milion voličů), důchodce (1 milion voličů) a zaměstnanců s vysokými příjmy (dejme tomu 100 000 voličů).³² Tito voliči budou velmi emotivně reagovat na jakoukoliv zmínku o zdanění svých příjmů, podle zásady, že stát poskytuje každému obyvatele tohoto území jistotu desetinásobku, tedy bezpečnost a spravedlnost pro jeho aktivity a transakce, a tedy může si vybrat svůj podíl na nejistém zisku. Mimochodem ekonomická teorie uvádí, že přínos z úrovně bezpečnosti a spravedlnosti, tedy vnitřního vnějšího míru pro aktivity a transakce jednotlivého obyvatele je neměřitelný, respektive pro každého stejný, a proto by měli tito obyvatelé platit jedinou daň, daň z hlavy. Není to pravda, prospěch každého obyvatele z existence (vlastního) státu je zcela jasně měřitelný jeho (budoucím) příjmem. A jestliže se někdy tvrdí, že v minulosti byl třeba tzv. důchodový účet v přebytku, tak se zapomíná, že i z invalidních a starobních důchodů by se mělo platit sociální a zdravotní pojištění, když už ne daň z příjmu. Stejně tak není jasné, proč se neplatí sociální a zdravotní pojištění z kapitálových příjmů, tedy například úroků, dividend a nájmu bytových a nebytových prostor. Každý příjem fyzické osoby by měl být zdaňován podle stejných zásad a ve stejné výši jako příjem v zaměstnaneckém poměru. Je jasné, že auto, které je pak vybaveno motorem a karoserií na stejné úrovni jako Škoda Fabia nemůže jet vyšší rychlostí, než třeba 150 km za hodinu. I svůdně se pohybující krasobruslařka potřebuje mít pro své skokanské výkony pořádný skelet.

Za těchto okolností zavádět rovnou daň ve výši 15 procent ze „superhrubé“ mzdy (nejistota), nechat klesnout firemní daně postupně na 19 procent (pozitivní zpráva), zvýšit sazbu DPH z 5 na 9 procent (negativní zpráva), rodičovský příspěvek ve výši 3 800 až 11 400 korun měsíčně (v nejlepším případě nejistota), poplatky za návštěvu lékaře, recept a pobyt v nemocnici (negativní zpráva), poněkud riskantním podnikem, protože negativní zprávy zasahují jednotlivce daleko intenzivněji než zprávy pozitivní a šíří se daleko rychleji. **A reformní plány trojkoaliční vlády nepřinášely téměř žádné pozitivní zprávy: do tří let měly mandatorní výdaje klesnout z 55 procent pod 50 procent, rozpočtový deficit se měl snížit pod 2,3 procenta HDP a složená daňová kvóta z 37 na 34 procent, což znamenalo snížení sazby daně z příjmů fyzickým i právnickým osobám na 19 až 17 procent, sblížení sazeb u DPH, zrušení majetkových daní a omezení odvodů majetných a OSVČ na sociální zabezpečení. Škrty měly zajistit pokles rozpočtových deficitů.**

Výpadek příjmů, spojený se záměrem snížit daně podniků a občanům (hlavně majetným) a stanovit pro ně jednotnou sazbu, měl být vykompenzován ekonomickým růstem. Pokud ale na to očekávaný pětiprocentní růst HDP by nestačil (při zachování tehdejší úrovně zdanění měl přinášet do rozpočtu každoročně asi 50 miliard korun), v krajním případě mělo dojít také na zvýšení DPH u některých druhů zboží a služeb, kde se tehdy platilo jen pět procent. Spolu s tím se měl omezit růst důchodů a především sáhnout na sociální dávky. Koalice chtěla zrušit pastelkové a pohřebné, snížit porodné a rodičovské příspěvky, snížit nemocenské a výplatu podpor vázat na rekvalifikaci a výkon veřejných prací. Dávky se měly přestat automaticky zvyšovat v závislosti na vývoji ekonomiky a rozhodnutí o jejich případném růstu by si ponechala v rukou vláda. Mělo dojít k omezení počtu zaměstnanců ve veřejném sektoru.

Na tyto zprávy reagovaly všechny indexy důvěry poklesem. Od prvního čtvrtletí 2007 začal klesat spotřebitelský indikátor důvěry z historicky nejvyšších dosažených hodnot, od druhého čtvrtletí se k němu přidal pokles důvěry podnikatelů. Od července 2007 začal klesat z historicky dosud nejvyšší úrovně objem sjednaných hypoték. Podle průzkumu z 2008, který se ptal, zda ovlivnilo zavedení regulačních poplatků zásadně Váš rodinný rozpočet, tak 58% respondentů nevědělo. Tyto regulační poplatky totiž byly zaváděny právě v době, kdy respondenti přestali vnímat v roce 2007 jako velký problém nezaměstnanost a ekonomickou situaci, do popředí jejich pozornosti se dostalo v největší míře právě zdravotnictví, následované kriminalitou. Situace domácností, jak vnímají svou schopnost vyjít s dosaženými příjmy, se v letech 2002 – 2008 polarizovala (výzkum CVVM). OBTÍŽNĚ/SNADNO: 58/38 (březen 2002), 61/35 (leden 2003), 65/31 (duben 2005), 60/36 (duben 2006), 57/40 (duben 2007), 57/43 (duben 2008).

V průzkumu v květnu 2007 na otázku *Jste spokojen s politickou situací*, odpovědělo 46% spíše ne, 26% určitě ne. Také podle agentury CVVM stoupla míra nespokojenosti s politickou situací od května 2006 o 8%, ale s vrcholem v lednu 2007. Spokojenost se současnou politickou situací vyjádřilo 13 % respondentů. V porovnání se situací v dubnu 2007 tedy zůstával podíl občanů spokojených s politickou situací v naší zemi v zásadě shodný. Ani spokojena, ani nespokojena se necítila necelá třetina obyvatel ČR (30 %). Nespokojenost se současnou politickou situací vyjadřovala dlouhodobě více než polovina dotázaných (53 %). Spokojenost s politickou situací vyjadřovali častěji respondenti, kteří svoji životní úroveň považovali za dobrou, lidé z vyšších příjmových skupin a voliči ODS. Mezi nespokojenými s politickou situací se častěji řadili sympatizanti ČSSD a KSČM. Větší míra nespokojenosti panovala mezi občany považujícími svoji životní úroveň za špatnou, lidmi z nižších příjmových skupin, nepracujícími důchodci a oslovenými staršími 60 let.

³² Výsledkem hesla dohnat a předejnat, byla situace, kdy třeba dvě kadeřnice mají vlastně od státu naplánováno, jakou formu sdružování mají volit, tímto kritériem se pak stává nikoliv tržní efektivnost, ale daňová efektivnost zvolené formy podnikání. Jinak řečeno, o tom, zda dvě kadeřnice budou spolupracovat v rámci zaměstnaneckého poměru, kdy jedna z nich bude buď fyzickou, nebo právnickou osobou (třeba společností s ručením omezením) mají rozhodovat jejich schopnosti, tržní situace atd., nikoliv však výše daňového břemene.

Na otázku průzkumu v červnu 2007, zda jste spokojen se změnami, které nastaly po r. 1989, se úroveň spokojenosti se po relativně velké výchylce směrem vzhůru v r. 2006 vrátila zpět na úroveň července 2004. Podle dalšího výzkum v květnu 2007, který se ptal na úroveň spokojenosti s prací vlády, tak nespokojeno bylo 66% respondentů. Na otázku, zda návrh daňových změn podporuje odpovědnost občanů, 77% respondentů odpovědělo, že ne.

Když se k tomu na podzim 2007 přidaly změny na výdajové straně státního rozpočtu (stavby železnic a dálnic + 7 mld, justice + 2,1 miliardy, sociální dávky - 9,5 miliardy, nemocenská - 3,6 miliardy), tak míra nespokojenosti byla asi dovršena. V září 2006 na rafinovanou otázku průzkumu agentury STEM *Řekl(a) byste, že jste se ohledem na stávající vývoj v ČR rozhodl(a) v červnu 2006 správně?*, odpovědělo 43% respondentů, kteří tehdy přišli k volbám, určité ano, 42% spíše ano, 12% spíše ne, 3% určité ne. V červnu 2008 na tutéž otázku odpovědělo 29% respondentů, kteří tehdy přišli k volbám, že určité ano, 49% spíše ano, 17% spíše ne, 5% určité ne. Ve volbách v roce 2006 ODS získala přes 35 % voličů. Druhá ČSSD dostala více než 32 % hlasů, třetí KSČM téměř 13 %, KDU-ČSL více než sedm procent a Strana zelených přes šest procent. Největší nespokojenost s vlastním výběrem panovala mezi voliči Strany zelených. Jako nesprávnou volbu označilo stranu téměř 40 procent z nich. Že se před dvěma roky nerozhodli správně, řeklo více než čtvrtina voličů ODS, v případě KDU-ČSL to bylo 20 % jejich voličů, u ČSSD 17 % a KSČM 9 %.³³

Tehdejší respondenti se už museli začít vyrovnávat s dalším výsledkem českého ekonomického myšlení. Druhá vláda Mirka Topolánka podpořila ekonomiku od počátku r. 2008 snížením sociálního pojistného z 34% na 31,5%.

Další novinky zaznamenala zpráva OECD o české ekonomice v roce 2008: *V lednu byla zavedena rovná sazba daně z příjmu fyzických osob ve výši 15 % (odpovídající 23 % z obvyklého základu, viz níže), která nahradila čtyři daňová pásma (od 12 % do 32 %). Tato změna podle očekávání přinesla největší prospěch vysoce příjmovým skupinám obyvatelstva. Přínosem pro nízkopříjmové je snížení průměrného daňového zatížení díky všeobecnému zvýšení slev na dani. Vláda zavedla rovnou daň s cílem dosáhnout pozitivní strukturální změny v ekonomickém chování vyrovnáním efektivních daňových sazeb. Byl zaveden strop vyměřovacího základu pro stanovení pojistného na úrovni čtyřnásobku průměrné mzdy, čímž reforma přinesla další úlevu osobám s vysokými příjmy.*

Ačkoliv celosvětově jsou stropy běžně užívány, argument pro jejich uplatnění v kontextu rovně je poněkud oslaben. Stropy totiž narušují kontinuitu mezních sazeb daní, čemuž se rovná daň snaží vyhnout. Ve snaze snížit statutární daňovou sazbu byl rozšířen daňový základ, takže nyní zahrnuje platby pojistného pro sociální odvody jak zaměstnavatelů, tak zaměstnanců. Tento „superhrubý“ základ je neobvyklý, neexistuje v žádné jiné zemi v rámci OECD. Teoreticky nevytváří žádné významné deformace, ale nepřináší ani žádné velké výhody. Zavedení rovné daně a stropu pro platby pojistného bylo doprovázeno dalším snížením zdanění právnických osob. Do roku 2010 bude sazba daně 19 %, což je 5 procentních bodů pod současnou úroveň. Ztráty příjmů vzniklé na základě těchto opatření jsou kompenzovány zvýšením nižší sazby daně z přidané hodnoty (DPH) a velkým zvýšením spotřební daně z cigaret.

Stejná vláda Mirka Topolánka odhadla, že byrokratické překážky v podnikání snižují tržby firem o 90 mld. korun. Přitom se měla dále zvýšit regulace bankovního sektoru a přetrvávala regulace nájemního bydlení. Je jasné, že jakákoliv stimulace ekonomického růstu musela na tyto bariéry narazit. Půvabná Lafferova křivka, kterou si zřejmě pan Laffer vyfantazíroval, když ležel vedle půvabné dámy na pláži při sledování jejího pozadí v plavkách po své levici, nemohla v podmínkách české ekonomiky jako výsledku unikátního českého ekonomického myšlení začít fungovat. Klesající křivky spotřebitelské a firemní důvěry se s ní poprali. Pan Kalousek spolu s panem Lafferem se měli věnovat spíše pevnosti skeletu své partnerky, obzvláště páteř,co vydrží při běhu či jízdě na kole v pelotonu závodu národů o vyšší HDP. Důležité je rovněž vědět, že třeba na snižování reposazby centrální banky reagují komerční banky s větším časovým zpožděním než na její zvyšování.

Co tehdy k Topolánkově reformě řekla Helena Horská 10. a 11. ledna 2008, tehdy analytička banky Raiffeisenbank. Oznámkovala dosavadní počínání vlády trojkou. *Od kabinetu by čekala hlavně větší razanci. Mnoho původních myšlenek (jako snížení daňového zatížení a na druhé straně omezení sociálního státu) se mi líbilo. Bohužel z původních myšlenek vznikl hybrid, který se snaží neublížit, ale ve výsledku ani nepomůže. Hloupá není,* odpověděla Horská na dotaz, jestli si myslí, že je vláda moudrá. *Ale více razance, důslednosti ve změnách a politické kultury by jí jistě slušelo,* dodala. Od loňského roku se mluví i o tom, že ekonomika nadále poroste. Podle odhadu Heleny Horské by Česko mohlo vyrovnat krok s Evropou za deset či patnáct let. Pokud ovšem ČR udrží ekonomický růst. To se v poslední době daří. Již několik čtvrtletí se drží kolem šesti procent. Na druhé straně je ale třeba připravit se na zdražování. Inflace v prosinci přesáhla pět procent a vystoupala nejvýše za šest let. Z tohoto pohledu je podle Horské dobré, že vláda svými opatřeními brzdí spotřebu domácností. Jinak by mohla inflace vyskočit ještě výš. *Bohužel změny DPH a zavedení poplatků přišlo v době, kdy se razantně začaly zvyšovat ceny. Takže nárůst letošní inflace bude značný (z loňských 2,8 procenta na něco více než pět*

³³ Viz též Reflex 18.7. 2008, zde <http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-reflex-cz-ankety/31135/rozhodli-jste-se-u-voleb-spravne.html>

procent), dodala. Přes jisté výhrady ale Horská připustila, že vláda měla svým způsobem svázané ruce. *K hlubokým reformám bychom potřebovali jednobarevnou vládu s odvážným politikem v čele*, dodala. Navíc politici určitým způsobem zaspali dobu a lidé jsou po dvaceti letech, kdy o reformách slyší, otráveni, domnívá se analytička. *V devadesátých letech byli lidé připraveni nést velké náklady reforem, ale bohužel ty reformy se příliš brzy zastavily.*³⁴

Mně se ale především zdá, že i analytička, která se domnívala, že ideální česká ekonomika by mohla ročně růst o čtyři až osm procent, byla oslepena sluncem, zvýšením svého čistého platu díky bonusům na sociální a zdravotní pojištění a rovné dani. Mělo ji být jasné, že při existenci výše uvedených byrokratických bariér se nutně jakákoliv umělá stimulace růstu změní v stagflaci a větší prostor pro diskreční výdaje pak povede pouze ke zvýšené korupci. Podle tehdejšího jejího názoru, kdyby si ČR poradila s velkou nezaměstnaností a razantně ji snížila, mohl by růst přesáhnout čtyři procenta, v ideálním stavu - tedy s efektivní státní správou, malými zásahy státu a zaměstnanci, kteří by měli chuť a možnost se za práci stěhovat - by tento růst mohl být i dvojnásobný, tedy přes osm procent.³⁵

³⁴ http://ekonomika.idnes.cz/analyticka-vlada-neni-hloupka-ale-malo-razantni-f4h-/ekonomika.aspx?c=A080110_121015_ekonomika_maf

³⁵ Vládní záměry tehdy podrobně okomentovali v týdeník Ekonom Josef Pravec, Jiří Kouda a Julie Hrstková: *Rozpočtové reformy mají být založeny hlavně na omezování mandatorních výdajů. Ty mají v příštím roce klesnout až o 40 miliard korun. Jaký je klíčový recept nové vlády Mirka Topolánka na omezení rozpočtových výdajů? Ministr financí Miroslav Kalousek (KDU-ČSL), hlavní architekt rozpočtových a daňových reforem druhé Topolánkovy vlády, sice své plány tají, ale i tak je jasné, že vše bude záviset na rozsahu škrťů v sociálních výdajích. Lidé kolem Kalouska je plánují srazit podle zjištění Ekonomu už v příštím roce o 30 až 40 miliard korun. Na koho dopadnou škrty, pokud Topolánkova vláda dostane příležitost a začne omezovat sociální výdaje ve prospěch úspor a investic? Hlavně na ty - tvrdí Kalousek - kdo odmítají pracovat a pletou si sociální dávky s normálním platem. O podrobnostech hovořit nemíni. "Na konkrétní věci je brzo. Sliby, které jsme napsali do koaliční smlouvy, myslíme vážně, stále však existuje minimálně pět variant, jak se do stanovených mantinelů vejít," říká ministr. Jasno musí být do května - vláda chce nechat parlament o reformním balíku včas hlasovat, aby bylo možné začít sestavovat reformní rozpočet na rok 2008. "Když to nevyjde, podáme demisi," dodává Kalousek. ČSSD stejně jako komunisté nesouhlasí s reformními kroky pravicového kabinetu a varují před prohloubením každoročního rozpočtového deficitu na dvojnásobek, tedy o dalších 50 až 100 miliard korun. Upozorňují také na jednostranný charakter navrhovaných změn. "Chudší lidé, a těch je více než polovina, nebudou mít z reformu trojkoalice žádný prospěch," vysvětluje jeden z ekonomických expertů Lidového domu, bývalý místopředseda Paroubkovy vlády Jiří Havel. Peníze, které by tito lidé případně dostali do jedné kapsy prostřednictvím snížených daní, podle něj zaplatí z druhé kapsy zvýšením DPH a nájemného a na poplatech v nemocnicích a u lékařů. Na druhé straně by vydělali zaměstnanci s ročními příjmy nad jeden milion korun. Ti by mohli na daních a sociálním pojištění ušetřit podle Havla až 60 procent. Před výrazným snížením daní proto politici levice varují hlasitěji než před samotnými škrty v rozpočtu. Růst mandatorních výdajů je totiž skutečný problém. "Jedinou realistickou cestou, jak do roku 2010 dosáhnout poklesu podílu mandatorních výdajů, je omezení rozsahu sociálních dávek přísnějším testováním uchazečů a výrazné omezení transferů zdravotním pojišťovnám," připouští i hlavní ekonom Raiffeisenbank a bývalý sociálnědemokratický ministr financí Pavel Mertlík. Mandatorní výdaje, které v loňském volebním roce vzrostly o 70 miliard korun, tvoří hlavně důchody a sociální dávky. Jejich změny jsou politicky citlivé. Manévrovací prostor vlády je však přece jen o něco širší. Podle metodiky Ministerstva financí se do mandatorních výdajů počítají například i některé peníze na krytí stavby železnic či příspěvky na stavební spoření. Určité rezervy jsou také u důchodů, na něž se vyplácí téměř 300 miliard korun ročně. Důchody zřejmě porostou o něco pomaleji než dosud. V minulosti se zvyšovaly rychleji než mzdy, což vloni přišlo na deset miliard. Kalousek připomíná, že teď se v programových dokumentech trojkoalice hovoří jen o dohánění inflace, aby se zabránilo reálnému poklesu penzí. O zvýšených rozpočtových výdajích v souvislosti s chystanou penzijní reformou se nemluví - zřejmě kvůli představě, že se budou hradit z privatizačních peněz, hlavně prodejem akcií elektrárenské společnosti ČEZ. Sama koaliční smlouva obecně říká, že se teprve "rozhodne o optimálním zapojení hodnoty ČEZ do důchodové reformy". Největší část úspor bude Ministerstvo financí hledat v sociálních dávkách, na něž je v tomto roce ve státním rozpočtu vyčleněno na 130 miliard korun. Zrušení pastelkovného a pohřebného má okrajový význam. Koalice však hovoří také o daleko podstatnějších věcech, jako je odstranění automatické valorizace všech sociálních dávek, snížení porodného, změny nemocenské a o podmínění výplat některých podpor rekvalifikační a výkonem veřejných prací. A také o úpravách rodičovských dávek, které by měly být zároveň omezeny na dobu do tří let věku dítěte. Přitom jen na zdvojnásobené rodičovské příspěvky, které vzešly z divokých předvolebních sociálních závodů ve Sněmovně, se má letos vyplatit skoro 21 miliard korun. Výraznější omezení by však bylo pikantní, protože to byli právě lidovci, kdo nakonec jejich růst před volbami prosadili. Někjaké peníze je možné ušetřit na dnešních sedmi miliardách určených pro nezaměstnané. Podle odhadů úřadů práce totiž 15 až 20 procent žadatelů čerpá tyto dávky neoprávněně. ČSSD předem brání své potenciální voliče. "Pokud se na tyto peníze doopravdy sáhne, doplatí na to statistice rodin s dětmi, důchodci a postižení spoluobčané," varuje šéf sociálního výboru Sněmovny Zdeněk Škromach (ČSSD). Sazbu daně z příjmů a běžnou sazbu DPH chce Kalousek sjednotit a snížit, ale připouští, že se mohou pohybovat v rozmezí od 17 do devatenácti procent a že je současně možné omezit daňové výjimky. Navzájem vyrušit - alespoň z makroekonomického pohledu - by se měly výnosy nových ekologických daní a propad způsobený nižšími odvody na sociální zabezpečení. Ovšem, pokud ekologické daně dosáhnou svého a začneme energií šetřit, bylo by to na úkor příspěvků na sociální zabezpečení. To zatím nikdo neřešil. Vládní projekt připomíná daleko více sliby z loňského lidoveckého volebního programu než Modrou šanci ODS. Proto autor rovné daně Vlastimil Thustý (ODS), který navíc vždy mluvil o 15 procentech, už nechce mít s trojkoaličními daňovými plány nic společného. Kalousek jeho kritiku odmítá. S vnučováním vlastních předstáv silnějšímu partnerovi má přitom velké zkušenosti. Podařilo se mu to už jednou - v době daňových změn, když vládl Vladimír Špidla. Lidovci musejí postupovat opatrněji s ohledem na vlastní voliče. Kalousek*

III. Ministr financí Kalousek jako kouzelník s akciemi ČEZ

V květnu roku 2008 poskytl pan Kalousek rozhovor nedůvěřivé novinářce Havlingerové, která měla a má velmi blízko k ODS a k Václavu Klausovi, rozhovor, v němž 50 letý ministr financí po své superhrubé reformě, nazývané případně jako Topolánkuv batoh, která si dělala ambice zajistit postupné snižování daňové kvóty, oznámil, že v politice končí, čímž chtěl nejenom svým kolegům ve vládě, ale i v opozici dát najevo, že už jim nestojí za to, aby ho jakýmkoliv způsobem se snažili vyhodit ze sedla.

Já jsem mimořádně vděčný osudu, že tohle je moje poslední štace. Že je to právě tahle štace. Já jsem si na ni nikdy nemyslel. A upřímně řečeno, deset let jsem neodcházel z politiky jenom proto, že jsem nechtěl odejít jako člověk dehonestovaný. Ted' mám možnost naprosto fantastického konce. Pro mě z hlediska mého života končit na pozici ministra financí, který měl ve vládě mimořádný respekt. Adrenalin, prestiž a moc, které politika dává, mně budou strašně chybět. Ale už nikdy nebudu lepší, než jsem. Ted' jsem v extralize. To už nikdy nebudu a je lepší skončit v extralize než v krajském přeboru. Mí nejbližší vědí, že je to předmět mých dlouhodobých úvah. Mně bude v roce 2010 padesát let. A budu mít za sebou dvacet let ve státní službě, ať už tedy v politice, nebo ve státní správě. A ať už jsem udělal jakékoli množství chyb, ať už jsem udělal cokoli dobrého, ať už jsem potěšil nebo naštvál spoustu lidí, tak na jednu věc mohu být docela pyšný. Vždycky jsem bez ohledu na míru rizika udělal to, co jsem v tu chvíli pokládal za správné. Byť to v tu chvíli vypadalo mimořádně sebevražedně. A já jsem viděl spoustu čestných a statečných chlapů, kteří v šesté dekádě svého života v politice začali dělat ústupky a kompromisy jenom z toho strachu, co by dělali do důchodu. V padesáti máte ještě čas. V pětapadesáti třeba už ne. Já jsem ty jejich ústupky lidsky chápal, ale sám bych se jich nechtěl dopouštět.³⁶

Podle tohoto rozhovoru tehdejší ministr financí měl dle vlastních slov za sebou *excelentní prodej* balíku akcií ČEZ, které kromě 67% podílu státu vlastnilo na 120 000 akcionářů, samotné akciové společnosti ČEZ prostřednictvím burzy v letech 2007 - 2008, který **podle něj měl vejít do učebnic** a jehož cílem bylo doplnit chybějící peníze na již schválené investice ve fondu dopravní infrastruktury. V tom rozhovoru na sebe prozradil, že má obrovský problém, hodný ministra financí, jak utratit peníze v státní kase, které mu tam zanechal jeho předchůdce:

E15: *Ještě chvíli k letošnímu roku. Pro neplánované výdaje budete hledat zhruba deset miliard korun. Kde? Jsem v situaci ministra financí, který zdědil po svém předchůdci rezervní fondy ve výši 68 miliard korun. K 1. 7. 2007. Pokládal jsem to číslo za obłudné a podstatnou část loňského roku jsem věnoval tomu, abych ho snížil. A snížil jsem ho poměrně krvavým způsobem na 16 miliard, abych stál v prosinci tváří tvář faktu, že si jednotlivá ministerstva převádějí do rezervních fondů 80 miliard. Takže jsem měl k 1. 1. 2008 šestadevadesát miliard. To je reálný stav rozpočtování v České republice. Takže – v roce 2009 už rezervní fondy nebudou a problémy typu, o nichž mluvíte, se vyřeší na úkor těchto fondů. Je ale samozřejmé, že proti nepředpokládaným výdajům musí vláda škrtnout jiné výdaje. Garantuji, že letošní schodek bude dokonce nižší, než jsme plánovali.*

Jeho stranický kolega ministr kultury Jedlička mu mohl nabídnout, že by bylo možné ty ministerské rezervy použít na úhradu církevních nároků za odškodnění za odebraný majetek po únoru 1948 ve výši 81 miliard. Z tohoto pohledu je zvláštní, že se to mělo stát na účet zvýšení státního dluhu. Jako by ta černomodrozelená vláda nechtěla těm církvím nic vracet. Navíc toto převedení vládních prostředků na účty církví by nevyžadovalo asi ani souhlas Sněmovny, maximálně tak jejího rozpočtového výboru. Lze říci, že ta vláda se chovala tak, aby ji byla vyslovena nedůvěra. Asi pana ministra trápily výčitky svědomí, jak se zachoval vůči těm maminkám, jak jim vzal těch 7600, - korun, aby neměly na hypotéky. Ke své hanbě se musím přiznat, že jsem při čtení zprávy o hospodaření Fondu dopravní infrastruktury za r. 2007 peníze z prodeje akcií ČEZ, o něž měl dle některých tehdejších zpráv být posílen rozpočet tohoto fondu až ve výši 30 miliard korun českých, prozatím nedohledal,

také Ekonomu ujistil, že například zdražení potravin (o němž se dokonce hovořilo i v lidoveckém volebním programu) vůbec není hotovou věcí. Pětiprocentní sazba DPH by mohla zůstat u potravin beze změny v případě, že ze seznamu položek se sníženou sazbou zmizí jiné položky, u nichž by se začala nově vybírat 17procentní nebo 19procentní daň. Nejde o žádné drobné. Pokud by se to udělalo u poloviny zvýhodněných položek, mohl by rozpočet posílit podle jednoho z propočtů o 40 miliard korun nových příjmů. Ani rovná daň z příjmů, kterou Kalousek na první pohled od Tlustého převzal, by nakonec nemusela odstranit progresi. Jak Ekonom zjistil, existují úvahy o výrazném zvýšení částek, které by se odpočítávaly od základu daně. V případě manželky pečující o děti by mohlo jít až o 100 tisíc korun. Ve hře je také možnost, že už samotný základ daně z příjmů fyzických osob bude zohledňovat vyšší zdaňovaných příjmů, což by opět zajistilo nižší daně pro sociálně slabší rodiny. O tom, že v případě daní půjde do jisté míry o kombinaci propagandy a hry s čísly, svědčí i dosavadní diskuse nad podnikovými daněmi. Havel i Kalousek připouštějí, že i výrazný pokles dnešní dvaceti čtyř procentní sazby při současném osekání daňových výjimek povede k zachování současných daňových poměrů. Efektivní zdanění podniků se stejně pohybuje kolem 17 procent. Trojkoaliční plány na rozpočtové úspory přesto zůstávají ambiciózní, hlavně kvůli jasněmu slibu omezit mandatorní výdaje. To však při optimistickém odhadu ekonomického růstu znamená, že jejich celkový objem zůstane na současné úrovni. "Je to náročný cíl, ale v rozpočtu se konečně musí objevit více peněz na infrastrukturní investice. Tyto peníze zatím jsou v rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí," říká Kalousek.

(<http://ekonom.ihned.cz/?m=d&article%5bid%5d=20153170>)

³⁶ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ministr_39843.html?year=2008

pouze jsem zjistil, že tam doputovalo 10 miliard státní dotace v září 2007, o něž oškubal pan ministr financí své rezortní kolegy v rámci likvidace ministerských rezerv.

Naproti tomu ke cti panu ministroví slouží, že když se ho na tiskových konferencích dotazovali především poněkud překvapivě především zahraniční novináři (Bloombergs News, Reuters) na průběh celé obchodní operace, tak jim odpovídal, že jim nemůže nic sdělit, protože jeho výroky by mohly mít kurzotvorný dopad. Jeho kolegové na ministerstvu financí a v ČNB už tak opatrní nebyli.

Nevíme tedy, jak a kolik těch akcií ČEZ ze státního podílu bylo prodáno v r. 2007 (asi za 4 miliardy), pouze se lze dopátrat, že valná hromada akcionářů ČEZ dala svůj souhlas k výkupu těchto akcií na burze a že podle agentury Reuters k tomuto výkupu v určitém objemu došlo. Později pan ministr Kalousek sdělil, že v následujícím roce došlo k prodeji akcií ČEZ ve výši cca 30 miliard. Idea o výhodnosti prodeje akcií ČEZ, tak i existence použití těch rezervních fondů s cílem uspokojit nároky státního rozpočtu měla svůj počátek v předvolebním klání pana Kalouska jako tehdejšího předsedy KDU-ČSL (od roku r. 2003).

Podle prohlášení ministerstva financí Kalouska na tiskové konferenci předsedy vlády ČR Mirka Topolánka po zasedání vlády v pondělí 11. 6. 2007 se vláda se musela vypořádat se dvěma základními problémy, podfinancováním Fondu dopravní infrastruktury vzhledem k široké rozestavěnosti a nezbytnosti kofinancovat projekty, které budou převážně financovány z EU, a *kostlivcem ve skříni*, který se jmenuje rezervní fondy, a které v dobách minulých vlád narostly do velkých rozměrů a byly zablokovány proto, aby bylo účetně demonstrováno dodržování konvergenčního programu. Zablokováním těch rezervních fondů došlo k účetní demonstraci, že je dodržován konvergenční program. Ve skutečnosti ty výdaje tam doopravdy existovaly. Nabízelo se řešení využít tyto zablokované prostředky ve prospěch centrální priority, kterým je financování dopravní infrastruktury. Vláda rozhodla, že bude Fond dopravní infrastruktury posílen o 10 mld. Kč. A těchto 10 mld. Kč poskytnou jednotlivé resorty z větší části svých rezervních fondů svých kapitol.

Oceňuji, že muselo téměř ministra financí dojmout k pláči, když byl konfrontován s tím, že jednotlivé resortní zájmy šly stranou a vláda ochotně hlasy všech ministrů dotovala centrální prioritu, tedy Fond dopravní infrastruktury. Jinak se skutečně jednalo o úpravu 50 % rezervních fondů všech ministerstev s výjimkou evropských peněz a peněz týkajících se sociálních dávek, takže částka 50 % rezervních fondů byla opravdu částka 13,9 mld. Kč, která je přerozdělena tak, že 10 mld. Kč má jít ve prospěch Fondu dopravní infrastruktury, 2 mld. Kč ve prospěch Ministerstva obrany, 0,7 mld. Kč ve prospěch ministerstva školství a 0,8 mld. Kč ve prospěch Ministerstva zdravotnictví. Celkem ta částka činila 13,9 mld. Kč.

ČEZ byl tehdy různými politiky v jejich politických snech tolikrát vybrakován, že se divím, že z něho něco ještě zůstalo. 10. května 2006 na dotaz nicka Lišky, *chcete, aby sdružená daňová kvóta klesla z 35 % na 32 % v roce 2010, také chcete, aby v roce 2010 bylo saldo vládních rozpočtů v přebytku. Jak přebytkového hospodaření při snížení daňové zátěže docílíte? Snížíte o to sociální dávky?* Miroslav Kalousek odpověděl, že *program KDU-ČSL předpokládá a taky vyčísluje reálný odhad vývoje veřejných financí. Reformu sociálních dávek v programu máme, ale souvislost zde je i s reformou důchodů a zdravotnictví. Další ovlivnění vývoje rozpočtu spatřujeme v těchto předpokladech: Počet zaměstnanců ve veřejném sektoru se postupně snižuje o 5 % ročně - úspora v oblasti nákupu zboží a služeb. Dotace podnikům a finančním institucím postupně klesají z 10 % HDP v roce 2005 na cca 8 % v roce 2010. (pozn. autora, což vlastně něco vypovídá o původu těch ministerských rezerv a vyšší tzv. transformačních nákladů). Výdajová strana je upravena se záporným znaménkem o příjmy z privatizace ČEZ (prodej ČEZ bude realizován tak, že se bude postupně do konce roku 2010 každý rok prodávat čtvrtina z jeho tržní kapitalizace).*

Ale na myšlenku použít prostředky z prodeje akcií ČEZ na látání údajných děr v rozpočtu Fondu dopravní infrastruktury v r. 2007 přišel už Kalouskův předchůdce v křesle ministra financí pan Tlustý v první nedůvěryhodné Topolánkově vládě na podzim onoho bouřlivého volebního roku v r. 2006. Tlustý s Nečasem kolem přípravy státního rozpočtu rozpoutali takové divadlo spolu se svým náměstkem Janotou, že až oči přecházely, avšak se nakonec vrátili pokorně k návrhu státního rozpočtu, tak jak mu ho na podnose připravil dosluhující a přesluhující ministr financí Sobotka. Pan ministr Tlustý začal tisknout celostránkové inzeráty o hrozcí dluhové povodni, proti čemuž se ohradil pan Janota s tím, že jde o poplašnou zprávu, která může velmi prodražit splácení státních dluhopisů. Ale při výslechu v Otázkách Václava Moravce v podstatě přiznal, že panu ministroví čísla o dluhové povodni sám dodal. Podle zprávy z 24. 9. 2006 měl ministr financí Vlastimil Tlustý navrhnout na pondělním jednání vlády rozpočet na příští rok s deficitem 119 miliard korun. Uvedl to po zasedání s odbory a zaměstnavateli. Schodek se podle něj může snížit ještě o část výnosů z prodeje 16 procent akcií ČEZ, pokud takový návrh schválí vláda. Schodek státního rozpočtu se podle Tlustého měl zvýšit z původně navrhovaných 88 miliard kvůli chybějícím 31 miliardám v rozpočtu bývalého Fondu národního majetku. Deficit 88 miliard navrhovala předchozí vláda. O uvedených 31 miliard se zvýšily výdaje ministerstva dopravy, které budou určeny pro Státní fond dopravní infrastruktury. Podle odhadů by prodej 16 procent akcií mohl státu přinést až 77 miliard korun. Podle Tlustého by se akcie prodávaly postupně přes kapitálové trhy. Pokud vláda návrh prodeje schválí, mohly by se podle Tlustého peníze použít částečně na snížení schodku rozpočtu a dále například na důchodovou reformu.

Je tedy zvláštní, že ve volbách 2011 nová strana TOP09, založená panem ministrem Kalouskem v jeho předčasném politickém důchodu, po údajně úspěšné reformě veřejných financí, odmítla tak vášnivě ideu ČSSD na výplatu tzv. 13. důchodů z případných dividend ČEZu.

Ale obecně řečeno, příklad s nutností v rozšířeném měřítku investovat do vybudování dopravní infrastruktury je učebnicovým příkladem ještě něčeho jiného, že podíl veřejných financí se nemůže snižovat ani v obdobích hospodářské konjunktury, protože zvýšená soukromá hospodářská aktivita klade vyšší nároky na fungování infrastrukturních sítí a sociálního smíru obecně. Pouze se mění proporce významu alokační, stabilizační a redistribuční funkce veřejných financí, projevující se ve změně poměru diskrečních a mandatorních veřejných výdajů. Z tohoto důvodu se pak nenaplnila vize Keynesa o možnosti splácet dluhy z předpokládaných přebytků státních rozpočtů v letech ekonomických boomů.³⁷

Podle výroční zprávy ČEZ za rok 2007 podíl právnické osoby Česká republika k 31. 12. 2006 činil 67,61%, k 31. 12. 2007 činil 65,99%, tedy stát se zbavil během roku 1, 62% akcií. Komentář k této operaci říká, že jediným akcionářem s podílem nad 3 % základního kapitálu ČEZ, a. s., byla Česká republika zastoupená Ministerstvem financí České republiky. Podíl České republiky na základním kapitálu se v průběhu roku 2007 snížil z důvodu uskutečňování rozhodnutí vlády České republiky ze dne 19. 3. 2007 o prodeji 7% podílu v ČEZ, a. s. Podíl České republiky na hlasovacích právech ovšem naopak rostl, počet vlastních akcií ČEZ, a. s., se zvýšil více, než se snížil počet akcií v držení České republiky. Majetkový podíl České republiky umožňuje přímé ovládnutí ČEZ, a. s., běžnými formami, zejména hlasováním na valných hromadách. Informování ostatních akcionářů o případném negativním vlivu ovládající osoby na společnost je zajištěno prostřednictvím Zprávy o vztazích mezi propojenými osobami, která je podle českého právního řádu veřejně přístupná a je součástí výroční zprávy. Průběžně je ČEZ, a. s. jako emitent akcií přijatých k obchodování na pražské a varšavské burze povinen informovat o důležitých událostech jmenované burzy v českém, anglickém a polském jazyce a všechny zprávy jsou zároveň veřejně dostupné na jeho internetových stránkách. Podíl zahraničních osob (právnických i fyzických) na základním kapitálu ČEZ, a. s., činil 8,9 % s tím, že případné další zahraniční akcionáře, jejichž cenné papíry jsou spravované správci, nemá ČEZ, a. s., možnost zjistit. Cenné papíry 117 akcionářů o celkové nominální hodnotě 1 243 mil. Kč spravuje Československá obchodní banka, a. s., Citibank, a. s., spravuje akcie 95 akcionářů o celkové nominální hodnotě 4 106 mil. Kč a ING Bank N. V. spravuje akcie 70 akcionářů o celkové nominální hodnotě 1 063 mil. Kč.

³⁷ Podle komentáře Jana Machačka v Hospodářských novinách *Jak hrál ministr Kalousek poker* akcie ČEZu byly prodávány v letech 2007 a 2008. Ale jim zveřejněná čísla pouze hovořila o objemu obchodu ve výši cca 34 mld. v r. 2008. Domníval jsem se, že v r. 2007 nakonec nebyla prodána ani jedna akcie ČEZ ze státního podílu. Ale pan Macháček má, jak vidno, poněkud jiné informace, respektive má o těch obchodech jinou představu. viz zde [http://ihned.cz/?s1=0&m=frommail&article\[id\]=45430060](http://ihned.cz/?s1=0&m=frommail&article[id]=45430060) ; *Staronový ministr financí Miroslav Kalousek se v pátečním rozhovoru pro Hospodářské noviny vyjádřil k prodeji státního podílu ve firmě ČEZ, který on sám na základě pověření vlády připravoval před třemi lety. Kalousek tehdy směl prodávat až sedm procent akcií ČEZ, prodal nakonec necelých pět procent. Stát získal 35 miliard korun. Kalousek řekl: "Je to operace, kterou jsem provedl a tvrdím, že patří do učebnic. Poprvé v historii obehrál český stát profesionály z finančních trhů. Odhaduji, že jsem státu vyhrál 10 miliard korun. Protože tehdy jsem opravdu hrál poker. Vzal jsem na sebe plnou odpovědnost a v té hře zvítězil. S tím se mi bude skvěle umírat v domově důchodců. To je pro mě největší rozkoš, kterou jsem tady zažil. Stát v roce 2007 postupoval nestandardně. Během několika měsíců prodával za tržní ceny, ale mimo kurzotvorný trh, relativně velké balíky akcií ČEZ. Kdyby totiž prodával přes hlavní trh, při nízké likviditě by musel pět procent akcií prodávat tři až pět let, aby si nezkažil cenu. V letošním Euro č.30 Kalousek dokonce přiznává, že věděl o koordinaci prodeje státního podílu se zpětným odkupem. O tom samozřejmě před lety mlčel. Bylo to nakonec tak výhodné pro stát? ČEZ utratil za nákup vlastních akcií necelých 68 mld. Kč (průměrná cena 1160 Kč). Kdyby tyto peníze vyplatil na dividendách (to je druhý legální způsob jak odlehčit překapitalizované firmě), získal by stát minimálně 46 ale spíše až 50 mld. Kč (dividenda + příjem na dani z dividend). Z prodeje necelých 5% akcií získal stát 35 mld. Kč (1250,58 Kč za akcii). Pokud odkup vlastních akcií sloužil k podpoře prodeje státního podílu, rozdíl ve výnosu pro stát je značný. Dividenda ve výši 68 miliard korun by přinesla státu o 10 až 15 mld. Kč více (a ČEZ by utratil stejně). Ano - stát během celé operace zvýšil svůj podíl v ČEZ z 67% na necelých 70%, nicméně vlastní dnes menší počet akcií než původně. Za normálních okolností by snížení základního kapitálu mělo vést k růstu tržní kapitalizace, jenže tržní kapitalizace státního podílu v ČEZ klesla od doby odkupu z 500 miliard korun na dnešních 330 miliard korun. Citováno podle http://blog.ihned.cz/c3-45414710-06b000_d-45414710-06b000_d-45414710-nadclovek-kalousek-jak-hral-ministr-poker *Vláda rozhodla: Prodáme sedm procent akcií ČEZ.* Publikováno 19.3.2007 (viz zde <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/ekonomika/vlada-rozhodla-prodame-sedm-procent-akcii-cez.html>); *Vláda podle premiéra Mirka Topolánka počítá s tím, že výnos z prodeje bude nejméně 31 miliard.;* ČEZ už si koupil vlastní akcie za 40 miliard. Publikováno 5.10.2007 (<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ceska-ekonomika/cez-uz-si-koupil-vlastni-akcie-za-40-miliard/r~i:article:510050/>) *Energetická skupina ČEZ od dubna letošního roku již utratila čtyřicet miliard korun za to, že skupila na trhu své vlastní akcie. Zatím ale není jisté, zda vůbec stát začal svůj podíl rozprodávat.* Kalousek: *Stát letos vydělal na prodeji akcií ČEZ 34 miliard.* Publikováno 3.12.2008 (viz zde <http://byznys.ihned.cz/c1-31178180-kalousek-stat-letos-vydelal-na-prodeji-akcii-cez-34-miliard>) V roce 2009 tehdejší ministr financí Janota sdělil, že v r. 2008 bylo převedeno do Fondu dopravní infrastruktury 12 miliard z dividend ČEZu. (http://ekonomika.idnes.cz/stavebni-sporeni-janota-chce-prispevek-snitit-vsem-fhj-/ekonomika.aspx?c=A090822_083503_ekonomika_pje*

Souhrnná vysvětlující zpráva o některých záležitostech vlastního kapitálu podle § 118 zákona o podnikání na kapitálovém trhu za rok 2007 2. část bodu 2 pořadu jednání valné hromady 21. 5. 2008 říká, že podíl právnické osoby Česká republika na základním kapitálu k 31. 12. 2006 činil 67,61%, podíl na hlasovacích právech 68,01%, k 31. 12. 2007 činil podíl České republiky na základním kapitálu, 65,99%, podíl na hlasovacích právech 72,13%, k 15. 5. 2008 podíl výše uvedené právnické osoby činil na základním kapitálu 64,28%, na hlasovacích právech 71,42%. Doplnující komentář k této operaci říká, že podíl na hlasovacích právech vychází z: 1) nehlasování vlastními akciemi ČEZ, a. s. (§ 161d odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb.) 2) hlasování správců všemi spravovanými akciemi. Největším akcionářem společnosti ČEZ je Česká republika, zastoupená Ministerstvem financí České republiky. Její podíl na základním kapitálu se v průběhu roku 2007 snížil z důvodu uskutečňování rozhodnutí vlády České republiky ze dne 19. 3. 2007 o prodeji 7% podílu v ČEZ, a. s., a koncem roku činil 65,99 %. Společnost neeviduje žádné další akcionáře, jejichž jednotlivý podíl by překročil hranici stanovenou § 181 odst. 1 obchodního zákoníku, která v případě naší společnosti činí 3 % základního kapitálu, a disponovali by proto právy přiznanými z toho důvodu obchodním zákoníkem. Podíl jednotlivých akcionářů na hlasovacích právech se liší od podílu na základním kapitálu v důsledku držení vlastních akcií, se kterými nemůže společnost vykonávat hlasovací práva s nimi spojená, a tím se zvyšují podíly na hlasovacích právech všech ostatních akcionářů relativně k podílu na základním kapitálu. Podíl 10,83 % na základním kapitálu k 31. 12. 2007 drželi správci. Společnost ČEZ nemá možnost zjistit akcionáře, jejichž cenné papíry jsou jimi spravovány. Výkon hlasovacích práv na valné hromadě z těchto akcií provádí správce. Pokud jde o omezení hlasovacích práv některých akcií, potom platí, že hlasovací práva spojená s vlastními akciemi, které akciová společnost ČEZ nabytá na základě usnesení valné hromady, nejsou v souladu s ustanovením § 161d obchodního zákoníku společností vykonávána. Společnosti ČEZ nejsou známy žádné smlouvy mezi Vámi – akcionáři, které by mohly vyústit ve ztížení převoditelnosti akcií nebo hlasovacích práv. Volbu a odvolání členů představenstva společnosti provádí v souladu se stanovami dozorčí rada prostou většinou hlasů. O změně stanov rozhoduje valná hromada kvalifikovanou dvoutřetinovou většinou přítomných hlasů. Představenstvo je statutárním orgánem, jenž řídí činnost společnosti a jedná jejím jménem. Rozhoduje o všech záležitostech společnosti, pokud nejsou obchodním zákoníkem nebo stanovami vyhrazeny do působnosti valné hromady či dozorčí rady. Valné hromadě konané dne 23. 4. 2007 navrhlo představenstvo přijetí usnesení o nabytí vlastních akcií společnosti v objemu, který nepřekročí 59 221 084 kusů. Valná hromada nabytí vlastních akcií v uvedeném maximálním objemu schválila. Kromě uvedeného nemá představenstvo žádné další zvláštní pravomoci.

2. Ohlasy, recenze

Aby ekonomická věda (a její dějiny) nebyla lidovou tvořivostí resp. sluníčkářským kejklářstvím

Pavel Sirůček

Ad: Klaus, V.: *Velcí ekonomové jsou mou inspirací*. Publikace č. 22/2015. Praha: Institut Václava Klause, 2015. 184 s. ISBN 978-80-7542-005-3 (tištěné vydání) & další texty V. Klause.

Politik, státník a ekonom prof. Ing. Václav Klaus, CSc. je autorem celé řady textů a publikací. Jako doplněk politické aktivity se během uplynulé dekády „... *pokoušel vracet nejen k ekonomii a ekonomice ... , ale i k některým konkrétním ekonomům*“ (s. 7 rec. publ.). Zejména k těm, kteří V. Klause v pozitivním smyslu oslovili, ale taktéž i k těm, „*jejichž názory mne natolik zlobily, že jsem je nemohl nechat bez odpovědi*“ (dtto). Zmíněné texty byly roztroušeny po různých časopisech, knižních publikacích či internetových serverech. Vznikaly nesystematicky, bez jakéhokoli plánu – nicméně jejich autor je bytostně přesvědčen o „*vnitřní myšlenkové jednotě*“, která tyto vzájemně spojuje. „*Věřím také, že vystihují mé pojetí ekonomie, které je v nich zřetelné a – doufám – i srozumitelně vyjádřeno*“ (tamtéž).

Institut Václava Klause tyto, již dříve publikované, materiály o velkých postavách ekonomické vědy (míněny ekonomické teorie) souhrnně vydává ve druhé polovině roku 2015. Sborník přitom „*není předem systematicky koncipovaný. Odráží „dobovou“ inspiraci, poptávku, příležitost*“ (s. 8 rec. publ.). Mnohé z textů vznikaly u příležitosti „*kulatého výročí*“ nějakého významného ekonomů či jako nekrology etc.³⁸ Sborník zahrnuje recenze, předmluvy do knih, polemiky, projevy. Texty byly původně psány v různých jazycích. V případech existence verze české je tato publikací uváděna. Pokud neexistuje, tak poslední oddíl knihy přináší texty v jazyce anglickém, a v jednom případě i jazyce německém.

Proč ale vlastně recenzovat a doporučovat sborník, který na první pohled nepřináší nic nového? Zdaleka nejenom proto, že odkazy na myšlenky velkých ekonomů z pera V. Klause „*spoluzvítězily*“³⁹ v anketě *Hospodářských novin* o nejlepší knihu roku. Přesněji v anketě o nejlepší ekonomickou knihu, kterou přečetli oslovení ekonomičtí experti během roku 2015. Dotazováno bylo několik desítek známějších osob.⁴⁰

Představovaná publikace V. Klause je podnětná – a aktuální – v nemálo aspektech. Stejně tak, jako zůstává podnětná, inspirativní – a navýsost aktuální a hlavně vysoce potřebná – i osobnost jejího autora. A to zdaleka nejenom v oblasti ekonomické teorie i hospodářsko-politických doporučení, kde je možné namátkou připomenout konzistentní kritiku stávajícího vedení ČNB za intervence proti koruně (kdy V. Klaus kritizuje své bývalé žáky, resp. své „*učedníky*“).⁴¹ Pro čtenáře se zdravým rozumem (s politickou, resp. ideologickou orientací pravicovou, ale taktéž i orientací autenticky levicovou – zkrátka s profilací a myšlením nějakým a nikoli pouze bezpohlavně rozmělněným tzv. středovým či tzv. nepolitickým) je úlevou, a nadějí, vnímat jasné, vyhraněné a konzistentní postoje V. Klause. Např. namátkou ohledně aktuální migrační pohromy,⁴² realistického

³⁸ V. Klaus připomíná: „*V jednom případě je tam i projev na zádušní mši – byl jsem požádán, abych v kostele chicagské univerzity promluvil jako jediný neAmeričan na mši na památku Milтона Friedmana. Větší ocenění jsem si pro sebe vůbec nemohl – a nemohu dosud – představit*“ (s. 8 rec. publ.).

³⁹ O 1.-2. pořadí se představovaná publikace dělí s knihou Brynjolfsson, E., McAfee, A.: *Druhý věk strojů: Práce, pokrok a prosperita v éře špičkových technologií*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2015. ISBN 978-80-87270-71-4.

⁴⁰ V anketě jiné, na stránkách *Newsletteru Institutu Václava Klause* (prosinec 2015), samotný V. Klaus na otázku: „*Jaká letošní kniha Vás nejvíce oslovila a proč?*“ odpovídá následujícím způsobem. Vybírá knihu Chateauová, L.: *Vlak do Výmaru: Volnost, rovnost a bratrství s Goebbelsem*. Praha: Host, 2013. ISBN 978-80-7294-844-4. Neboť tato „... je unikátním popisem chování Francouzů za druhé světové války. Při její četbě jsem si říkal, že se ti Čechové nechovali tak hrozně, jak si někdy sebebrskáčsky říkáme. A to tehdy byla Francie ještě půl století před svým zničením masovou migrací“ (*Newsletter Institutu Václava Klause*, prosinec 2015, s. 4. ISSN neuvedeno). V. Klaus zde ještě připomíná malou českou „*On the Road*“ (Knižák, M.: *Cestopisy*. Praha: Radost, 1990. ISBN 80-85189-06-09), popisující knižákův pobyt v USA na konci 60. let 20. století.

⁴¹ Z dřívějších studií V. Klause v oblasti ekonomických teorií (jejich metodologií i aplikací aj.) lze namátkou připomenout např. text *Rakouská škola a její význam pro transformační procesy soudobého světa*. *Politická ekonomie*, 1995, roč. 43, č. 2, s. 155-158. ISSN 0032-3233.

⁴² Např. Kvóty, imigrace a nerozhodnost bojácné Evropské unie. In Kolektiv: *Masová imigrace: Záchrana, nebo zkáza Evropy?* Publikace č. 23/2016, s. 107-109. Praha: Institut Václava Klause, 2016. ISBN 978-80-87806-95-1 (tištěné vydání) nebo *Migrační vlna a evropská nezodpovědnost*. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119, resp. Klaus, V., Weigl, J.: *Stěhování národů s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. Praha: Olympia, 2015. ISBN 978-80-7376-422-7.

vztahu k putinovskému Rusku, nutnosti zachování národního státu, nezbytnosti „re“ideologizace politiky či relevantních kritik molocha EU, chorobně-bizarní – a lživé⁴³ – diktatury politické (hyper)korektnosti, fantasmagorických šileností tzv. „korektního pokrokářství“, bludů a nástrah multikulturalismu,⁴⁴ nátlakového humanrightismu, umělého evropeismu, aktivistického NGOismu a obdobných postmoderních silně nebezpečných „ismů“.⁴⁵ A v neposlední řadě pozoruhodně trefné glosování kavárenského militantně-elitářského „pravdo-láskařství“ samozvaných pseudointelektuálních tzv. elit.⁴⁶ A to i tehdy, když v mnohém s V. Klausem čtenář bytostně, ale opravdu bytostně, nesouhlasí.⁴⁷

Hlavním důvodem k sepsání této recenze, s vřelým doporučením číst a kriticky promýšlet (nejenom ekonomické) texty V. Klause, se ovšem stala, na první pohled stěží uvěřitelná zpráva, zachycená během prosince 2015. „Český ekonom, autor a myslitel“ Tomáš Sedláček měl být zařazen mezi stovku nejvlivnějších globálních myslitelů. Ihned se vybavuje chytlavý refrén hitu jednoho novodobého populárního písničkáře – „Panebože, za co ...?“.

Každoroční hitparády nejvlivnějších, nejvýznamnějších, nejkrásnějších etc. etc. je samozřejmě nutné brát vředy s notně velikou rezervou. Ovšem i přesto ... (Jistý údiv je na místě, i když autor těchto řádků se plně ztotožňuje se slovy „krále fóru“ J. Sováka: „Já se už ničemu nedivím. Už mám vydivino ...“). Konkrétně se jedná o žebříček The World's Most Influential Voices of 2015.⁴⁸ Blíže informace upřesňují, že T. Sedláček se měl umístit na 87. místě v evropské (tedy nikoli globální) části žebříčku, přesněji v kategorii německy mluvící

⁴³ Ve jménu politické (hyper)korektnosti jsou používány např. techniky „prefabrikovaných“ průzkumů veřejného mínění, které mají zadavateli potvrdit nějakou korektní tezi či umělé korektní téma nastolené samozvanými aktivisty. Pokud zadané nepotvrdí, průzkumy se náležitě opakují, a to tak dlouho, dokud se požadovaný výsledek nedostaví. Tedy dokud např. nezapadá do korektního konceptu zpravodajství médií. Mediální agentury dále podsunou veřejnosti „prefabrikát“ – uměle vytvořený konstrukt (např. obvinění někoho, či něčeho, bez jakýchkoli důkazů), který veřejnost přijímá za svůj názor. Což je testováno příslušnými průzkumy. Pokud se konstrukt uchytí, začíná se s ním pracovat jako s nezvratným faktem. S pravdou, kterou média a agentury neustále opakují. Nezřídka se přitom nejedná o nic jiného, nežli o „politicky korektní lhaní“. Svou roli sehrává autocenzura i přímé nátlaky na zamlčování a překrucování skutečnosti. Z poslední doby lze připomenout namátkou např. lhaní politických i policejních představitelů v Německu počátkem ledna. S cílem nepustit na veřejnost nepřijemnou a nevhodnou „politicky nekorektní pravdu“. Zde o původu pachatelů davových sexuálních útoků ze silvestrovské noci, a to zdaleka nejenom v Kolině nad Rýnem. „Kolínská lež“ (resp. šířeji tzv. „společenský konsensus mlčení“) se však ukazuje jako pravděpodobně zaběhlá praxe mnoha evropských lokalit. Skandál se počátkem ledna 2016 provalil ve Švédsku, a to ohledně událostí starých dva roky (útoky i na děti během festivalu ve Stockholmu). Vítači z řad sluníčkářů (v Německu označovaných výrazem „Gutmensch“, za zapamatování stojí i pozoruhodný termín „liberální internacionalista“) tedy nejsou „jen“ pouhými politickými naivisty, trpícími spasitelským komplexem a činícími si automatický nárok na morální imperialismus, nýbrž i prachobyčejnými lháři. Evropa (i celý Západ) se totiž úzkostně, ba přímo chorobně bojí jakýchkoli problémů. O nepřijemných věcech, s politickými důsledky, se tedy nemluví, nepíše, nevysílá

⁴⁴ Namátkou připomeňme např. Klausova slova: „Jednota a homogenita jednotlivých zemí je rozbita násilným prosazováním multikulturalismu a svět je naopak násilně homogenizován a univerzalizován prosazováním jednoho modelu demokracie, civilizace a lidských práv“ (Klaus, V.: Stav a perspektivy Evropy s ohledem na současné globální dění. Newsletter Institutu Václava Klause, prosinec 2015, s. 4. ISSN neuvedeno).

⁴⁵ Srov. též text Klaus, V.: Hrozbou jsme si my sami. Valdajská debata o hrozbách současného světa. Newsletter Institutu Václava Klause, listopad 2015, s. 1-2. ISSN neuvedeno.

⁴⁶ Ke kritice se připojuje i V. Klaus mladší. Např. ke kritice bizarní politické korektnosti, se samozvanými cenzory v podobě kavárenských sluníčkářů kultu Pravda-láska, vítáčů a zváčů kohokoli a čehokoli, a jejich služebných médií. Smutnou realitu hořce glosuje např. na <http://www.novinky.cz/komentare/387817-komentar-podnecovani-k-nenavisti-vaclav-klaus-ml.html> [cit. 4. 1. 2016]. Za zamyšlení stojí i hořce-pravdivý fejeton V. Klause mladšího o migrantech To je ta země mlékem a strdím oplývající ... in Kolektiv: *Masová imigrace: Záchrana, nebo zkáza Evropy?* Publikace č. 23/2016, s. 219-221. Praha: Institut Václava Klause, 2016. ISBN 978-80-87806-95-1 (tištěné vydání). Třeba s varováním: „Dominuje evropský nihilismus – „nejsou žádné hodnoty, vše je možné“ ... Každá druhá věc je „nezávislá“ – platí to sice stát ..., ale zástupci občanů o tom nemohou rozhodovat. Čím dál více státní agendy řeší aktivisté a neziskovky ...“ (tamtéž, s. 220).

⁴⁷ Opět pouze namátkově je možné připomenout z inspirativních textů V. Klause tyto: Deset let našeho členství v EU není důvod slavit. Newsletter Institutu Václava Klause, duben 2014, s. 1-2. ISSN neuvedeno; Národní stát není anachronismus. Newsletter Institutu Václava Klause, září 2014, s. 2-4. ISSN neuvedeno (včetně např. slov o „konvenčních moudrostech“, které už většina akceptovala, resp. že „je nevhodné a politicky nekorektní se tomu vzpírat“ (s. 3, cit. textu) či Viditelné defekty ideologie univerzalizismu. Newsletter Institutu Václava Klause, duben 2015, s. 1-2. ISSN neuvedeno. Za připomenutí stojí i kritický apel – v duchu konzervativního odmítní genderismu, feminismu či antidiskriminacionismu a „tyranie politické korektnosti“ – ohledně soudobé „PC-Society“ – „politicky korektní společnosti“. „Jde o fenomén celosvětový, evropský i český“. A co je, nebo není, politicky korektní „navíc definuje – zcela samozvaně – jedna skupina lidí, která si vydobyla zcela neuvěřitelnou pozici v médiích, a která nám suverénně a autoritativně říká, co smíme a co nesmíme“ (s. 1 textu Malá česká hilsneriáda aneb další případ diktatury politické korektnosti. *Právo*, 28. 2. 2011, s. 1-2. ISSN 1211-2119).

⁴⁸ Např. viz http://www.huffingtonpost.com/nathan-gardels/world-influential-voices-2015_b_8729486.html [cit. 24. 12. 2015]. Žebříček se tváří seriózně, má být sledována pozice daného člověka na sociálních sítích apod. Na výše uvedené www adrese je popsána i metodologie sestavování. A má jít o nejvlivnější myslitele v pozitivním smyslu, tedy nikoli něco na způsob Ig Nobel Prizes. Ig Nobelova cena je udělována od roku 1991, v různých kategoriích, za značně neobvyklé či triviální výsledky vědeckého výzkumu.

oblasti. Bezpochyby velmi obratný rétor a komerčně značně zdatný podnikatel se svou sebe prezentací, kabaretní bavič a pro někoho i charismatický PhDr. T. Sedláček⁴⁹ tak předstihl například, mimo jiné, P. R. Krugmana a umístil se hned za J. E. Stiglitzem.⁵⁰

Autorovi těchto řádků naskakuje další parafráze: „*Kdyby tak bylo více Klausů a méně ...*“. Potom by možná i úroveň ekonomické gramotnosti, třeba právě (a to zdaleka nejenom) v oblasti ekonomických teorií i autentické kritiky standardních ekonomických postulatů nebyla tak tristní, jako je – bohužel – tomu dnes.

K čemuž významně přispívá fatální absence alespoň minimální povědomosti ohledně dějin sociálně-ekonomických učení (jejichž znalost i výuka je pro pochopení ekonomie nenahraditelná), ale též dějin hospodářských, politických i obecných. Magisterští studenti ekonomie nejenže v řadě případů nikdy neslyšeli jména jako Smith, Mill, Marshall, Walras, Friedman či Keynes nebo Samuelson (o autorech a koncepcích mimo „*hlavní proudy*“ už ani nemluvě), ale dokonce mnozí nedovedou ani zařadit do správného století události typu průmyslové revoluce, „*Velké krize*“ či světových válek nebo nedávných otřesů finančních. A nezdědka ani nechápou, proč se mají „*biflovat*“ něco, co přece lze snadno a rychle najít na internetu. Ovšem právě znalost historie je nezbytná k porozumění světu a přispívá i k pocitu sounáležitosti, v neposlední řadě včetně dnes tolik potřebného docenění národní identity.

Dramaticky klesající kvalita vzdělání – např. na vysokých školách ekonomického zaměření – je důsledkem celé řady různorodých faktorů. Za všechny namátkou připomeňme naprostou bezkonceptnost a neplánovitost školských politik (kdy vzdělávání nekoresponduje se společenskými potřebami), minimálně problematické financování (např. právě vysokých škol, a to z hlediska objemu prostředků i efektivnosti a smysluplnosti jejich rozdělování) či související praxi „*létařských profesorů*“, pověstnou čárkovací metodu za tzv. vědecké aktivity a publikace i pověstný tuzemský vědecký „*kafemlýnek*“.

Dále zmiňme nebezpečný postmoderní relativismus (kdy naprosto stejnou váhu má mít informace o filozofii Aristotela i o kačeru Donaldovi), destrukci výuky zdaleka nejenom matematiky především na středních školách, pseudoliberalní likvidaci povinných osnov či studijních základů (resp. bezbřehou liberalizací obecně) a další neblahé tzv. nové trendy, neustále se zaklínající potřebami či osobností žáka. S přílišným důrazem na vymyšlení si, hraní, zábavu apod. i na možnost volby ohledně toho, co, a jak, se má vlastně studovat. S čímž úzce souvisí naivní experimenty s cílem údajného „*učení bez námahy a pouze zábavou a hrou*“. Módou se stalo kritizovat naše školství za přílišný důraz na vědění a znalosti, které jsou ve skutečnosti naopak zcela nedostatečné. Tažení proti tzv. „*biflování*“ je ve skutečnosti bojem proti učení se vůbec. Tzv. diskuze a neustálé debaty,⁵¹ tzv. eseje či prezentace tzv. vlastních názorů, bez adekvátních znalostí (které je ovšem nutno i pracně a namáhavě nabiflovat, což platí i ohledně ekonomických teorií) jsou však pouhým plytkým žvaněním, bez obsahu i významu. Všechno opravdu nelze „*vygooglovat*“.⁵²

⁴⁹ Tituly psány dle <http://ies.fsv.cuni.cz/cs/node/170> [cit. 24. 12. 2015]. Zřejmě disertaci stále neobhájil ...

⁵⁰ Ve zmíněném, 122 členném, „*německém*“ žebříčku coby „*ekonomové*“ figurují: 10. A. K. Sen, 18. N. Paech, 26. M. Yunus, 31. A. Ockenfels, 35. H. W. Sinn, 38. B. Weder di Maurová, 50. T. Straubhaar, 72.-73. G. Schwarz, 74.-75. A. Falk, 76.-78. E. Fehr, 84.-85. U. J. Heuser, 86. J. E. Stiglitz, 87. Tomáš Sedláček, 92.-94. H. Ch. Binswanger, 96.-97. A. Brunetti, 100. G. Faltin, 107.-108. P. R. Krugman, 109.-110. P. Bofinger, 119.-120. F. Malik a 121. J. Weidmann. Na „*stupních vítězů*“ se zde seřadili politik E. Snowden, architektka Z. Hadidová a papež Benedikt XVI. Spisovatel M. Kundera se umístil na 47. místě, kritik N. Chomsky se dělí 41.-43. pořadí atd. Pro úplnost uvedme ekonomy a ekonomky uváděné v „*globálním*“ (203 členném) žebříčku: 3. M. Yunus, 20. J. E. Stiglitz, 31. A. K. Sen, 33. P. R. Krugman, 67. J. D. Sachs, 78. Y. Varoufakis, 105. N. Okonjo-Iwealaová, 110. F. Fukuyama (uváděn jako ekonom), 119. D. Acemoglu, 123. J. Rifkin, 139. T. Piketty, 153. H. J. Chang, 155. D. C. North, 162. K. Ohmae, 163. R. Hausmann, 168. H. W. Sinn, 175. M. Porter, 176. D. Moyová, 178. J. Attali, 183. D. Rodrik, 188. E. Duflová, 197. A. Kudrin a 201. T. Peters.

⁵¹ „*V našich základních školách se hojně debatuje, neustále a o všem. Vzpomínám si, že Bernard Shaw jednou řekl, že debata vždycky nabude na dynamice, když alespoň jeden zúčastněný o věci vůbec nic neví. Vzpomínám si také, jak mi s chloubou řekl jeden učitel výchovy k občanství na 2. stupni, že je to úžasné, na co děti nepřijdou. „Představte si, že už sedmou hodinu debatujeme v sedmé třídě o tom, co je to duše. Já vždycky přivedu někoho, kdo k tomu má blízko a je debata, třeba různé faráře, nebo psychiatra.“ Doporučil jsem mu, aby na osmou hodinu pozval někoho z opravny pneumatik, že tam o duších taky hodně vědí, a udělal jsem si nepřítele na doživotí. Tento debatní klenot však nevyhniká nijak příliš ze standardu středoškolských debat. Je to nezávazné plácání, při kterém se hodnotí rychlá reakce, bulvární povrchní záblesky a uvedení bizarních zajímavostí. Tak lze vychovat v lepším případě dobře povrchní společnosti, v horším pivní filosofy“ (Piřha, P.: *Velká iluze českého školství*. Přednáška 2. 4. 2008 při zahájení Pedagogických dnů na Univerzitě Hradec Králové. Dostupné na <http://www.revuepolitika.cz/clanky/309/velka-iluze-ceskeho-skolstvi> [cit. 14. 1. 2016]).*

⁵² „*... Dnes se ovšem, díky lenosti a ve snaze vyloučit cokoli pracného a málo příjemného, došlo ad absurdum. Předně si myslím, že bez potřebného množství vědomostí člověk dost dobře nemůže přemýšlet, protože nemá o čem a novou informaci nemá kam zařadit a s čím srovnávat. Představa, že si úplný ignorant sedne v knihovně, tvořivě zapřemýšlí, vyhledá vše potřebné a napíše geniální studii, je lichá ...*“ (Piřha, P.: *Velká iluze českého školství*. Přednáška 2. 4. 2008 při zahájení Pedagogických dnů na Univerzitě Hradec Králové. Dostupné na <http://www.revuepolitika.cz/clanky/309/velka-iluze-ceskeho-skolstvi> [cit. 14. 1. 2016]).

Žáci i studenti jsou dnes daleko drzejší,⁵³ mnohem arogantnější i daleko méně vychovaní a současně více uzavření do umělého virtuálního světa. Škola jim přitom především neposkytuje náležitý řád. Pokud tento absentuje, mění se škola v pouhou „zábavnou instituci“. A již negarantuje nejenom potřebné znalosti a vědomosti, ale v mnoha případech ani učební návyky, nezbytné pro další studium. Studenti přicházející na střední i vysoké školy jsou silně nevyrovnaní. Současně dnešní žáci a studenti, nezřídka s komicky hypertrofovaným sebevědomím, prosazují svá tzv. práva na cokoli a přitom obvykle naprosto přehlížejí jakékoli povinnosti. Svoboda je zaměňována za neukázněnost a nevychovanost. I touha po vzdělání je v současnosti obecně menší, než např. v 90. letech minulého století. Společnost jako celek nebezpečně hloupne – což může být v dimenzích integrované Evropy umocněno „naředěním“ obyvatelstva migrací – a stále méně jejích členů je do formování společnosti či do politiky smysluplně zapojeno. Svět se přitom jeví stále složitější, přibývá informací (včetně záplavy informačního spamu) a orientace v rychle se měnícím světě je pro stále větší počet lidí pořád obtížnější. Z národa se stává atomizovaná, levná síla, která nezná (zdaleka nejen) historii, nezná potřebné souvislosti a světu nerozumí.

Nikoli nepodstatnou roli hraje pokračující nebezpečné zpochybňování jakýchkoli autorit. Kantor dříve požíval u rodičů (i dětí) adekvátní autority a měl i náležitou prestiž. V „nové“ době nikoli, spíše naopak. Stále klesající statut učitelské profese souvisí samozřejmě i s platovým podhodnocením. Nicméně je třeba si uvědomit, že zvýšení platů učitelů okamžitě kvalitu výuky nezvýší. Významnější je proto skutečnost, že žáci už dnes nejsou žáky, studenti studenty, nýbrž nesmyslně jde o přehnaně hýčkané „klienty“. Pokud tito něco neumí či neznají, vina je vždy automaticky pouze na straně vzdělávací instituce a kantora.⁵⁴ O to více je v současnosti nezastupitelná a významná osobnost učitele. Skutečných osobností, a následovanihodných vzorů, se však bolestně nedostává.

Negativní roli sehrává snaha o povinnou inkluzi „za každou cenu“. Nejenom, že jde o projekt nepřipravený, ale i samotná idea je nešťastná, pochybná a silně diskutabilní. Pokrytecká a především iluzorní představa, že v jedné třídě budou šťastně prosperovat naprosto všichni žáci bez rozdílu, způsobí, že ve skutečnosti budou trpět handicapovaní i nehandicapovaní. A rodič, který své např. talentovanější dítě nebude chtít nechat stresovat, trpět a zaostávat začne poptávat instituce soukromé ...

V neposlední řadě připomeňme ignorování prostého faktu, že na kvalitní maturitu či vysokoškolské vzdělání prostě opravdu každý „nemá“. Každý opravdu nemůže být managerem, jak jsou mnozí dnes snad i pevně přesvědčeni. Tím, že budeme dále snižovat nároky na maturitu a na vysokoškolské vzdělání, aby byly dosažitelné pro úplně každého – bez ohledu na schopnosti i píli – tzv. znalostní společnost opravdu nevybudujeme. Zmíněný pokles nároků se týká i nemístného zjednodušování ekonomie, ekonomických teorií a jejich ostudně nekvalifikovaných interpretací, někdy dokonce ještě i pod úrovní úsměvně neumělé „lidové tvořivosti“.⁵⁵

⁵³ „Obávám se, že z našich škol začnou vycházet neotřesitelně drzí lidé, neschopní pořádné práce a bez schopnosti dohodnout. Stále více se setkávám s lidmi, kteří jsou tak svobodní, tj. neukáznění, že se to projevuje chaotičností myšlení, neschopností něco domyslet. Stěžují si, že jsou neustále stíháni ranami nespravedlivého osudu. Jsou to lidé, kteří byli vždy chváleni. Jsou to žáci, kterým nikdo neřekl, že nic neumí, protože se neucí. Slyšeli vždy jen dobrý, výborný, skvělý, perfektní. Waw! a někdy máš smůlu. Tato smůla, která není náhodná smůla, ale nutný důsledek drzé lenosti, bohorovnosti a nedotknutelnosti, se po vyjití školy změnil v rány osudu. V běžném životě se na ně na rozdíl od škol nefouká a nerozdávají se utěšující dobrůtky“ (Piřha, P.: *Velká iluze českého školství*. Přednáška 2. 4. 2008 při zahájení Pedagogických dnů na Univerzitě Hradec Králové. Dostupné na <http://www.revuepolitika.cz/clanky/309/velka-iluze-ceskeho-skolstvi> [cit. 14. 1. 2016]). V obecnější poloze lze připomenout, že zdaleka nejen díky vzdělávacímu systému jsou do nemilosrdné globální konkurence vrháni mladí lidé „zhýčkaní“ a nepřipravení. Což lze konstatovat v dimenzích celé Evropy, kdy poválečná prosperita trvající cca čtyři dekády přináší i „zhýčkané“ a daleko „méně obezřetné“ (např. ohledně nástupu válečných konfliktů) generace, těžce tápající v řešení stávajících závažných problémů. Především Západní Evropa přitom propadla nebezpečné „iluzi bezbolestnosti“, kdy je fatálně přehlíženo, že i (pro mnohé zcela samozřejmá) prosperita a bezpečnost vždy i něco stojí a vždy i „bolí“. A, že existují také nepřátelé a věci „nesluničkové“.

⁵⁴ Např. učitelé na soukromých tzv. vysokých školách by mohli vyprávět ... Mohli, leč obvykle veřejně nevyprávějí. Obávají se ztráty zaměstnání. Nároky klesají, tzv. zkoušky se opakují tak dlouho, až uspěje každý. Každý dnes může studovat cokoli, každý může vyučovat cokoli i vydávat skripta a učebnice o čemkoli.

⁵⁵ Namátkou uvedme příklad učebních aj. textů z makroekonomie či mikroekonomie. Na pultech lze spatřit řadu různorodých titulů, které např. mají makroekonomii v názvu. Některé výtvoři jsou otřesné a jejich odborná úroveň se nachází v oblasti „záporné nuly“. Publikovat cokoli (včetně textů z ekonomických teorií) může dnes přece úplně každý a někdo ochotný k „odbornému“ recenzování se přece vždycky najde. Při listování některými materiály lze zasnout nad sebevědomím autorů, resp. přesněji nad jejich zdystky. Neuměteltví mnohdy kráčí ruku v ruce s diletantismem. Ovšem polouků a nedouků, přesvědčených o svých nezadatelných kompetencích vyjadřovat se k čemukoli, je samozřejmě plno i jinde. Většina dnešních studentů se ovšem studiem z učebnicové literatury nikterak neobtěžuje (o literatuře pramenné ani nemluvě) a naprosto povrchní „přípravu“ provádí dle materiálů odkudsi stažených. S úrovní a (ne)kvalitou ještě obvykle tristnější. Přitom důkladné (a kritické) studium pramenné literatury – časopisecké i knižní – je pro pochopení ekonomických teorií zcela nenahraditelné. V minulosti se ekonomické texty ještě podrobně četly a odborně kriticky rozebíraly, dělány byly příslušné výpisky, diskuze se vedly na základě znalostí etc. Ovšem, bylo to samozřejmě pracné, intelektuálně i časově náročné a pro mnohé „nezábavné“. Tudíž „starosvětské“ a proti tzv. novým trendům.

Nároky se snižují na školách vysokých a mnohde lze smutně konstatovat konstituování jakési nové společenské smlouvy, v duchu parafráze vousatého vtípu z dob před rokem 1989, kdy se nyní „učitelé tváří, že učí, a studenti se tváří, že studují“. Nemístný pokles nároků je však patrný především na školách středních i základních. Někde se dokonce už ani neznámkuje či nezadávají domácí úkoly, aby žáci nebyli „stresováni“. Tzv. „svobodné“ školství neuznává osnovy, rozvrhy, ani učební hodiny ...

A dodejme, že v tuzemském školství (a samozřejmě zdaleka nejenom tam) bylo švejkovsky vynalézavě přejímáno – tentokrát ze Západu – spolehlivě obvykle to nejhorší a nejnesmyslnější v duchu oblíbeného národního sportu „být papežštější než Papež“. Včetně napodobování, často i „překonávání“, vzorů nikterak neodpovídajících našim tradicím a kořenům.⁵⁶ Se zaměřením na přejímání především z cizího prostředí amerického apod., s přehlížením osvědčených postupů a zkušeností (mnohdy pro nás vhodnějších) např. ze zemí hovořících německy či francouzsky. Zmíňme, s výše uvedeným související, ještě namátkou „úspěšnou“ likvidaci technického vzdělání, průmyslovek s vysokou úrovní i dlouhou tradicí, promyšlené sítě učňovského školství etc.

Neutěšenou situaci pravděpodobně umocní další neblahý trend, který k nám, bohužel, asi brzy dorazí v plné síle. Ve jménu hypertrofované chorobné politické (hyper)korektnosti jsou na některých západních univerzitách tvrdě cenzurována (a autocenzurována) témata i literatura. Ostatně i u nás jsou již patrné lidskoprávní snahy o tragikomické přepisování knih i učebnic, včetně slabikářů s cílem dosažení např. tzv. genderové vyváženosti. Učebnice mají dětem namlouvat, že vůbec žádné rozdíly mezi muži a ženami a jejich rolem neexistují. S ideálem unisexového hermafrodita. Úředníci (včetně ministrů), lingvisté, univerzitní studenti aj. naprosto vážně bádají a diskutují třeba o zákazu tradičních pohádek, které jsou údajně nepřipustně machistické a šovinistické.⁵⁷ Oslovení „kluci a holčičky“ má také již být genderově zcela nepřipustné, neboť prý ženy již od mládí znevažuje – a to dle strategie lidsko-právního ministerstva. Vymýšlejí se směšné patvary, hravě překonávají i půvabné „nosočistoplenky“ dávných národních obrozenců očišťujících českých jazyk. Hostka, chiruržka, strážnice ... Trapnou „cool“ módou se stalo nepřechylování ženských příjmení.

Fantasmagorické představy o „svobodné“ volbě pohlaví či fanaticky posedlé tažení proti tzv. genderovým stereotypům by v řadě případů šlo ocenit jako povedenou parodii, kuriózní výplod neškodných pošuků či vcelku vtipný happening a studentskou recesi. Kdyby to ve skutečnosti nebylo k pláči, neboť je to „pokrokářsky“ míněno smrtelně vážně. Svobodně bádát, diskutovat (a v představách samozvaných cenzorů dokonce i přemýšlet) již nelze nad mnoha a mnoha otázkami. Kdo by chtěl riskovat nelítostný mediální lynč za údajný sexismus,⁵⁸ údajnou xenofobii, údajný rasismus, za antimultikulturalismus, antigenderismus, antihomosexualismus či antievropismus etc.? Které z velkých postav dějin ekonomického myšlení tedy bude nutno vytěsnit z výuky? Neboť ve „slušné“ (tj. politicky korektně zmutované) společnosti se o takových věcech přece nemluví. V korektních představách pak tím, že o nepřijemných „neslušných“ věcech nebudeme hovořit, všechny problémy automaticky zmizí.

Zpět k výše vzpomenutým kritikám standardního ekonomického systému. Ač je autor těchto řádků sám rozhodným stoupencem širšího náhledu na ekonomii, též i ve smyslu přístupu interdisciplinárního,⁵⁹ a nikoli tzv. ekonomické imperiality⁶⁰, a ač se sám místy pokouší o kritiku standardních schémat, přístup T. Sedláčka –

⁵⁶ Např. P. Piřha výstižně kritizuje, že po roce 1989 byly „otřeseny a odstraněny mnohé zcela nadčasové principy školství a výchovy, které s komunistickým režimem neměly nic společného, leda to, že trvaly a byly ideologicky zneužívány.

*Liberalizace, která byla zpočátku neuvážená, se stala bezbřehou ... Tím vznikly velké škody. Možná ještě větší škody vznikly tím, že jsme nekriticky přejímali vzory ze Západu a nebyli jsme ani schopni vidět, že se nadšeně ženeme do něčeho, co se tam neosvědčilo a od čeho pracně ustupují“ (Piřha, P.: *Velká iluze českého školství*. Přednáška 2. 4. 2008 při zahájení Pedagogických dnů na Univerzitě Hradec Králové. Dostupné na <http://www.revuepolitika.cz/clanky/309/velka-iluze-ceskeho-skolstvi> [cit. 14. 1. 2016]). Piřha ostře kritizuje řadu aspektů českého školství (absenci kázně i výchovy, absenci potřebného řádu, odstranění nezbytného memorování, přehnaný důraz na debaty – ve skutečnosti tlachy, nadšení z esejů – v reálu ovšem kvazi odborných paskvilů etc.) a dokonce označení „velká iluze“ přejmenovává na „všeobšahlou lež“.*

⁵⁷ Pohádky vhodnější má přitom přinést např. vládní projekt „migračních večerníčků“. Mají dětem pohádkovou formou vštěpovat, že uprchlíci jsou moc hodní, a že je všichni moc potřebujeme. Když dospělí nechápou „blahodárnost“ multikulturalismu, je nutné nalít toto do hlavy dětem. Nebo propagandistické vymývání mozků komiksovou, filmovou aj. údajně „vzdělávací“ kampaní „Pochop svého uprchlíka“. Ministryně školství však při interpelacích přislíbila, že „uprchlíci ... strašit děti nebudou“ (cit. dle *Právo*, 22. 1. 2016, s. 4. ISSN 1211-2119). Ovšem úředníci trvají na tom, že celá kampaň se děje s vědomím i pozhánáním právě ministerstva ...

⁵⁸ Z roku 2005 připomeňme již legendární „sexistická“ slova rektora Harvardu L. H. Summese o tom, že biologické dispozice k matematice a technickým vědám nejsou u žen tak vysoké jako u mužů. Což vyvolalo obrovský mediální povyk feministek/feministů a bojovníků za politickou korektnost a pan rektor byl brzy odejit. Genderové disproporce údajně neexistují. Pokud věda i praxe dokazují opak, je nepřipustné o tom hovořit.

⁵⁹ Dle V. Klause „konkubinátu“ ekonomie s jinými vědními disciplínami – neboli tzv. interdisciplinarity. Což V. Klaus rozhodně nepovažuje za „cestu k jejímu případnému vylepšování a obohacování“ (s. 8 rec. publ.).

⁶⁰ V. Klaus ohledně „jádra ekonomie“ připomíná: „*Ekonomie je vědou o lidech, o jejich chování, o jejich motivaci, o jejich rozhodování. Není o ropě, uhlí, kilogramech či tunách těch či oněch produktů*“ (s. 8). A předesílá, že kniha cituje dva „ekonomické nobelisty“ G. S. Beckera a G. J. Stiglera, „... kteří sice radikálně rozšířili předmět aplikace ekonomického instrumentária mimo úzce definovaný trh, ale kteří naprosto důsledně „neinterdisciplinují“ a snaží se vysvětlit všechny

postmoderně žonglujícího s banalitami z různých oborů – za akceptovatelný, ani přínosný rozhodně nepovažuje.⁶¹ Naopak, spíše za kontraproduktivní a ke standardní ekonomické vědě vlastně i neuctivě nespravedlivý. Tohle si ani standardní (dominantně neoklasická, a dodejme stále buržoazní) ekonomie opravdu nezaslouží. Něco na způsob kabaretní „pop-ekonomie“, která ovšem sama sebe obvykle moc vážně nebere, na rozdíl od rádooby hlubokomyšlného filozfování T. Sedláčka. Ve skutečnosti však plytkého pseudointelektuálního puzení.

Koluje nemálo vtípů o údajné aroganci V. Klause, leč nutno přiznat jeho „... pokoru před ... úžasnou a laicky málo pochopenou vědou (a před jejími velkými představiteli) ...“ (s. 7 rec. publ.). Tedy před ekonomikou, před vědou ekonomickou.⁶² A všem jejím kritikům, a především tzv. kritikům, je nutno neustále připomínat, že pokud chci něco fundovaně kritizovat, případně dokonce i formulovat nějakou alternativu, musím v prvé řadě uvedené dobře znát. Žádnou alternativu však u T. Sedláčka opravdu, ale opravdu nehledáme.

Dalším velice sympatickým rysem Klausových ekonomických aj. úvah je to, že se nikdy neohání údajnou tzv. „nezávislostí“ či tzv. „nepolitičností“. Jako to s oblibou činí jiní. Komické je to zejména v případě údajně tzv. „nezávislých“ či tzv. „nepolitických“ autorů zaměstnaných a placených finančním sektorem. A připomeňme, že ekonomie vždy byla, je a bude ekonomikou navýsost politickou. I ideologickou. I to, že nejfanatičtějšími ideology bývají ve skutečnosti zpravidla ti, kteří ideologičnost vehementně popírají a ostentativně odmítají ...

Nyní k publikaci V. Klause mírně podrobněji. „**Předmluva**“ krátce a výstižně osvětluje vznik textů i publikace samotné, její určení i výše připomenutou „pokoru“ autora. Za zapamatování stojí i Klausova slova: „*Je snad užitečné zopakovat můj nejednou vyslovený (a mnou důsledně dodržovaný) výrok, který považuji za téměř kánonický: vůči ekonomické teorii vystupuji na straně poptávky. Na její nabídkové straně jsou jiní. Právě o nich píšu v této knize. Kéž by si všichni – s dostatečnou sebereflexí – uměli uvědomit, na které straně tohoto „trhu“ stojí a kam patří. Ušetřilo by to spousty neumělé „lidové tvořivosti“, netiskla by se spousta bezcenného balastu, který věci zatemňuje a nikoli prosvěcuje, a možná by i hospodářská politika u nás i kdekoli jinde mohla být racionálnější*“ (s. 8 rec. publ.).

Nejrozsáhlejší je oddíl „A“, přinášející české texty, v chronologickém sledu. Obsah zde tvoří: „*Předmluva ke knize „Dějiny ekonomického myšlení“*“⁶³; projev u příležitosti vydání knihy L. E. Mises⁶⁴ „*Ludwig von Mises – nejvýznamnější obhájce ekonomické svobody v celém dvacátém století*“ (29. 5. 2006); „*Projev na Schumpeterovské konferenci v Třešti*“ (27. 6. 2006); „*Polemika se Svetozarem Pejovichelem o transformaci*“⁶⁵; reakce z týdeníku *Ekonom* (14. 9. 2006) „*Profesor Stiglitz opět zapomíná na ekonomii*“; text z *Mladé fronty Dnes* (18. 11. 2006) „*Milton Friedman už není mezi námi*“; vystoupení na semináři CEPu (21. 11. 2006)⁶⁶ „*Milton Friedman – velíkán, který změnil svět*“; „*Předmluva ke knize Alana Greenspana „Věk turbulencí“*“⁶⁷; text z týdeníku *Ekonom* (5. 2. 2009) „*Nigel Lawson: „Vraťme se k rozumu: O globálním oteplování střízlivě a bez emocí“*“; úvaha „*Je Schumpeterova vize konce kapitalismu stále relevantní?*“⁶⁸; varování z *Lidových novin* (25. 4. 2009) „*Hrozba agresivního keynesiánství druhé generace*“; poděkování při udělení ceny Nadace Friedricha Augusta von Hayeka (10. 5. 2009) „*F. A. Hayek, Freiburg a naše doba*“; nekrolog z týdeníku *Euro* (21. 12. 2009) „*Zemřel poslední velíkán ekonomie 20. století*“; příspěvek v české verzi publikovaný v týdeníku *Euro* (7. 7. 2010) „*Těžké časy liberálů: esej k šedesátinám Gerharda Schwarze*“; článek pro *Newsletter CEPu* (2011, č. 1) „*Sto let od narození George Stiglera*“; překlad projevu na konferenci v Chicagu (11. 2. 2011) „*Gary Becker pražskými očima*“⁶⁹; článek pro *Newsletter CEPu* (2011, č. 9) „*130 let od narození Ludwiga von Misesa*“; „*Připomenutí Jamese Buchanana*“ z týdeníku *Euro* (11. 2. 2013); „*Zamyšlení nad knihou Nicholase*

ekonomické pohyby dvěma základními proměnnými P a Q, tedy cenou a množstvím (neboli příjmy). Zůstávají důsledně uvnitř ekonomie“ (s. 9 rec. publ.).

⁶¹ K banalitám, často nedosahujícím úrovně ani základního kurzu dějin ekonomických učení, bližší viz recenzi Pravdoláskařská pseudoekonomie in *Marathon*, 2010, č. 1. Srov. též např. recenzi Dějiny ekonomických teorií prof. Sojky in *Marathon*, 2011, č. 2.

⁶² „*Tyto texty také prozrazují mou víru v ekonomii jako takovou, mou pokoru ..., můj respekt vůči ní, mou radost z toho, že z ní – jako z bohaté studnice – mohu čerpat ..., a mou zkušenost, že se v ní dají najít všechny potřebné odpovědi nebo alespoň návod, jak k nim dospět*“ (s. 7 rec. publ.). A nelze nesouhlasit s tím, že: „*Jen je třeba s ní umět zacházet a jen je třeba dobře hledat*“ (dtto) – dodejme, že „dobře hledat“ i v teoriích mimo „mainstream“.

⁶³ Holman, R. a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.

⁶⁴ Mises, L. E.: *Lidské jednání: Pojednání o ekonomii*. Praha: Liberální institut, 2006. ISBN 80-86389-45-6

⁶⁵ Klaus, V., Tříška, D.: *Polemika se Svetozarem Pejovichelem o transformaci, tedy neklasické privatizaci. Politická ekonomie*, 2006, roč. 54, č. 3, s. 291-306. ISSN 0032-3233.

⁶⁶ V upravené podobě uveřejněno v *Lidových novinách* 31. 7. 2012 u příležitosti 100. výročí narození Milona Friedmana.

⁶⁷ Greenspan, A.: *Věk turbulencí: Dobrodružství ve světě globální ekonomiky*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0755-7.

⁶⁸ In *Politická ekonomie*, 2009, roč. 57, č. 1, s. 123-126. ISSN 0032-3233.

⁶⁹ In *Politická ekonomie*, 2011, roč. 59, č. 2, s. 263-266. ISSN 0032-3233.

Wapshotta „Keynes – Hayek“⁷⁰ z časopisu *Kontexty* (2013, č. 4); „Recenze knihy Deepaka Lala „Poverty and Progress““⁷¹ z *Lidových novin* (12. 11. 2013); „Projev na galavečeru udílení ceny Jegora Gajdara“ v Moskvě (19. 11. 2014); text z *Newsletteru IVK* (2015, č. 5) „Samuelsonových nedožitych 100 let“⁷² & krátké citace z předmluv sborníků CEPu (o Keynesovi, o Sayovi, o Maltusovi, o Humovi).⁷³

Oddíl „B“ přináší cizojazyčné materiály: „Letter to Rose D. Friedman“ (20. 11. 2006); „Remaks at Milton Friedman Memorial Service“ (Chicago, 29. 1. 2007); text „Hayek’s Conference at the University of Richmond: Hayek and My Life“⁷⁴; „Introduction to the Fraser Institute’s book „The Essential Hayek““⁷⁵ a vystoupení na kolokviu v Rakousku 13. 9. 2012 „Hayek Colloquim in Obergurgl“ (v němčině).

Polemizovat by jistě šlo s mnohým v publikaci vysloveným. Nicméně ve čtenářsky přívětivé a přemýšlivé knize si mnohé inspirace a náměty ke kritickému zamyšlení může nalézt i čtenář, který plně nesdílí nadšení explicitně deklarovaného „nekeynesiánce“ V. Klause z autorů rakouské, resp. neorakouské liberální tradice, z monetaristů či dalších chicagských ekonomů. Nemusíme s nimi samozřejmě souhlasit, nicméně jde (v řadě případů přesněji již šlo) o ekonomy s velkým „E“. Právě tyto velikáni dnes vesměs citelně chybějí.

Ostatně deficitem skutečných osobností citelně netrpí jen ekonomická věda a (zdaleka nejen) ekonomické vzdělávání a školství. Ještě daleko chmurnější situace panuje ve sférah politických. Charismatických osobností s vlastními (a ideologicky pevněji ukotvenými)⁷⁶ názory, osobností opravdu hájících zájmy občanů své vlastní země, se bolestně nedostává. Je opravdovou osobností, respektovaným státníkem a skutečným globálním leaderem dosluhující americký prezident (s volebním sloganem „Yes We Can!“)? Nebo snad umíněná německá kancléřka, se svým již smutně kultovním „Wir schaffen das!“⁷⁷? Či jakýsi panevropský prezident? Současnost generuje vesměs politiky nevýrazné, slabé, nerozhodné, nestátnické, bez vlastních názorů, leč dokola omílající prázdná hesla a aktivistické korektní fráze. Do zcestných idejí a očividně krachujících projektů bylo totiž proinvestováno už příliš mnoho kapitálu, nejenom lidského. Současní mainstreamoví politici se tak zuřivě brání ztrátě tváře, bojí se přiznat již zcela zjevné omyly a fantasmagorie, a tyto pořád dokola papouškují.

Přísnější státnická měřítka snese pouhá hrstka současných světových politiků, k nimž náleží např. vrcholný představitel Ruska. Přitom právě dnešní chaoticky-přelomová, dramatická doba po velkých osobnostech přímo volá aneb „úloha osobnosti v dějinách ...“ se ukazuje jako klíčová.⁷⁸ Též na české politické scéně skutečné

⁷⁰ Wapshott, N.: *Keynes Hayek: The Clash that Defined Modern Economics*. New York/London: W. W. Norton, 2011. ISBN 9780393077483.

⁷¹ Lal, D.: *Poverty and Progress: Realities and Myths about Global Poverty*. Washington: CATO Institute, 2013. ISBN 978-1-938048-83-8.

⁷² Dodejme, že text byl publikován též in *Politická ekonomie*, 2015, roč. 63, č. 3, s. 400-403. ISSN 0032-3233.

⁷³ Jedná se o sborník CEPu – Centra pro ekonomiku a politiku č. 50/2006, č. 58/2007, č. 81/2010 a č. 81/2011.

⁷⁴ Publikováno in Peartová, S. J., Levy, D. M. (eds.): *F. A. Hayek and the Modern Economy: Economic Organization and Activity*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 9781137359582

⁷⁵ Předmluva k publikaci Boudreaux, D. J.: *The Essential Hayek*. Vancouver: Fraser Institute, 2014. ISBN 978-0-88975-308-2.

⁷⁶ Ideologicky pevněji ukotvenými ve smyslu tradičních politických ideologií – v konzervatismu, liberalismu a socialismu, nikoli tedy pouze vycházejícími z údajně „neideologické“ ideologie politické korektnosti a šířeji ideologie tzv. „korektního pokrokářství“ (předešlím lidsko-právního apod.), údajně prý levicového. Soudobé tzv. „korektní pokrokářství“ přitom silně dehonestuje celou politickou levici, její tradice, ideály, cíle i hodnoty. Srov. úvahy o levici „staré“ a tzv. levici „nové“ (již zcela rezignující na sociální problematiku, kterou „pokrokářsky“ vyměnila za tyranii menšin, multikulturalismus, genderismus, evropeismus, NGOismus, politickou korektnost, fanatické tažení proti tzv. diskriminacím etc.), resp. úvahy na téma přílišného spojení levice (a idejí socialismu) s liberalismem a nedoceneného propojení s konzervatismem in *Marathon*, 2013, č. 1. Módními již delší čas jsou rozličné vize transformací společností ve společnosti typu „post-“, (namátkou v inflaci těchto označení – postindustriální, postmoderní, postliberální, resp. post(neo)liberální, postmužskou, postdemokratickou, postevropskou, postglobalizovanou či postkapitalistickou etc.). Nicméně ono „post-“ nemusí znamenat pouze mnohdy silně zprofanované (ve jménu a duchu tzv. „korektního pokrokářství“) ideje, vize a projekty. Ono „post-“ může signalizovat taktéž i návrat k tradičnímu, k osvědčenému, k místnímu, k lokálnímu, též i k národnímu, k autoritativnímu etc. A to např. v duchu „konzervativního probuzení a obrození“ politické pravice, politické levice i celých národních společenství. I u nás, zatím ještě nesměle, začíná zaznívat volání po „novém národním obrození“ a nezbytném upevňování národní identity.

⁷⁷ „My to dokážeme!“. Neřekla ovšem co. Zlí jazykové škodolibě tvrdí, že západní „levicovní“ osmašedesátníci dospěli ke svému „Listopadu“. A ani na to nepotřebovali svého Gorbačova ...

⁷⁸ Což nelze odbýt pouze „salonním“ strašením údajným populismem. Resp. tím, že údajně omezení, nevzdělání, neinformovaní, neúspěšní, zapšklí, malí, slabošší etc. či mýtické tzv. „staré struktury“ prý žádají vládu pevné ruky. Což má být vysoce aktuální např. ve Střední Evropě. Čejochování populismem přitom náleží do rejstříku politické (hyper)korektnosti, kdy dochází k zamlžování, matení i falšování pojmů. Z populismu se stala nadávka, obdobně jako z termínu ideologie. Ocejchováním visačkou tzv. populismu je upírána demokratická legitimita mnohým protestním hnutím i akcím. Všichni tak tzv. populismus v politice povinně odmítají (snad s čestnou výjimkou španělské strany Podemos), nikdo nechce být populistický, ani ideologický. Absurdní je to předešlím u stran, které si verbálně zakládají na své údajné antisystémovosti, a které údajně reprezentují a hájí zájmy širokých lidových mas. Nejenom ony přitom přehlížejí, že mnozí lidé dnes bolestně postrádají jakékoli jistoty a pocity sounáležitosti. O to bolestněji, že soudobý svět je (nebo je minimálně interpretován jako) už tak složitý, komplikovaný a především tak rychle proměnlivý, že mnozí ztrácí jakoukoli šanci tomuto porozumět.

velké osobnosti, resp. opravdoví politikové-státníci bolestně absentují čím dál patrněji. Až na dvě, možná tři výjimky ...

P.S. (1) Delší douška ohledně pel-mel tipů na ekonomickou (či skoro ekonomickou) literaturu vydanou v roce 2015. Některé níže zmiňované texty pravděpodobně sice na titul knihy roku neaspirují, nicméně p.t. čtenářstvu by se v nich možná i něco zajímavého či inspirativního objevit podařit mohlo.

K zakoupení následující knihy přímo vybídla nemilosrdně negativní, až ironicky sžíravá, leč přitom politicky korektní, kritika z týdeníku *Respekt* (Biler, S., Apokalyptický kabaret: Čeští věrozvěsti zkázy si našli oporu v americkém neokonzervatismu. *Respekt*, 2015, č. 49, s. 56. ISSN 0862-6545). Má jít o novou publikaci údajných „evangelistů civilizační zkázy ...“ (tamtéž), k nimž – mimo jiné – má náležet i geolog a krajinný ekolog V. Cílek či egyptolog a archeolog M. Bárta. Uvidíme ... A propos: Řeč je o sborníkové publikaci Bárta, M., Kovář, M., Foltýn, O. (eds.): *Povaha změny: Bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-641-3. Společnost autorů je opravdu velmi pestře různorodá – s propojením i akademických a vojenských odborníků – a zahrnuje též politologa P. Robejška, jadernou expertku D. Drábovou, logistika P. Pernicu či historika M. Kováře, dále pracovníky AČR a MO ČR, bezpečnostní analytiku, orientalistu, kybernetiku, rodinnou terapeutku, porodníka, právníky, nakladatele i politika. Jednotlivé příspěvky, sahající opravdu „Od Šumavy k Tatrám“, jsou (ne)mírně nevyrovnané. A metodologicky i ideologicky vesměs nepřilíš ukotvené.⁷⁹ Nicméně může zaujmout, a ke kritickému zamyšlení vybídnout, pasáž M. Bárty o „Makrohistorii“, úvaha V. Cílka, varování před „globalizací sucha“ přírodovědce a paleoekologa P. Pokorného a některé další texty (D. Drábové, P. Robejška aj.) – z různých oborů a oblastí – varovně připomínající a usilující dokladovat, že dnešní svět opravdu „stojí na křížovatce“. Včetně úvah na téma potenciální hrozby kolapsu naší civilizace. Dodejme, že úvah – bohužel – nemálo aktuálních. Hrozeb však existuje daleko více.⁸⁰

V Edici Spisy Stanislava Komárka vychází práce Komárek, S.: *Evropa na rozcestí*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2510-4. Provokativně nastoluje nemálo zásadních otázek, včetně např. konstatování, že „to, co bývá zvykem chápat jako krizi ekonomickou, respektive finanční, je ve skutečnosti celkovou krizí západních společností“. Komárek, mimo jiné, předkládá několik variant budoucnosti Evropy, realisticky líčené ve smyslu úpadkové civilizace. Jde o varianty výhradně pesimistické, včetně i scénářů katastrofických. A to s krutě pravdivými glosami např. ohledně dekadentnosti soudobé Evropy destruuující dávné hodnoty.

Za kritické zamyšlení stojí taktéž soubor úvah B. Kurase *Jak zabít civilizaci. Nové rozšířené vydání*. Praha: Eminent, 2015. ISBN 978-80-7281-500-5. Namátkou, i s aktuálním varováním před úchylným západním seabemrškačstvím, s krutě-pravdivými slovy: „Kdo se nemrská, není Evropan“. A, kdo má vlastně být oním Evropanem? A, kdo jím vlastně chce být?

V sumáři spolupracovníků/spolupracovnic přílohy „oranžového“ Práva Salonu o kulturních zážitcích roku 2015 uvádí V. Bělohorský: „Mimořádným zážitkem pro mě byla kniha Ilony Švihlíkové *Jak jsme se stali kolonií ... Uvědomil jsem si při četbě, jak málo jsme schopni chápat lokální děje jako příznaky globální krize ...*“ (Právo, 31. 12. 2015 – Salon, s. 5. ISSN 1211-2119). Jde o text Švihlíkové, I.: *Jak jsme se stali kolonií*. Praha: Rybka Publishers, 2015. ISBN 978-80-87950-17-3. Realie zdaleka nejenom ohledně odlivu zisků ze země, poklesu reinvestovaných zisků, slabé přidané hodnotě etc., tj. příznaků statutu kolonie ...

„Proti patologickému tlaku na neustálý růst“ je jedno z hesel brožurky M. Kennedyové (se S. Ehrenschwenderovou). Útlé brožurky nazvané *Occupy Money* s podtitulem *Abychom v budoucnu my VŠICHNI byli vítězi* (Dolní Dvořiště: P.R.A.A., 2015. ISBN 978-80-260-8182-1). Populárně psaný text alternativní finanční odbornice M. Kennedyové je určen pro laiky, „poněvadž pouze oni mohou přivodit změnu“ (s. 16 představované publ.). Autorka usiluje dokázat, „jak z dlouhodobého hlediska úrok a složený úrok přivedou každý finanční systém ke kolapsu ...“ (s. 17 dtto). Alternativu hledá v cirkulačních poplatcích, bezúročných úvěrech,

⁷⁹ A možná snad i něco bude na výtece, z výše připomenuté kritické recenze z pera S. Bilera, že: „Účinná řešení obvykle nacházejí ti, kdo si jsou vědomi limitů vlastního poznání. Bárta a spol. však podlehl představě, že pochopili smysl a fungování dějin“ (Biler, S., Apokalyptický kabaret: Čeští věrozvěsti zkázy si našli oporu v americkém neokonzervatismu. *Respekt*, 2015, č. 49, s. 56. ISSN 0862-6545). Dodejme, že přitom existují teorie (a ideologie), které aspirují na to, že smysl a fungování dějin pochopit umožňují ...

⁸⁰ Tato recenze je věnována především V. Klausovi. Tudíž připomeňme, že samotný V. Klaus obvykle odmítá strašení katastrofickými scénáři. V projevu na Valdajském diskuzním klubu, v Soči, 22. 10. 2015, též hovoří o hrozbách. V. Klaus konstatuje, že: „O hrozbách hovořit máme. Vedou k rychle pokračujícímu ubývání svobody, demokracie a míru ve světě“ (s. 1 níže specifikovaného textu). A hned pokračuje: „Hovořit o „pokroku“ by ale bylo zavádějící. Britský konzervativní myslitel Edmund Burke již v roce 1770 ironicky poznamenal: „Svět se progresivně vyvíjí nazpátek!“. Teď, po téměř čtvrt tisíciletí, s ním mám chuť souhlasit“ (dtto). Dále, mimo jiné, uvádí: „... Hlavní chybu vidím v nás. Jsme slabí, oportunističtí a nerozhodní ... Problémem je, že jsme bez odvahy a bez jasně pozitivní vize budoucnosti. Že se pasivně smiřujeme se svým rozčarováním nad stavem světa. Že zapomínáme na zdravý rozum a na svou odpovědnost za celek. Že předvádíme zjevnou neschopnost učit se z minulosti a docenit význam a roli historie. Že jsme se stali obětí nových, fatálně chybných ismů – humanrightismu, multikulturalismu, environmentalismu, homosexualismu, kosmopolitismu a transnacionalismu. Že jsme se stali objekty – ale bohužel i spolutvůrci – tragédie politické korektnosti ...“ (s. 2 tamtéž). Citace odkazují na překlad projevu V. Klause Hrozbou jsme si my sami. Valdajská debata o hrozbách současného světa. In *Newsletter Institutu Václava Klause*, listopad 2015, s. 1-2. ISSN neuvedeno.

etickém investování, a paralelních, resp. regionálních měnách. Uvádí i konkrétní příklady, včetně formulace „systémových pravidel pro fungování peněz s udržitelnou hodnotou“ (nesou reálný užitek místo finančního zisku, mají omezené používání, nenesou žádné úroky a jsou „zabezpečeny parkovacím poplatkem proti zadržování“, fungují na jednoduchých principech, jsou demokraticky kontrolovatelné, podporují společenství, tlumí inflaci, jsou „kryty výkonem, nikoli vlastnictvím majetku“ a mají být „výhrou pro všechny“). Brožurka osloví velmi pravděpodobně spíše než V. Klause ekonomické disidenty a „zelené“ provokatéry/provokatérky typu N. Johanisové,⁸¹ resp. stoupence hodně nestandardních idejí „gesellianství“.⁸² Glosa recenzenta: Úvahy sice vysoce naivní, nicméně snad v něčem možná i poučné (alespoň v části kritiky stávajícího sociálně-ekonomického uspořádání). Aneb dílo i pokračovatelé odkazu S. Gesella přinášejí nekonvenční kritické pohledy na podstatu finančního systému a vybízejí k zamyšlení nad řadou závažných otázek např. o předluženosti. A nemusí vždy jít pouze a jen o pověstné „cimrmanovské“ prozkoumávání slepých uliček ...

A inspirace poslední: V prosinci 2015 konečně světlo světa spatřila, a byla i symbolicky pokřtěna, kolektivní monografie Kubů, E., Soukup, J., Šouša, J. (eds.): *Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století: Cyklický vývoj ekonomiky v procesu graduující globalizace*. Praha a Ostrava: Filosofická fakulta Ostravské university a Nová tiskárna Pelhřimov, 2015. ISBN 978-80-7415-115-6 (Praha) a 978-80-7464-774-1 (Ostrava).

P.S. (2) V kontextu recenze jsou zmiňovány některé žebříčky či výsledky anket roku 2015. Nelze úplně závěrem neuvést vítěze mé ryze soukromé ankety o „Nejpotřebnější slova“, kdy konečně někdo opět pojmenoval věci pravými jmény. O první pořadí se dělí V. Klaus. V pořadu Partie TV Prima 3. 1. 2016 správně připomíná: „... Migrovat je lidská výjimka. To není normální ... Migrovat ze své vlastní země je v podstatě nenormálnost ...“.⁸³ Další z vítězů pronesl: „... Tahle Země je naše. Tahle Země není, a nemůže být, pro všechny ...“ (p. prezident ČR Miloš Zeman, 26. 12. 2015).⁸⁴ Podporuji a děkuji. Děkuji za odvahu konečně i v Evropě⁸⁵ vyslovit to, co si většina myslí, leč co se korektně říkat (ani myslet) údajně nesmí. Neboť aktuální migrační krize je především a hlavně „krizí Evropy“.

Za zapamatování stojí i slova V. Klause, realisticky konstatující ohledně právě migrační krize, že tato „obsahuje všechny aspekty pohromy mírící na podstatu naší civilizace ...“.⁸⁶ V. Klaus připomíná, že dnešní „... pochod do Evropy, nebo možná na Evropu ...“ je i důsledkem evropského sebevražedného chování, „které je založeno na popírání tradičních evropských hodnot a norem ..., na probíhající dedemokratizaci Evropy a na dnešním post-demokraticky koncipovaném evropském integračním modelu“.⁸⁷ V Evropě přitom probíhá „válka“, „... dalo by se – v německém kontextu – říci, že jedná o nový „Kultur-kampt““.⁸⁸ Dvě strany „války“

⁸¹ Srov. Ekonomický dogmatismus a ekonomické disidentství in *Marathon*, 2015, č. 1. Sama N. Johanisová myšlenky M. Kennedyové představuje i propaguje.

⁸² Stručně přiblíženého v rámci dlouhodobého seriálu „Polozapomenutí“ in Polozapomenuté postavy ekonomického myšlení – Silvio Gesell. *Acta Oeconomica Pragensia*, 2015, roč. 23, č. 5, s. 81-88. ISSN 0572-3043. Mnohem podrobněji viz Votruba, A.: *Paradox úroků: Dějiny konceptu bezúročné měny*. Brno: Doplněk, 2013. ISBN 978-80-7239-303-9, resp. Praha: Národní muzeum, 2013. ISBN 978-7036-382-9.

⁸³ Citováno dle *Mladá fronty Dnes*, 4. 1. 2016, s. 2. ISSN 1210-1168. V. Klaus ostře kritizuje diktátorské praktiky probruselských politiků, kteří chtějí migrační krizi využít k unifikaci Evropy, k omezení vlivu členských zemí. Těž viz http://www.denik.cz/z_domova/klaus-migrační-krize-slouží-bruselu-k-unifikaci-evropy-20160103.html [cit. 4. 1. 2016].

Srov. Klaus, V., Weigl, J.: *Stěhování národů s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. Praha: Olympia, 2015. ISBN 978-80-7376-422-7.

⁸⁴ Státnicky, prozíravě a realisticky hovoří též např. maďarský premiér V. Orbán: „... To, že nemáme žádné dílčí společnosti žijící paralelně s námi, není nevýhodou střední Evropy, nýbrž jednou z jejich největších výhod a bude to také jednou z největších přitažlivých sil a nejvýznamnějších konkurenčních výhod našeho regionu v budoucnu“ (Léko, I.: Evropa páchá sebevraždu říká maďarský premiér Viktor Orbán v exkluzivním rozhovoru pro Lidové noviny. *Lidové noviny*, 19. 12. 2015, s. 15. ISSN 1213-1385). Před „rituální sebevraždou“ Evropy ostře varuje též i slovenský čelný představitel R. Fico (cit. dle *Právo*, 26. 1. 2015, s. 1, 9. ISSN 1211-2119). Optimismus, ohledně obratu ke zdravému rozumu i konce sebevražednosti i sebedestrukce Evropy, ohledně návratu k realistickým přístupům a řešením namísto pomateností, však váluje novoroční projev kancléřky A. Merkelové. Nechce ztratit tvář a pozice, a tak vytrvale organizovanou invazi nazývá „nevšední příležitostí“ a „šanci do budoucna“. Pro koho? Namísto argumentů používá, v havlovském duchu, obłudně humanistické řeči napěchované soucítěním. Ve skutečnosti jde však o humanitu naopak. Aktivistické fráze, slova bez významu.

⁸⁵ V obdobném duchu již hovořil, na adresu muslimů v Austrálii, bývalý australský premiér K. M. Ruud. Např. v roce 2015 prohlásil: „... Přistěhovalci, ne Australané, se musí přizpůsobit. Přijměte to, nebo odejdete ...“ <http://www.novarepublika.cz/2015/09/predseda-vlady-kevin-rudd-australie.html> [cit. 24. 12. 2015]. Nebo lze připomenout, z roku 2014, odmítavá slova starosty části jistého kanadského města na protest muslimských rodičů ohledně podávání vepřového masa ve školních jídelnách – viz např. <http://svobodnenoviny.eu/starosta-quebecu-muslimsti-rodice-chteji-odstranit-veprove-ze-skolnich-jidelen> [cit. 14. 1. 2016].

⁸⁶ Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119.

⁸⁷ Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119.

⁸⁸ „Tentokrát je to válka evropských politických intelektuálních a mediálních elit s většinou obyvatel Evropy o evropskou budoucnost, o zachování evropské kultury, civilizace, životního stylu a konce konců i náboženství“ (Klaus, V.: Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119).

jsou „mainstreamově“ desinterpretovány naprosto matoucím způsobem.⁸⁹ V „médiích, v politice a v akademickém světě ...“ totiž „dominují myšlenky nové „Svaté Trojice“ – multikulturalismus, politická korektnost a evropeismus“.⁹⁰

Rychle přicházející dramatickou (či dokonce „šokovou“) budoucnost však již nelze pouze alibisticky oddalovat a problémy přehlížet, resp. nechat postupně „vyhnívat“. Nebo zcela rezignovat na odpor a v „sluníčkářsky“ perversním sebemrskáčství poblouzněně páchat „rituální sebevraždu“, jako dnes činí (nejenom) Západní Evropa. Zarážející je přitom míra degenerace a dekadentnosti soudobé Evropy destruující pradávné hodnoty, na nichž vznikla a existuje. V. Klaus apeluje: „Potřebujeme radikální změnu našeho hospodářského a sociálního systému, modelu evropské integrace a hlavně našeho myšlení“.⁹¹

⁸⁹ Kdy: „Na jedné straně jsou to lidé politicky korektní, pokrokoví, velkorysí, nesobečtí, v kontextu celé Evropy uvažující a do dálky se dívající a na druhé straně jsou to egoističtí, krátkozrací, empatii postrádající, reakcionářští, ne-li nacionalističtí a málo soucitu i milosrdenství předvádějící jedinci“ (Klaus, V.: Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119).

⁹⁰ Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119.

⁹¹ A dodává: „Dnešní evropský společenský model (evropeismus) udržitelný není ...“ (Klaus, V.: Migrační vlna a evropská nezodpovědnost. *Právo*, 23. 1. 2016, s. 7. ISSN 1211-2119).

4. Pracovní: K přípravě monografie z roku 2016 na téma Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb

Pracovní verze monografie z roku 2015

Monografii-ročenku (plný text pracovní verze) najdete pod názvem "PERSPEKTIVY A FINANCOVÁNÍ ODVĚTVÍ PRODUKTIVNÍCH SLUŽEB – 2015" zde:

<http://www.vsfs.cz/?id=1685-pracovni-materialy>

Předcházející ročenku (z roku 2014) najdete na:

<http://radimvalencik.pise.cz/2316-reformy-99-odkaz-na-monografii.html>

Letošní ročník monografie obsahuje jen ty materiály, které rozšiřují koncepci prezentovanou v loňském ročníku. Podobným způsobem budeme postupovat i při zpracování třetí ročenky v tomto roce.

Monografie-ročenka je pokusem o komplexní pohled na pochopení příčiny současných problémů a cesty jejich řešení, tj. na otázky "O co jde?", "Co dělat?" a "Čím začít?"

K přípravě monografie z roku 2016

Radim Valenčík

Výchozí teze monografie 2016 (náměty)

Nejbližším cílem při přípravě monografie-ročenky 2016 bude revidování loňských úvodních tezí a rozpracování úvodních problémových okruhů z hlediska toho, **odkud kam bychom měli poznání původu současných problémů a cesty jejich řešení (včetně toho kdo, kdy a jak začne) posunout.**

Veřejně přístupná odborná diskuse k úvodním tezím pro rok 2016 proběhne ve **středu 3. února v rámci našeho pravidelného teoretického semináře Ekonomie produktivní spotřeby v 17.30 hodin v učebně 230 E, budova Vysoké školy finanční a správní z.ú., Estonská 500 (vchod z Kodaňské ulice).** (Po diskusi cca od 19.00 budeme pokračovat neformální výměnou názorů v příjemném prostředí nedaleko VŠFS.)

Zde jsou výchozí teze pro loňský rok s mými poznámkami (pro odlišení od textu původních tezí modře a proloženě), ve kterých jsou náměty k tomu, kam letošní teze posunout:

1. Nejobecnější příčinou současných problémů je to, že doposud nedošlo k přeorientaci stávajícího setrvačného vývoje směrem ke společnosti produktivních služeb, tj. společnosti, v níž těžištěm ekonomiky jsou produktivní služby bezprostředně spojené a nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu.

K tomu: Zkrátit a spojit s následující tezí.

2. Ekonomický růst může být současně exponenciálně dynamický a trvale udržitelný, resp. musí být exponenciálně dynamický, aby byl trvale udržitelný. Plnější využívání investičních příležitostí spojených s rozvoje, uchování a uplatněním lidských schopností může dokonce exponenciální dynamiku růstu (ve smyslu procentuálních přírůstků ze zvyšujícího se základu) oproti té, kterou přinesla průmyslová revoluce, zvýšit.

K tomu: Použít "ekonomický růst může být více než exponenciálně dynamický a současně trvale udržitelný, a to v podmínkách společnosti, jejíž ekonomika je založena na produktivních službách". Zpracovat formulaci:

"Svět, ve kterém žijeme (to, co je příroda a co tvoří přírodu), umožňuje prakticky cokoli vytvořit téměř z ničeho. Jakmile se zrodí typ ekonomiky, který bude mnohem plněji využívat investiční příležitosti v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu a který se tudíž bude vyznačovat řádově vyšší intenzitou inovačních procesů, zrodí, může trvat pouhých dvě stě let, než v důsledku rychle narůstající inovačního potenciálu společnosti dojde k plnému a definitivnímu "odlehčení" (osvobození se) společnosti od materiálních podmínek její existence, tj. od závislosti na zdrojích surovin či energií. Všechno, co člověk bude potřebovat pro mnohem bohatší život než má nyní, bude vytvářeno s minimální zátěží našeho přírodního prostředí. A to i při podstatně vyšším počtu obyvatelstva."

3. Rozhodující podmínkou přechodu k ekonomice založené na produktivních službách je zainteresovanost subjektů působících v odvětví produktivních služeb formou vytvoření zpětných vazeb (nezprostředkovaných institucionálním rozhodováním) mezi efekty produktivních služeb a financováním těchto subjektů. Vytvoření této zpětné vazby formou Human Capital Contracts (HCC) může podstatným způsobem přispět k vyšší dynamice ekonomického růstu, pozitivním změnám jeho charakteru a zvýšení kvality života lidí. Jedná se o změnu srovnatelnou s průmyslovou revolucí (patrně ještě výraznější).

K tomu: Spojit s bodem 6 a zkrátit.

4. K prosazení nové ekonomiky, tj. ekonomiky produktivních služeb, je nutný komplex vzájemně provázaných reforem v odvětvích sociálního investování a sociálního pojištění (zejména vzdělání, péče o zdraví a penzijního pojištění). Jedná se o reformy předpokládající plné využití investičních příležitostí v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu. Jejich realizace je tudíž spojena s orientací společnosti na podstatně vyšší míru rovnosti při využívání těchto investičních příležitostí (ve smyslu nezávislosti na výchozích majetkových či příjmových poměrech nositele investičních příležitostí).

K tomu: Zvýraznit význam problematiky využívání investičních příležitostí spojených s rozvojem, uchováním a uplatněním lidského kapitálu jako neomezeného zdroje růstu.

5. Neschopnost vytvořit si realistickou představu o možnosti exponenciálně dynamického trvale udržitelného růstu je gnoseologickou příčinou vzniku a šíření představ o katastrofickém či silovém řešení problémů spojených s existencí nepřekonatelných bariér růstu (formou reglementace spotřeby, omezení počtu obyvatelstva apod.). Tyto představy následně zvyšují intenzitu pozičního investování, jehož důsledkem je ekonomická segregace společnosti a oslabování institucionálního systému působením struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Návazně pak dochází k deformování reforem v oblastech systémů sociálního investování a sociálního pojištění, zneužívání jejich objektivní nezbytnosti k aktivitám poškozujícím společnost.

K tomu: Ukázat, že propojování struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad se strukturami založeným na pozičním investování vede nejen k prohlubující se i zrychlující se ekonomické a sociální segregaci, ale začíná startovat též vytváření ideové a institucionální základny her typu TITANIC. Stručně charakterizovat hry typu TITANIC i to, jak vyrostly z pozičního investování i z odlišného přístupu k informacím, který je dán působením struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. V návaznosti na 46. Ekonomické fórum v Davosu ukázat akutní nebezpečí ideového konceptu tzv. "4. průmyslové revoluce".

6. Hrozby a příležitosti, které vytváří současná doba v jednotlivých zemích, umožňují spolu s využitím teorie otevřít cestu k prosazení koncepčních komplexních reforem v oblastech sociálního investování a sociálního pojištění. Reformy, které jsou orientovány na plné využívání investičních příležitostí souvisejících se svobodným rozvojem člověka a které předpokládají zdokonalování trhu v dané oblasti na bázi přenesené ceny a zprostředkovaného uplatnění přenesené ceny.

K tomu: Spojit s bodem 3 a zkrátit.

7. K analýze bariér, které vznikají mezi teoretickým řešením a jejich uplatněním v praxi, je možné i nutné využít teorii her, zejména při analýze pozičního investování, při analýze působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a při zkoumání možností pozitivního vývoje finančních trhů.

K tomu: Místo toho ukázat význam konceptu her typu TITANIC pro čtení a pochopení toho, o co jde, a to zvláště v souvislosti s kritikou konceptu tzv. "4. průmyslové revoluce".

8. Vzhledem k tomu, že snaha zastřít působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad přerostla v systematické stupňování konfliktů a zvyšování jejich intenzity, je nutné věnovat značnou pozornost analýze aktuálního vývoje a jeho predikcím s cílem co nejpřesněji vymezit podmínky (včetně odhadu toho, kdy nastanou), které umožní v reakci na širší povědomí toho, že se nacházíme v historickém excessu, zahájit proces odborného a zejména veřejného prokomunikování nezbytných reforem a jejich lokálního i globálního kontextu.

K tomu: Pojmenovat předpokládaná společenská témata vycházející z toho, co se v roce 2016 odehraje, která nabídnou příležitost k prokomunikování toho, o co jde, včetně prokomunikování celého komplexu reforem. Zmínit mj. i to, že jedním z takových témat je tzv. uprchlická krize, která má pozitivní řešení, pokud odstartujeme reformy, které zabezpečí zvýšení dynamiky ekonomického růstu a stabilitu systémů sociálního investování a sociálního pojištění.

K tomu přidat ještě další bod: Rozpracování každé z výše uvedených otázek (resp. každého z problémových okruhů, na který jednotlivé teze orientují) si vyžaduje i reflexi problematiky "Čím začít?". V této souvislosti bude nutné věnovat pozornost též samotnému stylu naší týmové práce a její vazbě na výuku, účast v odborných diskusích

Náčrt výchozích problémových okruhů

Zde je první náčrt problémových okruhů (postupně některé z nich v rámci diskuse dále rozpracujeme):

Problémový okruh 1: Vymezení efektů produktivních služeb

Jakou konkrétní podobu mají efekty produktivních služeb v různých oblastech.

Konkrétněji, jaké investiční příležitosti (spojené s nabýváním, uchováním či uplatněním lidského kapitálu) tyto služby využívají. – Jde o to, jak tyto investiční příležitosti co nejlépe zmapovat a uspořádat. Zejména ty, které mohou být výrazné a nejsou v současné době dostatečně využívány.

Problémový okruh 2: Konkretizace představy o "všeobecné práci", tj. takové, po které bude růst poptávka a která bude přinášet efekty umožňující financovat odvětví produktivních služeb

Vymezení všeobecné práce jako schopnosti vzájemně zprostředkovat, uvádět do vzájemné podmíněnosti procesy probíhající v oblasti výkonu všeobecné práce na základě odhalení souvislostí mezi těmito procesy. Odpověď na otázku, proč po takovémto typu práce poroste poptávka. Jaký typ schopností si tento typ práce vyžaduje. Poznání jako rozvíjející se systém a schopnost přesahu stávajícího poznání.

Problémový okruh 3: Tzv. "4. průmyslová revoluce" versus změna srovnatelná s průmyslovou revolucí

Zmapovat přesně hlavní práce a šíření koncepce tzv. "4. průmyslová revoluce". Čím se liší fáze revoluce od revoluce jako komplexní společenské změny, při které vzniká nové dominantní odvětví a při které se přesouvá těžiště ekonomického vývoje do nově vznikajícího odvětví. Problém 40 % "nadbytečných", resp. "zbytečných" lidí (a navyšování tohoto procenta v dalších prognózách) – od zbytečnosti k likvidaci v rámci koncepce tzv. "4. průmyslová revoluce". 46. ekonomické fórum v Davosu – od ideového zdůvodnění masové likvidace obyvatelstva pro zasvěcené k vyvolání her typu TITANIC.

Problémový okruh 4: Role produktivních služeb při využívání investičních příležitostí versus poziční investování přerůstající ve hry typu TITANIC

Jak poziční investování, které přesáhne určité meze, plynule a nezděržitelně přerůstá ve hry typu TITANIC, jak je tento proces podporován a umocňován působením struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, které vytvářejí základní informační asymetrii nezbytnou pro rozehrání her typu TITANIC.

Problémový okruh 5: Modely her typu TITANIC a experimenty s nimi

Vytvořit model a systém jeho testování, který umožní ukázat:

- Jak oceňují lidé to, že se může hrát či že se rozhrává hra typu TITANIC.
- Jakou roli by v těchto hrách hráli.
- Na jaké markanty těchto her jsou lidé citliví, resp. které dokážou vnímat.

Prezentovat hru typu TITANIC jako komunikační paradigma umožňující s pochopením sledovat aktuální vývoj.

Problémový okruh 6: Předpokládané události v roce 2016, které budou otevírat startovní okna k prokomunikování reforem

Stávající oblasti, kde může dojít k dramatickému vývoji (stručně charakterizovat každou z nich):

- Sýrie
- Ukrajina
- Řecko
- Uprchlíká krize
- Globální finanční krize

Predikce vývoje těchto oblastí na rok 2016.

Jak využít možnost predikovat vývoj v těchto oblastech při otevírání oken k prokomunikování reforem.

Problémový okruh 7: Stabilita systémů sociálního investování a sociálního pojištění při řešení problému uprchlíků a s tím souvisejícího prokomunikování reforem

Význam postgraduálního nadstavbového penzijního systému pro stabilitu systémů sociálního pojištění a sociálního investování. Možnost jeho využití při řešení problému uprchlíků. Monitorování reakce na návrhy.

Problémový okruh 8: Způsob týmové vědecké práce a její využití ve výuce

Týmová vědecká práce jako východisko odpovědi na otázku, "Čím začít?".

Cesta vědy jako interpretace přesahů formulovaných ("vypředpokladovaných") v rámci uceleného systému poznání. Jak učit znát a chápat.

K 1. problémovému okruhu: Efekty odvětví produktivních služeb

Několik poznámek k prvnímu problémovému okruhu, který je základní v tom smyslu, že na jeho rozpracování závisí:

- Jednak to, jakou představu si o možnost odvětví produktivních služeb vytvoří ti, kteří si dosud perspektivní možnosti tohoto odvětví dostatečně neuvědomují.

- Jednak to, jaké konkrétní nástroje k vytvoření zpětné vazby mezi konkrétními ekonomickými efekty odvětví produktivních služeb a financováním (finančními zdroji) produktivních služeb může uvažovat, jak rozpracujeme možnost jejich využití.

Problémový okruh 1: Vymezení efektů produktivních služeb

A/ Především je vhodné utřídění (katalogizaci těchto efektů) podle oblastí, kde vznikají.

Základní přehled:

1. Efekty v oblasti nabývání lidského kapitálu:

- V rámci výchovy v rodině
- V rámci jednotlivých stupňů vzdělání, včetně postgraduálního
- Kurzy a rekvalifikace související se změnou profesního uplatnění
- Působením kultury
 - V rámci kulturních zařízení
 - V rámci vydavatelské činnosti
 - V rámci sdělovacích prostředků
- Zvyšování úrovně informovanosti
 - Prostřednictvím sdělovacích prostředků
 - Prostřednictvím internetu

2. Efekty v oblasti uchování lidského kapitálu

- V oblasti zdravotní péči
 - Běžné
 - Preventivní
- V rámci relaxace a rekreace
- V rámci lázeňské péče

3. Efekty v oblasti uplatnění lidského kapitálu

- Formou vytváření absolventských sítí univerzit
- V rámci role ostatních sociálních sítí
- Poradenství a zprostředkovatelství ve vazbě na profesní trhy

B/ Identifikování synergických efektů

Například:

- Vazba původní výzkumné činnosti univerzit na vzdělávací proces a vytváření absolventských sítí.
- Propojení některých forem v rámci cestovního ruchu – spolupráce univerzit v oblasti vědy a vzdělání, turistika, vzájemné poznávání různých kultur, spojení mezinárodní spolupráce v oblasti výzkumu a vzdělání s podnikovou praxí, vytváření podnikových výzkumných center za účasti univerzit.

C/ Vytipování zvlášť perspektivních oblastí efektů produktivních služeb

A to i těch, které lze realizovat přímo v podmínkách VŠFS a spolupracujících odborných institucí (jako příklad toho, čím lze začít okamžitě).

D/ Vymezení těch oblastí, jejichž plný rozvoj je vázán na využití přenesené ceny či zprostředkované uplatnění přenesené ceny

Například univerzitní vzdělání, postgraduální zdravotní i vzdělávací péče zaměřená na prodloužení horizontu produktivního uplatnění apod.

Ke 2. problémovému okruhu: Změny v charakteru práce

O tom, co je to všeobecná práce

Jednou ze změn, která bezprostředně souvisí s přechodem ke společnosti, jejíž ekonomika je založena na produktivních službách, tj. službách umožňujících nabytí, uchování a uplatnění lidského kapitálu je změna charakteru práce (či jakékoli formy produktivní profesní aktivity) na činnost specificky lidskou, tvůrčí, **všeobecnou práci** (jak ji kdysi pojmenoval K. Marx).

Všeobecná práce (či jakákoli podoba produktivní profesní aktivity) je založena na schopnosti vzájemně zprostředkovat, uvádět do vzájemné podmíněnosti procesy probíhající v oblasti výkonu všeobecné práce na základě odhalení souvislostí mezi těmito procesy.

Tato práce je tím efektivnější, čím více vychází ze znalosti toho, jako se procesy v přírodě i společnosti vzájemně ovlivňují. Z toho vyplývá, že **předpokladem všeobecné práce je rozvoj lidského poznání jako uceleného systému.**

Technologie z tohoto hlediska pak můžeme chápat jako přírodní procesy, které jsou člověkem uvedeny do relativně stabilního vzájemného zprostředkování či do vzájemného působení tak, aby v nich probíhala transformace látek, energií či informací bez přímé účasti člověka (tj. bez jeho výjimečné schopnosti poznávat nové a reagovat na nové).

K tomu doporučuji podrobně přečíst obsáhlé Marxovy pasáže, které jsem vybral a prezentoval v příloze k monografii-ročence z roku 2015, které jsou on-line dostupné zde (s. 98-101):

<http://www.vsfs.cz/?id=1685-pracovni-materialy>

Čím jsou technologie rozvinutější, tj. čím více využívají lidské poznání, tím více jsou schopny nahradit ten typ lidských schopností, který nevyžaduje poznávání nového. A to nového nikoli jen v podobě vědy, ale také životních či profesních zkušeností, schopnosti jednat nestandardně v kritických situacích apod.

Základem výjimečné lidské schopnosti poznávat a vytvářet nové je schopnost **přesahu**. Schopnost přesahu vychází z toho, že pro realitu, ve které žijeme, platí, že "vše, co se má tak a tak a nejinak, se může mít i jinak". Základem této schopnosti přesahu je **umět zformulovat či jinými prostředky vyjádřit alternativu stávajícího poznání a nalézt její interpretaci**, tím překročit stereotyp vládnoucí v dané oblasti. V běžném životě, v oblasti profesní či společenské angažovanosti. Právě tím se rozšiřuje rozsah procesů, které ovlivňujeme na základě znalosti jejich vzájemné podmíněnosti.

Konkrétní příklad standardní tvůrčí činnosti: *Ve filmu "Marečku, podejte mi pero!" Kroupa starší okamžitě odhaluje, proč seci stroj neseje – byl naplněn obilím ještě před tím, než zaschla barva. Primitivní? Stejnou příčinu měla první tragická kosmická havárie v dějinách. Komarovovi se nerozvinul padák v závěrečné části letu, po té, co se on sám dokázal vyrovnat s neuvěřitelnými problémy. A proč se mu nerozvinul? Byl uložen do pouzdra ještě před tím, než zaschla barva. Kritické myšlené (znalost předpokladů, schopnost přesahu, nepodléhání stereotypům) má nejrůznější podoby. Například i řemeslné fortelu založeného na profesních zkušenostech.*

Tvůrčí myšlení bezprostředně souvisí se schopností kritického myšlení, tj. se schopností vše přijímat a chápat jako podmíněné, jako platné jen za určitých předpokladů s tím, že nikdy nebudeme znát všechny předpoklady, že mnohé z předpokladů pro nás zůstávají skryté a v jejich postupném odhalování spočívá nejvýznamnější část lidského poznání.

Výjimečná lidská schopnost tvořivosti, přesahu stávajícího poznání je významná:

- Při poznávání možnosti technologických i jiných inovací.
- Při technické realizaci technologických inovací.
- Při přenášení mezigenerační profesní zkušenosti v oblasti ovládnutí a zavádění technologických inovací.
- Při šíření inovací všech typů v tržním prostředí.
- Při pěstování, uchování a využívání výjimečné lidské schopnosti tvořivosti, přesahu stávajícího poznání.

Čím více se budou technologie rozvíjet, čím více budou nahrazovány "nahraditelné lidské schopnosti", tj. ty schopnosti, které nejsou založeny na tvůrčí aktivitě, tím více bude stoupat poptávka po tvůrčích schopnostech člověka a po lidech, kteří ji v sobě díky výchově a vzdělání dokážou probudit ve všech typech zaměstnání. Čím více lidí s probuzenými či nastartovanými tvůrčími schopnostmi bude, tím větší poptávka po nich a výkonech, které dokážou, bude, tím bude ekonomický růst dynamičtější a tím více bude zajištěna jeho trvalá udržitelnost.

Z toho pro rok 2016 vyplývají zejména tyto úkoly v oblasti zkoumání všeobecné práce:

1. Co nejpřesněji a nejnázorněji popsat podstatu **všeobecné práce**.
2. Ukázat, jak tato schopnost souvisí s rozvojem lidského poznání jako systému, který obsahuje kritickou reflexi každého poznatku formou jeho zařazení do systémů, vymezení rozsahu resp. předpokladů jeho platnosti.
3. Ukázat, jak se tato schopnost rodí (či naopak jak předpoklady pro ni mohou být ubíjeny) v rámci výchovy a vzdělání od nejrannějších fází až po vysokoškolské vzdělání jako vrcholnou formu systematického vzdělání.
4. Odvodit odsud závěry i pro metodologii a styl týmové práce, včetně té, která je bezprostředně spojena se zpracováním naší série ročenek-monografií na téma perspektivy a financování odvětví produktivních služeb.
5. Poukázat na nebezpečí "zablokování schopnosti přesahu" v rámci skupinové konformity a na zneužití tohoto psychického fenoménu při manipulaci s lidmi.
6. Provést kritickou konfrontaci pojetí změn charakteru práce v koncepci tzv. "4. průmyslové revoluce" s pojetím změn charakteru práce v koncepci společnosti, jejíž ekonomika je založena na produktivních službách.

Společenská podmíněnost všeobecné práce

Reálně je nutné počítat s tím, že budou pokračovat tendence vzniku enkláv oddělujících se od perspektivního směru vývoje společenského systému, který je založen na svobodném rozvoji a uplatňování lidských schopností, konkrétně pak na tom, co nazýváme tvůrčí, resp. všeobecnou prací. Tyto tendence souvisejí:

- S degenerací institucionálního systému tzv. vyspělých zemí v důsledku penetrování těchto systémů strukturami založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad.

- S následnou ztrátou schopnosti těchto zemí působit silou vlastního příkladu a vyvíjet účinný tlak na modernizační tendence v méně vyspělých částech světa.

- Se vznikem alternativ vůči svobodnému rozvoji lidských schopností v podobě některých náboženských systémů, pro které se otevřel krizí tzv. vyspělých zemí velký prostor. (Náboženských systémů, které jsou programově založeny na potlačení schopnosti přesahu, na potlačení kritického, tvůrčího myšlení, které programově pěstují člověka k tomu, aby byl co nejvíce manipulovatelný a zneužitelný k jakýmkoli činům.)

- S důsledky nahrazování práce technologiemi a neschopností zvládnout přechod k novému typu ekonomiky, který by vytvářel neomezenou poptávku po tvůrčí práci.

- S nerovnoměrností ekonomického vývoje ve světě, který vede k zesílení migrace a přímému setkávání se kultur, které nejsou schopny vzájemně využít svůj integrační potenciál a jejichž setkání vyústí v lepším případě do podoby paralelního soužití, v horším případě do stupňujících se averzí přerůstajících v konflikty.

- Se snahou řešit problémy spojené s fenoménem "bohatnutí bohatých a chudnutí chudých" i v tzv. vyspělém světě formou ekonomické segregace, omezování rovnosti příležitostí pro společenský vzestup, rozehrávání her typu TITANIC a snahou o zvýšení míry manipulovatelnosti lidí prostřednictvím udržování nekvalitního systému vzdělání a mediálního systému.

- S kritickými, ale spontánními až živelnými reakcemi lidí na zhoršující se sociální i ekonomickou situaci (včetně projevů bezpráví ze strany institucí, zhoršení bezpečnostní situace apod.), kteří budou hledat cestu v jednoduchých řešeních.

Proti tomu všemu je potřeba postavit ucelené koncepční řešení založené na důvěře v lidský rozum, na schopnosti kritického zvažování alternativ, na vytváření synergických efektů těmi, kteří si kritické myšlení osvojili a průběžně zdokonalují.

K 3. problémovému okruhu: Tzv. "4. průmyslová revoluce" versus změna srovnatelná s průmyslovou revolucí

Jasně, přehledně a srozumitelně lze základní spor v této oblasti formulovat takto:

Stačí k pochopení a vysvětlení toho, co se odehrává, koncept tzv. "4. průmyslové revoluce", nebo stojíme na prahu změny srovnatelné s průmyslovou revolucí? Přitom:

- V prvním případě předpokládáme, že průmyslová revoluce odstartovala dynamické zdokonalování technologií, nyní vstupujeme do čtvrté fáze, která se bude vyznačovat velmi rychlým průběhem všech procesů souvisejících s elektronizací, automatizací a informatizací, což ve svých důsledcích povede k dramatickým úsporám práce ve všech oblastech. Jedním z bezprostředních důsledků, se kterým se budeme potýkat během několika let, je to, že 40 % (a později i více procent) stávajících zaměstnanců nenajde v ekonomice, která projde touto změnou, uplatnění.

- Ve druhém případě předpokládáme, že k pochopení toho, co se odehrává, nestačí setrvačné vidění reality. Ekonomika globální společnosti i celá globální společnost prochází mnohem zásadnější změnou. Změnou srovnatelnou s průmyslovou revolucí či patrně ještě výraznější. To, co identifikuje koncept tzv. "4. průmyslové revoluce", je součástí velké proměny společnosti, ale jen dílčí součástí. Podobnými technologickými změnami bude prudká expanze nanotechnologií do nejrůznějších oblastí výroby i spotřeby, zásadní obrát směřem k lokalizaci výroby a s tím související zásadní úspory materiálů a energií, nová úroveň bezprostřední komunikace mezi lidským intelektem (vybaveným takovými technologicky nerealizovatelnými atributy jako je představitost, prožitkové vyhodnocení preferencí, intuice apod.) s možnostmi standardních sekvenčních počítačů a na ně napojených technologií. To hlavní, o co však půjde, je **prosazení odvětví produktivních služeb (služeb spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu) jako dominantního sektoru ekonomiky. Jako sektoru, který je těžištěm procesů akumulace, který je hlavním zaměstnavatelem, který určuje novou podobu ekonomického růstu, který je hlavní oblastí spotřebních (ovšem produktivně spotřebních) aktivit člověka, který jako takový naplňuje reálné bohatství lidského života.**

V průběhu roku ovšem nepůjde jen o to, vylepšovat vyjádření uvedených alternativ vidění reality. Hlavní odborné výkony vidím v těchto oblastech:

- Ukázat možnost zneužití konceptu tzv. "4. průmyslové revoluce" k rozhraní her typu TITANIC a k predeterminování jejich nekooperativního řešení. Tj. v podmínkách předpokládaného nárůstu ekonomických a následně sociálních problémů posunout problém **"jak se postarat a jak zabavit"** tu část populace, která se v důsledku tzv. "4. průmyslové revoluce" stává "nadbytečnou", k problému, **"jak se zbavit této části populace"**. (K tomuto posunu bude docházet, či vlastně již dochází nejdříve v kruhu "vyvolených a zasvěcených", aby pak vize zpracovaná v těchto intencích byla předestřena těm, co jsou schopni a ochotni kolaborovat při její realizaci.)

- Průběžně vyhodnocovat zkušenost z konkrétních odborných diskusí, na kterých budou uvedené alternativy konfrontovány. Zde se mj. může ukázat, že neochota vnímat argumenty, bariéry ve vnímání toho, co má a co nemá logiku, apod. ukazuje na markantní hry typu TITANIC.

- Sledovat prezentování konceptu tzv. "*4. průmyslové revoluce*" v odborné literatuře, v publicistice, v oblasti jeho promítnutí do politických programů, návazně vyhodnocovat zkušenost z této oblasti.

K 4. problémovému okruhu: Role produktivních služeb při využívání investičních příležitostí versus poziční investování přerůstající ve hry typu TITANIC

Při zpracování tohoto problémového okruhu bude nutné co nejsrozumitelněji ukázat, jak investování do společenské pozice plynule přechází do hry typu TITANIC a jak "měkčí varianta" hry typu TITANIC může plynule přejít do "tvrdší varianty".

K tomu:

- Investování do společenské pozice (poziční investování) je založeno na aktivním omezování možnosti nabývat a využívat investiční příležitostmi těmi, kteří nemají dost investičních prostředků.

- "Měkčí varianta" hry typu TITANIC spočívá v tom, že se část společnosti vyřadí z možnosti společenského vzestupu a z možnosti ovlivňovat společenské dění prohloubením ekonomické a následně i sociální segregace.

- "Tvrdší varianta" hry typu TITANIC spočívá ve snaze různými formami (nejlépe vyvoláním konfliktů mezi vzájemně znepráteleným enklávami lidí v nouzi, z nichž část ztratila schopnost se začlenit do fungování společenského systému) redukovat "nadbytečné obyvatelstvo" (píšu v uvozovkách, protože lze zajistit vývoj, při kterém nikdo nemusí být "nadbytečný" a kdy nemusí dojít k žádné hře typu TITANIC).

Kromě ekonomické segregace existuje ještě nebezpečnější segregace spojená s úlohou struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad

K 5. problémovému okruhu: Modely her typu TITANIC a experimenty s nimi

Jde především o sestavení funkčních a srozumitelných modelů podaných vhodnou formou. Jedná se o relativně samostatné téma. Budu mu věnovat pozornost, jakmile budou k dispozici nové výsledky oproti těm, které jsem již publikoval.

K 6. problémovému okruhu: Předpokládané události v roce 2016, které budou otevírat startovní okna k prokomunikování reforem

V úvodní charakteristice problémových oblastí jsem vytipoval tyto oblasti, v nichž lze očekávat dramatické dění: Sýrie, Ukrajina, Řecko, uprchlická krize, globální finanční krize. Všechny tyto oblasti souvisí se stabilitou (resp. s očekávanou nestabilitou) EU.

K tomu:

1. Bude pokračovat snaha o vyhrocování konfliktů spojených s výše uvedenými oblastmi s cílem překrýt příčiny toho, proč selhává institucionální systém tzv. vyspělých zemí světa. Na rozdíl od loňského roku však dochází k širšímu, byť i jen dílčímu, pochopení toho, kdo a proč situaci vyhrocuje. Z toho vyplývá dvojí:

- Na jedné straně bude část politické reprezentace opatrnější, nenechá se vtahovat do akcí, které zvyšují nestabilitu, tak snadno jako ještě v roce 2015.

- Na druhé straně nejsou vyloučeny pokusy o vyprovokování a vyvolání ještě větších konfliktů, než k jakým dosud došlo, s cílem zaskočit ty, kteří začínají uvažovat střizlivěji a zodpovědněji.

2. Jednou z možností konfliktů, které by měly tragičtější a fatálnější důsledky než ty, které se vyhrotily v roce 2015, je systematická snaha určitých mocenských enkláv vtáhnout Rusko do přímého vojenského střetu s NATO na území Sýrie či Ukrajiny. Ukazuje se však, že si toto nebezpečí část politické reprezentace EU uvědomuje.

3. Současní držitelé moci se budou muset vyrovnat i s faktem, že v řadě zemí narůstá a bude silnit masový a postupně se organizující sociální odpor vůči tomu typu moci, který tam byl dosazen – Moldávie, Černá Hora, Bulharsko, Rumunsko. Ten nebude možné jen tak jednoduše eliminovat vyvoláním "překrývajících" konfliktů. Není vyloučeno, že tento typ odporu o sobě dá vědět i na Ukrajině.

4. To vše bude mít dopad na ekonomický, institucionální i politický systém EU. Lze očekávat oslabování základních funkcí EU při současném vzniku skupin zemí s odlišným typem politiky. Typickým příkladem je posilování vazeb v rámci visehrádské skupiny přerůstající i ve vazby v rámci bývalého rakousko-uherského prostoru.

Co z toho vyplývá:

1. Na konkrétních příkladech bude nutné ukazovat, že bezprostřední příčiny dramatických konfliktů jsou dány selháváním institucionálního systému tzv. vyspělých zemí v důsledku penetrování těchto systémů

vzájemným propojením struktur vzniklých na bázi pozičního investování a na bázi vzájemného krytí porušování obecně přijatých zásad. (Tedy to, co bylo řečeno již dříve, ale bude se projevovat stále čitelněji.)

2. Z tohoto hlediska jednak průběžně provádět explanaci toho, co se odehrává, jednak nabízet krátkodobé predikce toho, jak se situace vyvine.

3. Především však návazně na předešlé neustále a trpělivě nabízet pozitivní řešení problémů, tedy to, jak lze i ve složitých podmínkách stabilizovat snadno pochopitelnými a bez většího zpoždění realizovatelnými kroky základní sociální systémy země (tj. systémy sociálního investování a sociálního pojištění, zejména penzijní systém, systém vzdělání a systém zdravotní péče).

Poznámka:

Lze předpokládat, že v průběhu krátkého času bude dokončeno rozpracování konceptu hry typu TITANIC tak, aby jej bylo možné použít jako "čtecí prizma" zviditelnění toho, o co v současné době jde.

K 6. problémovému okruhu: Stabilita systémů sociálního investování a sociálního pojištění při řešení problému uprchlíků a s tím souvisejícího prokomunikování reforem

Pokud budeme s chladnou hlavou posuzovat problém mimořádně intenzivních migračních vln, které zasáhly země EU, pak dvě hlavní, proti sobě stojící alternativy dalšího vývoje zní takto:

- **Bud' se podaří výrazně převážnou část uprchlíků integrovat do společenského systému té či oné země, zajistit dodržování zákonů, vytvořit podmínky pro zapojení uprchlíků do ekonomického systému a následně i sociálních systémů, včetně systémů sociálního investování a sociálního pojištění (a to i s využitím přímé pomoci a pozitivní integrace).**

- **Nebo vzniknou uzavřené, ale vzájemně propojené enklávy, v nichž nebude platit, zákon, v nichž poroste frustrace a agresivita, které se budou vzájemně propojovat a které v logice věci budou zneužity v rámci rozehrané hry TITANIC ke vzájemné fyzické likvidaci obyvatelstva enkláv a místního obyvatelstva.**

Přitom je potřeba vidět, že řešení problému uprchlíků, resp. rozhodování o tom, kterou cestou vývoj půjde, je poměrně dlouhodobá záležitost. Výsledek však bude záviset na tom, jak včas a s jak promyšlenou perspektivou připravíme pozitivní řešení. Je potřeba mít ucelenou koncepci zabezpečení stability systémů sociálního investování (vzdělání, péče o zdraví, podpora rodiny, podpora bydlení) a systémů sociálního pojištění (zdravotního a penzijního) tak, aby bylo možné do těchto systémů uprchlíky integrovat. Systém musí být výrazně motivující (i s požitím nástrojů pozitivní, ale i negativní diskriminace) oproti situaci, kdy se uprchlík (i kdokoli jiný) nebude snažit do těchto systémů integrovat.

Klíčem k dlouhodobému, ale i akutnímu řešení tzv. uprchlické krize je zásadní reforma penzijního systému – a to směrem k plně zásluhovému a plně uzavřenému průběžnému penzijnímu systému s jednotnou základní dávkou.

Základní myšlenky systému, který navrhujeme, jsou tyto:

1. To, co se během roku vybere, se také vyplácí v rámci průběžného systému.
2. Každý, kdo splňuje podmínky, dostane jednotnou základní dávku financovanou ze zdanění důchodů.
3. Každý dostane přesně tolik, kolik do systému dal, přičemž jeho celkový podíl podle pojistné matiky bude rozdělen na očekávaný počet let dožití.
4. Vhodně se nastaví respektování rozdílu mezi současnou a budoucí hodnotou peněz (např. formou repositáže).

Podrobněji si o tomto systému můžete přečíst v řadě článků na mém blogu. Je zde i návrh Jaroslava Vostatka, který tyto parametry splňuje. Nejlépe je asi začít materiálem "Vládní penzijní schizma?" viz (kde jsou odkazy na další materiály):

<http://radimvalencik.pise.cz/2295-reformy-93-vladni-penzijni-schizma.html>

K tomu několik poznámek:

1. Jakmile bude takový systém odstartován, může být okamžitě nabídnuto uprchlíkům zapojení do něj. – Nastartovat takový systém ovšem vyžádá několik let diskusí, legislativní práce, apod.

2. Zdálo by se tudíž, že řešení, pokud by i existovalo, přijde pozdě. K zapojení uprchlíků do systému stačí, když **odstartujeme postgraduální nadstavbu současného systému v podobě plně zásluhového a plně uzavřeného průběžného penzijnímu systému pro ty, kteří již u nás dosáhli penzijního věku.** Uprchlíci by do tohoto systému vstupovali za stejných podmínek. (Systém by neobsahoval základní jednotnou dávku.) – Má se na mysli to, že místo současného systému souběhu pracovní aktivity a výplaty důchodů (dvou možností, které současný systém umožňuje), bude pro ty, kteří pokračují v pracovní aktivitě zavedena plně zásluhová nadstavba, která je výrazně motivující pro snahu lidí v důchodovém věku o prodloužení období svého produktivního

uplatnění. (K tomu uveřejním na svém blogu v blízké době výsledky propočtů, které jsme úspěšně prezentovali nedávno na Hradeckých ekonomických dnech (což je poměrně významná vědecká konference, kterou pořádá Univerzita Hradec Králové).

3. K motivaci uprchlíků lze využít různé bonusy. Ty ovšem musí do systému (jako třeba platby za dobu, kdy nemohli být součástí systému) hrazeny z prostředků státu (tj. v žádném případě ne z prostředků plně uzavřeného penzijního systému). Musí být transparentně dané a veřejně známé, kolik se stát z daňové povinnosti občanů rozhodl na příslušnou motivaci věnovat.

4. Konkrétně jde o to, že až se podaří zreformovat stávající penzijní systém na plně zásluhový a plně uzavřený průběžný penzijní systém s jednotnou základní dávkou, nebudou mít někteří uprchlíci splněnou povinnost odpracovaných 30-40 let v době, kdy půjdou do důchodu. Aby pro ně byl systém přijatelný a výhodný, musí:

- buď přesně vypočítanou částku doplatit (to je možné v případě těch, co k nám budou přicházet z vyspělejších zemí, jako je třeba Holandsko),

- nebo to za ně bude muset doplatit stát za přesně vymezených podmínek.

5. Smyslem vytvoření podmínek pro zapojení uprchlíků (jakýchkoli, tj. i ekonomických) do výše popsaného systému je vytvořit motivující ekonomickou základnu pro jejich plnohodnotnou účast v ekonomickém životě naší země, se všemi právy i povinnostmi odsud vyplývajícími.

6. Druhou stránkou této vstřícnosti je "nevstřícnost" k těm, kteří by chtěli na našem sociálně ekonomickém systému parazitovat.

7. Penzijní systém, který navrhujeme, bude nejstabilnější formou úspor pro střední vrstvy (včetně vyšší střední vrstvy). Lze jej nastavit tak, že bude výhodný i pro ty, kteří k nám přijdou z ekonomicky vyspělejších zemí, najdou zde uplatnění i v pokročilejším věku a budou ochotni si rozdíl neodpracovaných let doplatit tak, aby se jim zvýšil jejich důchod.

8. Uvedený systém povede k tomu, že i mladí lidé začnou uvažovat v delším časovém horizontu (dejme tomu 50-60 let), což je nesmírně významné, pokud mají být motivováni i k tomu, aby si osvojili vše nezbytné k aktivní účasti na řešení současných problémů, které se kumulují a které za ně nikdo nevyřeší.

Aktuálnost problému:

Navrhnout vhodný systém zabezpečení stabilizace systémů sociálního investování a sociálního pojištění s ohledem na integraci uprchlíků je aktuální ještě ze dvou aspektů:

1. Pokud se takový systém v dostatečně srozumitelné podobě podaří předložit, může to být využito jako jedno ze startovních oken k prokomunikování celého systému reformou.

2. Odborné i veřejné diskuse na téma výše uvedeného systému (ochota či neochota řešení odborných i praktických otázek v dané oblasti) nepochybně vyjeví řadu markantů, podle nichž bude možné usuzovat, do jaké míry se rozehrávají či již hrají hry typu TITANIC.

K 8. problémovému okruhu: Způsob týmové vědecké práce a její využití ve výuce

Pokusím se formulovat některé návrhy (vycházející z ucelené představy o tom, jak by to mohlo být):

1. Propojit výuku na všech stupních univerzitního studia od prvního ročníku se zpracováním závěrečných prací. (Tak, jak je tomu v Německu, kde se tento systém osvědčuje.) Tj. součástí **každého** vyučovaného předmětu musí být i vymezení jeho role při zpracování závěrečné práce. A to kromě jiného i formou písemného výstupu v podobě části či podkladu závěrečné práce, který bude součástí hodnocení zvládnutí předmětu studentem.

2. Zadání závěrečných prací (nejdříve doktorských, návazně magisterský a postupně i bakalářských) odvíjet od priorit výzkumné činnosti na univerzitě:

- Definovat priority (to se u nás na VŠFS již podařilo).

- Konkretizovat priority na témata prací (i s využitím aktivity studentů, hlavní roli přitom budou mít samotní pedagogové, jejichž návrhy budou posuzovat vedoucí jednotlivých odborných týmů). **Cílem je, aby každý student dílčím výkonem přispěl k výzkumné činnosti univerzity, uvědomoval si význam vědy, cítil sounáležitost s univerzitou, chápal společenský význam vědy a jejího osvojování v rámci výuky.**

3. **Každá závěrečná práce musí vycházet z pochopení a prezentování toho, co již bylo v dané oblasti uděláno.** Tj. student musí uvést, ze kterých prací vychází, příp. (což se také může stát), že jeho téma je na dané univerzitě původní. Současně musí definovat (předběžně při zadání a následně při odevzdání), **k jakému posunu poznání v rámci ní došlo.**

4. Podporovat týmový přístup a hledat vhodné formy týmové práce v rámci zpracování prací a při výuce. Ve výuce by měl být prostor pro to, aby se při řešení klíčových, navazujících či příbuzných témat mohli v rámci příslušných seminářů určených k přípravě závěrečných prací scházet studenti, kteří dané téma řeší, a to i z různých ročníků či typů studia a z různých oborů. Tyto semináře by měli vést hlavní nositelé prioritních

výzkumných témat. – Zde bych se nebál organizovat něco jako "Týden vědy na univerzitě", na kterém by každý pedagog aktivně činný při výzkumu, měl možnost formou několika přednášek prezentovat své téma studentům, a to tak, aby je inspiroval a obsahově vedl při zpracování závěrečné práce. Každý student by si přitom mohl vybrat v rámci absolvování příslušného (standardního) počtu hodin týdenní výuky, na které přednášky přijde (jaké "portfolio" přednášejících a témat si vybere). Povinné přihlášení se na příslušný počet hodin by proběhlo v předstihu, pedagogům by se hodiny započítaly do úvazku.

5. Podporovat skupinové zpracování témat, tj. když si studenti (i z různých stupňů studia, z různých ročníků i doplňujících se oborů) rozdělí hlavní téma na dílčí s přesně vymezeným podílem každého z nich.

Návazně či v rámci toho průběžně řešit otázky:

- Jak učit (nejen studenty) kriticky myslet, tj. vědět, že ke každému tvrzení lze zformulovat alternativu (a tudíž je nutné umět ji zformulovat a dát jí interpretaci), že tudíž každé tvrzení (každý poznatek) platí podmíněně, jen za určitých podmínek.

- Jak dosáhnout toho, aby si studenti (a nejen oni) osvojovali poznatky v rámci uceleného systému, a to právě z hlediska nezbytnosti zdůvodnit předpoklady, ze kterých jednotlivá tvrzení vycházejí

- Jak dosáhnout toho, aby studenti (a nejen oni) viděli praktický dosah výzkumné činnosti, aby měli přehled o nejvýznamnějších článcích spojujících teoretické poznání s praxí.

- Jak vypěstovat schopnost využívat původní poznatky v praxi.

Celý systém využít k vytváření efektivně fungující absolventské sítě:

- Poskytováním původních a prakticky využitelných poznatků absolventům.

- Uplatněním čerstvých absolventů prostřednictvím těch, kteří našli uplatnění již dříve, a to právě na základě kontaktů mezi nimi, když se jako studenti účastnili týmové práce.

Poznámky k pracovní verzi ročenky

"Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb"

Karel Hušner

Představa "širokého odborného a veřejného prodiskutování propracovaného konceptu komplexních a dobře připravených reforem, pracujících s dlouhodobou, pozitivní a realistickou vizí" jako "účinné obrany" před globálními hrozbami (ať již jakéhokoliv druhu) **je prakticky nerealizovatelná**. Dokonce bych si dovolil tvrdit, že je "z říše pohádek, kde (až na pohádky bratří Grimů) vždy zvítězí to, co je pro většinu společnosti nejefektivnější".

Ve srovnání složitosti jevů působících na současný vývoj lidské společnosti a jejich vzájemných vazeb, je většina např. matematických problémů (příčemž jejich správné řešení není a nemůže být ovlivněno lidským faktorem - ideologií, korupcí, pozičním investováním, mocenským bojem, teorií her atd.) skoro triviální. Přesto si nikdo nedovolí nechat teorie řešení těchto exaktních (na člověku prakticky nezávislých) matematických problémů "do široké" diskuze. Takže když se pod tímto "zorným úhlem" vrátím k výše uvedené citaci z "Předmluvy" zmiňované ročenky, pak je nutné určit "kdo" bude oprávněn diskutovat a "kdo" to určí. Pokud bude moci diskutovat opravdu "kdokoliv", celá "věc", jakkoliv dobře připravená půjde "do ztracena". A upřímně si myslím, že z toho budou mít největší radost ti, kteří nemají naprosto žádný zájem na jakémkoliv odklonu od stávajícího "samotoku". Dokonce si myslím, že budou formálně podporovat pokračování prací "na dalším zdokonalování tohoto dokumentu".

To však neznamená, že by měla být veřejnost z realizace reforem vyloučena. Ale tak, jako vždycky: **Bude to znamenat zorganizovat a vykonat obrovskou osvětu, často i opakovanou (jako při zdokonalování teoretických či odborně praktických znalostí v průběhu života každého jedince)**. To však naráží na mnohé praktické (realizační) předpoklady, které kolektiv autorů ročenky a jejich dobrovolných aktivních

spolupracovníků nemá. Zato je mají jejich "opponenti", resp. podporovatelé a přísluhovači "stávajících pořádků". Jedná se zejména o:

- nezbytné finanční, a logistické zajištění akcí (viz volby - kdo nemá peníze a možnost využití médií, "jako by nebyl");

- mocenský aparát, využitelný k zajištění realizace potřebných reforem.

Přesto si některé podmínky pro realizaci reforem můžeme připravit. Ale jen v závislosti na pochopení a respektování následujících faktů:

- Vládnoucí "elita" na jakékoli úrovni MÁ prioritně zájem na zajištění SVÝCH vlastních zájmů. O zájmy společnosti (jako celku) se bude starat POUZE, pokud budou ve shodě s jejich vlastními zájmy.

- Nejvyšším zájmem každého jednotlivce z mocenské "elity" je, být opět zvolen pro další funkční období. Takže jakékoli "akce", které jim nepřinesou prospěch v průběhu JEJICH volebního období, podpoří (možná), jen pokud je přesvědčíme, že z nich pro ně poplyne buď osobní hmotný (finanční) nebo politický efekt, nebo minimálně, pokud se realizace daných "akcí" neprojeví v první fázi realizace "akce" poklesem (HDP, popularity atd.), a to zejména, pokud by tato realizace přinesla efekt až v následujícím volebním období (z čehož by mohla politicky profitovat "nová" vládnoucí garnitura).

- Musíme si stále uvědomovat, že převážná většina (myslím si, že s pravděpodobností převyšující hodnotu 0,9) je ve svých funkcích díky (již mnohokrát ověřenému) vzájemnému krytí nepravostí a obecně přijatých zásad a jejich pozičnímu investování. Díky tomu se naprostá většina členů vládnoucí "elity" zabývá především vzájemným bojem o moc (a to i uvnitř jednotlivých stran)

Z uvedeného je zřejmé, že se musíme zaměřit na vytvoření realizačních týmů, zaměřených na:

a) zjišťování potenciálních partnerů s výkonnou pravomocí, s finančními možnostmi a se schopností alespoň v základních obrysech pochopit cíle a možnosti předkládaných reforem;

b) zpracování, resp. přepracování závěrů z předkládané ročenky do textu, který pochopí maximálně maturitou obdařený výkonný politik. Obecné, všeobsažné informace, bez jejich jasné konkretizace (byť se tím zúží jejich úplnost) jsou předem odsouzeny k "propadu". Široký, odborně hluboký a zpracovaný materiál, je zcela nepoužitelný, a to jak pro jeho "přijetí" na úrovni "výkonné" moci, tak na úrovni většiny společnosti, pokud jí chceme "naklonit" realizaci našich záměrů. Přílišnou odborností a teoretickým podkládáním spíše ztratíme. Maximálně získáme přijetí na úrovni "možná to je dobré, ale riskovat nebudu", event. "takových krásných perspektiv už jsem slyšel".

c) vypracování konkrétních efektů pro konkrétní členy výkonné mocenské a finanční struktury, zejména při navrhování realizace "změny způsobu vládnutí" (viz ročenka, str. 8)

K problematice "produktivních služeb": je nutné vypracovat a průběžně doplňovat jejich konkrétní seznam. Stávající situace, kdy je (zatím) konkrétněji jmenováno školství, resp. změny ve vzdělávání s přechodem na celoživotní a dále turismus, je naprosto nedostatečné. **Doporučuji tuto problematiku a její konkretizaci navázat na tematiku řešení dopadů 4. průmyslové revoluce.**

Za zcela **zavádějící a nesmyslný považuji pro budoucnost ekonomický ukazatel HDP**. Již jeho obsah je zcela v rozporu s podmínkami, které vzniknou v průběhu rozšiřování a zavádění technologických změn souvisejících se 4. průmyslovou revolucí.

Ač si to v současnosti neuvědomujeme, dojde v relativně blízké budoucnosti (a to ať chceme nebo nikoliv) k degradaci použitelnosti stávajících ekonomických veličin, zejména v jejich obsahu a propočtu. Jak bychom například chtěli ekonomicky vyjádřit jeden z přínosů uvažovaných reforem, a to: *"přirozené naplňování reálného bohatství života založeného na zpřítomňování prožitého"* (viz odst. 3.6, str. 14, předmětné ročenky). A že to bude jeden z nejdůležitějších efektů v souvislosti s dalším rozvojem výrobních, komunikačních a dalších technologií, je "nabíledni".

Za jeden z nejsložitějších problémů nepovažuji problematiku dopadů 4. průmyslové revoluce (viz dále), ale realizaci postupného rozpadu struktur, založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, a to zejména proto, že není právně vymahatelné, resp. postižitelné, ale závisí na výrazné změně obsahu morální integrity každého jednotlivce, kdy každý z nás bude postupně ve svém vlastním jednání automaticky (tedy bez nutnosti si to "povinně" uvědomovat) uplatňovat morální a etický kodex, vytvořený a postupně zdokonalovaný lidskou společností za uplynulé tisíce let. K tomu je nutné mj. opustit stávající trend a podporu i arogantního bezohledného individualismu, který je produktem současné "oslavované" ekonomicko-politické ideologie řízení společnosti. Bez této zásadní změny bude kontinuita stávajícího trendu pokračovat "až do hořkého konce", resp. až do chvíle, kdy bude společnost ke změně přinucena vnějšími okolnostmi. V takovém případě je však nebezpečí, že "čas" jako limitní veličina, donutí společnost k realizaci změn "ve spěchu" a tedy s vysokou pravděpodobností chyb, vyvolaných tímto spěchem. Jakékoli "revoluce", byť na počátku dobře myšlené, jsou následně předurčeny ke zkáze a negativnímu hodnocení, bez toho, aby si někdo dal seriózní práci zjišťováním, co na nich bylo progresivní.

4. průmyslová revoluce v zásadě určitě nepovede k (zatím i na úrovni ČSSD) k problematice "nepotřebnosti lidí".

Důvodem je mj. skutečnost, že žádná z dosud prošlých průmyslových revolucí ve svém důsledku nic takového nepřinesla. Nezaměstnanost vždy (tedy po každé revoluci) zůstávala přibližně na srovnatelné úrovni.

Dále je třeba vzít na vědomí, že sice hovoříme o "revoluci", ale tyto technologické revoluce neprobíhají ve dnech, týdnech či maximálně v několika letech, jak jsme toho v historii lidstva byli svědky u revolucí sociálního charakteru. A za urážku lidí, kteří prožívali předchozí technologické revoluce, považují úvahy o tom, že "tato 4. (!!!)" je něco mimořádného, "co tu ještě nebylo", resp. že se jedná o "větší skok", než při minulých revolučních přechodech. A navíc – určitě to není poslední technologická revoluce v dějinách lidstva (katastrofické scénáře hlupců, uvažujících s atomovým Armagedonem nepovažují za reálné, pokud si nepřipustíme, že ta racionálně myslící většina lidstva se nechá hlupáky do takové situace "vmanipulovat").

Rozvinutí každé z technologických revolucí od "prvních kroků" po důsledné rozvinutí trvá vždy minimálně řadu desetiletí. Když navíc vezmeme v úvahu skutečnost, že s každým novým fyzikálním, chemickým, biologickým atd. objevem se před námi "vynoří" hned několik nových otázek (jako při jaderném štěpení), pak je seriózní vzít na vědomí, že vývoj, zavádění a postupné rozšiřování vědeckých výsledků nové technologické úrovně bude realizováno minimálně po dobu celého 21. století. **A v souvislosti s tím bude průběžně docházet ke tvorbě a potřebě nových profesí, pro něž bude potřebné mít k dispozici lidi všech vzdělanostních kategorií.**

Ano, určitě postupně odpadnou profese, ve kterých člověk "za mzdu" prodává své zdraví. Ale naopak bude nutné např. ve zdravotnictví lékařské specialisty daleko více než dosud "dále dělit" tak, jak se s přibývajícím věkem dožití a změnám prostředí, rozšiřuje počet a specifika nemocí, o kterých se dříve lidem ani nezdálo.

A pokud se týká lidí s nižší úrovní vzdělání? Jen namátkou: Kolik je na Zemi pouští, které se navíc rozšiřují? Kolik je zasolených půd? Jaká je úroveň bytového fondu a vzhledu vesnic i měst? Jak se věnujeme prohlubování znalostí o naší (lidské) minulosti (při respektování stokrát opakované a potvrzované pravdy, že kdo nezná svoji minulost, musí si ji zopakovat? Rovněž otázky ekologie (ale nikoliv na současné zdegenerované úrovni její prezentace) budou muset být řešeny. Dosud jsme na to neměli čas a budu-li mluvit slovy minulosti: "schází nám na to lidi a prostředky".

N závěr ještě k "Titaniku": Ani v současnosti naprostá většina lidí vůbec ani netuší, jaká hra se hraje. A dokonce si ani neuvědomuje, že jsou úmyslně (tím, že jsou směřováni k tomu, aby se zabývali "vlastními problémy", které jsou jim ale vnuceny vládnoucí "elitou") "drženi v podpalubí", bez možnosti úniku. Opět budou obětováni (a mnohdy to budou přijímat nadšeně a dobrovolně, s naivní představou, že jejich oběť poslouží zájmu nejširší veřejnosti).